

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

9. 69 ΤΔΒ
Θεοφανοπούλου (Βασ. Α)

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΚΑΙ Β' ΕΤΟΥΣ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΕΩΝ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
812

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
44 ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΑ 44

1946

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

5 69 7ΔΒ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Θεοφάνοπουλου (Βασ Α)

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ

ΚΑΙ Β' ΕΤΟΥΣ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ Γ' ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΕΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΠΩΡΗΛΑΤΟ

Γραμματική

αδξ. αριθ. είνου. 1595 τοῦ έτους 1946.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
44 ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΑ 44

1946

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὸ ἀμπέλι κλαδεύεται ἀπὸ τὸν ἀμπελουργό. Ἐμεῖς σκιζόμεσθε ἀπὸ τὰ κλαριά. Σεῖς θρέχεσθε ἀπὸ τῆ βροχῆ. Τὰ σπίτια χτίζονται ἀπὸ τοὺς χτίστες κλπ.

στ) Ἐννοια τῆς προτάσεως.

Ὅρισμοί : α') Πρόταση λέγονται τὰ λόγια, μὲ τὰ ὁποῖα φανερώνομε μιά σκέψη μας.

β') Ὁ πῶς μικρὸς λόγος ποὺ μπορεῖ νὰ φανερώσῃ μιά σκέψη μας λέγεται ἀπλῆ πρόταση.

ξ) Ἐννοια τοῦ ρήματος.

Οἱ λέξεις : εἶναι, ἔχει καὶ ἐκεῖνες ποὺ μᾶς φανερώνουν τὶ κάνομε τὶ παθαίνομε λέγονται ρήματα.

ΜΕΡΟΣ Β'. — ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ — ΣΤΟΙΧΕΙΑ

α) Χωρισμὸς προτάσεων σὲ λέξεις.

Φέρε-λίγο-νερό. Ἐφαγα-πολύ-φαγητό. Πάρε-ἕνα-σταφύλι. Σήμερα-ἐκοιμήθηκα-λίγο.

β) Χωρισμὸς τῶν λέξεων σὲ συλλαβές.

Φέ-ρε λί-γο νε-ρό. Ἐ-φα-γα πο-λύ φα-γη-τό. Πά-ρε ἕ-να στα-φύ-λι. Σή-με-ρα ἐ-κοι-μή-θη-κα λί-γο.

γ) Χωρισμὸς τῶν συλλαβῶν σὲ γράμματα.

Φ-έ-ρ-ε λ-ί-γ-ο ν-ε-ρ-ό.

Κανόνας : Κάθε συλλαβὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ γράμματα. Κάθε γράμμα εἶναι ἢ εἰκόνα μᾶς φωνῆς ἢ φθόγγου.

Τὰ γράμματα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας εἶναι 24.

A α=ἄλφα	H η=ἠτα	N ν=Νῦ	T τ=ταῦ
B β=βῆτα	Θ θ=θῆτα	Ξ ξ=ξῖ	Υ υ=ὕ ψιλόν
Γ γ=γάμμα	I ι=γιῶτα	Ο ο=ὀ μικρὸν	Φ φ=φῖ
Δ δ=δέλτα	K κ=κάππα	Π π=πῖ	X χ=χῖ
E ε=ἔψιλον	Λ λ=λάμδα	P ρ=ρῶ	Ψ ψ=ψῖ
Z ζ=ζῆτα	M μ=μῖ	Σ σ ς=σίγμα	Ω ω=ῶ μέγα

Με τὰ 24 αὐτὰ γράμματα παριστάνονται 25 φωνές, οἱ ἐξῆς :

α, ε (αι), ι (η, υ, οι, ει, υι), ο (ω), ου, β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, π, ρ, σ (ς), τ, φ, χ, μπ, ντ, γκ, τσ, τζ.

Τὰ γράμματα α, ε, η, ι, ο, υ, ω, ὀνομάζονται φωνήεντα ἢ ἰδιόφωνα, γιατί ἔχουν τέλεια φωνή καὶ ὅταν προφέρωνται μόνα τους.

Τὰ γράμματα β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (ς), τ, φ, χ, ψ, λέγονται σύμφωνα ἢ μισοφωνές, γιατί δὲν ἔχουν τέλεια φωνή ὅταν προφέρωνται μόνα τους.

Τὰ γράμματα ξ καὶ ψ ἀποδίδουν διπλές φωνές, κσ, πσ.

Ἀπὸ τὰ σύμφωνα θ λέγονται ἄφωνα, γιατί μόλις ἀκούονται· αὐτὰ εἶναι τὰ : κ, γ, χ, π, β, φ, τ, δ, θ.

3 λέγονται διπλά : ζ, ξ, ψ.

2 λέγονται ὑγρά, γιατί ἡ προφορά τους μοιάζει μὲ τρεχούμενο νερό. Αὐτὰ εἶναι τὰ : λ, ρ.

2 λέγονται ἔνρινα γιατί προφέρονται μὲ τὴ μύτη (ρίνα). Αὐτὰ εἶναι τὰ μ, ν.

1 λέγεται συριστικό, γιατί ὅταν προφέρεται μοιάζει ἡ φωνή του μὲ σύριγμα. Αὐτὸ εἶναι τὸ σ.

Οἱ περισσότερες ἐλλληνικὲς λέξεις τελειώνουν σὲ φωνήεντα. Οἱ ἄλλες λέξεις τελειώνουν σὲ ς ἢ σὲ ν. Γι' αὐτὸ τὰ σύμφωνα αὐτὰ λέγονται τελικά.

Τὰ ξένα ὀνόματα τελειώνουν σὲ διάφορα σύμφωνα π. χ. Ρούθ, Λώτ, Ἰσαάκ, Δαβίδ, Ρουδίμ, Ἰωσήφ κλπ.

Τὰ ἄφωνα σύμφωνα τὰ χωρίζομε σὲ τρεῖς κατηγορίες ἀνάλογα μὲ τὰ ὄργανα ποὺ τὰ προφέρουν π. χ.

1) Σύμφωνα τῶν χειλιῶν, ἢ χειλικά, ἢ χειλόφωνα π, β, φ.

2) » » δοντιῶν, ἢ ὀδοντόφωνα τ, δ, θ.

3) » » τοῦ λάρυγγα ἢ τοῦ οὐρανίσκου (οὐρανισκόφωνα) κ, γ, χ.

δ) Δίφθογγοι.

Ἐκτός ἀπὸ τῆς διγράμματος φωνῆς μπ, ντ, γκ, τσ, τζ. ποὺ γράφονται μὲ σύμφωνα ἔχομε καὶ διγράμματος φωνῆς ποὺ γράφονται μὲ δύο φωνήεντα· π. χ. αι=ε, οι=ι, ει=ι, υι=ι, ου.

Τὰ γράμματα αὐτὰ ἄλλοτε προφέρονταν μὲ χωριστοὺς φθόγγους, φωνές, ἀλλὰ πολὺ κολλητὰ ἢ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο λέγονταν δίφθογγοι.

Τέτοιοι δίφθογγοι είναι οι έξής οκτώ : αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ηυ, ου.
Έκτός αυτών των δίφθογγων που λέγονται κύριοι, υπήρχαν και τρεις καταχρηστικοί, οι : α, η, φ.

Πραγματικές δίφθογγες φωνές έχουμε σήμερα στη γλώσσα μας τις έξής : ια, ιε, ιο, ιου, ιη (οιοι κ.ο.κ.), αι, ει, οι, ου. Στη γραμματική όμως για δίφθογγους λογαριάζουμε όχι αυτές, αλλά τις πάρα πάνω οκτώ.
"Όταν οι δίφθογγοι έχουν τα διαλυτικά σημεία .., τότε προφέρεται κάθε γράμμα με τη δική του φωνή.

ε') Συλλαβισμός.

Κάθε λέξη αποτελείται από μία ή περισσότερες συλλαβές. Η λέξη που έχει μία συλλαβή λέγεται μονοσύλλαβη, εκείνη που έχει δύο συλλαβές λέγεται δισύλλαβη, εκείνη που έχει τρεις λέγεται τρισύλλαβη και εκείνη που έχει πάρα πάνω από τρεις συλλαβές, λέγεται πολυσύλλαβη. Τη συλλαβή την αποτελούν ένα ή περισσότερα σύμφωνα που προφέρονται μαζί με ένα φωνήεν ή δίφθογγο, π. χ. στρα-τη-γός, θρα-νί-α, κα-κός, έ-χθρός.

Και ένα φωνήεν μόνο του ή ένας δίφθογγος αποτελεί συλλαβή, π. χ. ά-έ-ρας, ύ-πνος, ώ-ρα, ού-ρα-νός, εϋ-χή.

Μονοσύλλαβες λέξεις	Δισύλλαβες λέξεις	Τρισύλλαβες λέξεις	Πολυσύλλαβες λέξεις
φώς νοϋς μή	πύρ-γος γά-λα φώ-τα	άν-θρω-πος ξύ-λι-νος θά-λασ-σα	πε-ρί-πα-τος ά-κα-τά-στα-τος ά-ξι-ο-δά-κρυ-τος

Σημείωση. Νά βρεθούν και άλλες όμοιες λέξεις.
Πολλές φορές βρισκόμαστε στην ανάγκη να χωρίσωμε τις λέξεις σε συλλαβές. Αυτός ό χωρισμός των λέξεων σε συλλαβές λέγεται συλλαβισμός.

Πώς συλλαβίζονται οι λέξεις

Οι λέξεις συλλαβίζονται κατά τον ακόλουθο τρόπο :

1) Ένα, ή δύο, ή τρία σύμφωνα όταν βρίσκονται μεταξύ δύο φωνηέντων, συλλαβίζονται με τό δεύτερο φωνήεν.

2) Μὲ τὸ πρῶτο φωνῆεν συλλαβίζονται μόνον τὰ σύμφωνα λ, ρ, μ, ν, ἔταν βρίσκονται μπροστὰ ἀπὸ σύμφωνο.

3) Τὸ μν δὲ χωρίζεται.

4) Δύο ἴμοια γράμματα χωρίζονται κατὰ τὸ συλλαβισμό.

5) Οἱ σύνθετες λέξεις χωρίζονται στὰ μέρη τους.

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α

Σύμφωνα ποὺ συλλαβίζονται μὲ τὸ δεῦτερο φωνῆεν	Σύμφωνα ποὺ συλλαβίζονται μὲ τὸ πρῶτο φωνῆεν	Ὅμοια σύμφωνα	Σύνθετες λέξεις
μῆ-λα	ἄν-θρω-πος	θά-λασ-σα	ἐν-νοι-α
ἔ-βδο-μος	λάμ-πει	ἄγ-γε-λος	σύν-τρο-φος
ἀ-κρω-τή-ρι-ο	ἀρ-χη-γός	Σάβ-βα-το	εἰς-ο-δος
ἰ-χνο-γρα-φί-α	*Αλ-κη-στη	ἄλ-λος	ἐκ-θε-ση
ἀ-στρα-πή	ψάλ-της	γράμ-μα	προσ-έ-χω
πέ-τρα	ἄν-θος	ἄρ-ρω-στος	πρό-λο-γος
ἐ-χθρός	ἔμ-πο-ρος	πράτ-τω	ἐν-ορ-κος
	ἔρ-χο-μαι	λύσ-σα	σύν-αι-κος

Γ υ μ ν ά σ μ α τ α

α) Νὰ βροῖτε καὶ νὰ γράψετε 3 λέξεις μονοσύλλαβες, 3 δισύλλαβες, 3 τρισύλλαβες καὶ 3 πολυσύλλαβες.

β) Ν' ἀντιγράψετε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τίς λέξεις 3 γραμμῶν χωρίζοντας αὐτὲς σὲ μονοσύλλαβες, δισύλλαβες, τρισύλλαβες καὶ πολυσύλλαβες.

γ) Ν' ἀντιγράψετε καὶ νὰ χωρίσετε σὲ συλλαβὲς τίς λέξεις : ἀυτο-ποιός, ἀνάγκη, ἄνθρωπος, ἄγγελος, παρθένος, γραμμὴ, σύνταγμα, ἀμφιβάλω, παρακμὴ, προσφέρω, σταθμός, ἐχθρός, ἄνθος, ἐξέρομαι, ὄγδοος, ὄσπρια, σεμνός, ἄλμα, ὄρθιος, ἀγχόνη.

στ') Ὀνόματα συλλαβῶν

Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι στὸ τέλος τῆς λέξεως λέγεται λήγουσα. Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴ λήγουσα λέγεται παραλήγουσα. Ἡ συλλαβὴ ποὺ εἶναι πρὶν ἀπὸ τὴν παραλήγουσα λέγεται προπαραλήγουσα. Ἡ

συλλαβή που είναι στην αρχή της λέξεως λέγεται αρχική. Π. χ. ημέρα :
-ρα είναι ή λήγουσα, -μέ είναι ή παραλήγουσα, -ή είναι ή προπαραλή-
γουσα. Η συλλαβή -ή λέγεται και αρχική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV — ΠΡΟΣΩΔΙΑ

A'. Χρόνος, τόνοι, πνεύματα, ἔγκλιση τόνου

α) Χρόνος

1) Χρόνος φωνηέντων

Τὰ φωνήεντα η και ω λέγονται μακρά, γιατί ή προφορά τους στα
παλιά χρόνια διαρκούσε πολύ χρόνο.

Τὰ φωνήεντα ε και ο λέγονται βραχεία, γιατί παλιότερα προφέ-
ρονταν πολύ σύντομα.

Τὰ φωνήεντα α, ι, υ λέγονται δίχρονα, γιατί άλλοτε είναι βραχεία
και άλλοτε είναι μακρά.

2) Χρόνος διφθόγγων

Ο χρόνος τῶν διφθόγγων είναι μακρός. Μόνον τὸ αι και τὸ ου
ἔχουνε χρόνο βραχὺ ὅταν είναι στο τέλος τῆς λέξεως.

3) Χρόνος τῶν συλλαβῶν

Η συλλαβή που ἔχει βραχὺ φωνήεν ή βραχεία δίφθογγο, λέγεται
βραχεία : π. χ. ὄρο-σε-ρός, ἰ-ε-ρός, φο-θε-ρός, ἐ-χθρός, κό-ποι.

Η συλλαβή που ἔχει μακρὸ φωνήεν ή μακρά δίφθογγο, λέγεται
μακρά : π. χ. ζώ-νη, θή-κη, ψή-νω, εὐ-χή.

Όταν θέλωμε νὰ σημειώσωμε τὴ βραχεία συλλαβή, θέτομε ἐπάνω
ἀπ' αὐτὴ ἓνα κομμάτι καμπύλης γραμμῆς (-).

Γυμνάσματα

Ν' ἀντιγράψετε τίς πάρα κάτω λέξεις και νὰ σημειώσετε στίς βρα-
χείες συλλαβές τὸ σημεῖο - και στίς μακρές τὴ μικρὴ γραμμὴ - :
λό-φος, αὐ-λή, λέ-γω, ἦ-χος, βρο-χή, βε-λό-νη, ἀ-σθε-νής, δῆ-μος,
ἦ-λι-ος, τρέ-χω, δοῦ-λος, πε-τει-νός, αὐ-τός, εὐ-ζω-νος, ζεῦ-γος, κῆ-πος,
ραί-νω, εὐ-χή, οὐ-ρα-νός, ὤ-ρα, θέ-λω, σφαί-ρα, τοῖ-χος, χοῦ-ρος, μα-
θη-ταί, σο-φός, ἄν-θρω-πος, κό-ρη, νέ-ος, τρα-γω, χε-λώ-νη, ξέ-νος.

β) Πνεύματα

Τὰ φωνήεντα καὶ οἱ δίφθογγοὶ ὅταν εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς λέξεως, παίρνουν ἐπάνω τους πνεῦμα. Τὰ πνεύματα εἶναι δύο, ἡ ψιλὴ (°) καὶ ἡ δασεῖα (´).

Οἱ δίφθογγοὶ παίρνουν τὸ πνεῦμα στὸ δεύτερο φωνῆεν, π. χ. ἄξιος, ἀγιος, ὄνομα, ὅμοιος, ἡπειρος, ἡμερος, ἰδέα, ἱερός, Ὠρωπός, ὥρα, αἰτία, αἶμα, ἔρχομαι, Ἑλλάδα, εἰκόνας εἴλωτες, εὐλογῶ, εὐρίσκω. ὕπνος.

Στὰ κεφαλαῖα φωνήεντα ὅταν εἶναι στὴν ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ πνεῦμα μπαίνει μπροστὰ ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτά.

Ὅσες λέξεις ἀρχίζου ἀπὸ **υ** παίρνουν δασεῖα, π. χ. ὕπνος, ὕστερα.

Οἱ λέξεις (τὰ ἄρθρα) **ὀ, οἰ, ἠ** παίρνουν δασεῖα.

Ὅλες οἱ λέξεις ποὺ φανερώσουν ἀριθμοὺς (ἀριθμητικὰ) καὶ ἀρχίζου ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγο παίρνουν δασεῖα ἐκτὸς ἀπὸ τὰ: ὀκτώ, ἐννέα, εἴκοσι, π. χ. ἕνας, ἕξι, ἑπτὰ, ἑκατό, ἑκατομμύριο.

Δασεῖα παίρνουν καὶ οἱ λέξεις: ἅγιος, Ἄδης, αἶμα, ἀμαρτία, ἀλάτι, ἀλυσίδα, ἄμα, ἄμαξα, ἀρπάζω, ἀλώνι, ἀρμυρός, ἔδρα, ἀπλός, ἀψύς, Ἑλένη, Ἑλλάδα, ἐορτή, ἐτοιμος, ἔως, ἑαυτός, Ἑλληνας, ἔλικας, Ἑρμῆς, ἥλιος, ἡμέρα, ἦρωας, ὅμοιος, ὅμως, Ὀμηρος, ὄπλο, ὄρκος, ὄσος, ὄλος, ὄπως, ὄποιος, ὄρίζω, ὄσος, ὅταν, ὅτι, ὄρα, ὄριμος, ὄς, ὄποτε.

Γυμνάσματα

α) Ν° ἀντιγράψετε τίς λέξεις ποὺ δέχονται δασεῖα.

β) Ν° ἀντιγράψετε ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως τίς λέξεις 10 γραμμῶν ποὺ ἔχουν ψιλὴ καὶ τῶν ἴδιων γραμμῶν ποὺ ἔχουν δασεῖα.

γ) Τόνοι

• Μία συλλαβὴ ἀπὸ κάθε λέξη προφέρομε δυνατώτερα ἀπὸ τίς ἄλλες. Ἐπάνω στὴ συλλαβὴ ποὺ προφέρομε δυνατώτερα, βάζομε ἓνα σημεῖο ποὺ λέγεται τόνος. Οἱ τόνοι εἶναι τρεῖς: α') ἢ βραχεῖα (´). Αὐτὴ μπαίνει στὴν τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως π. χ. κυ-νη-γός ἱ-κα-νός

Ἡ ὀξεῖα (´). Αὐτὴ μπαίνει στὴν λήγουσα, στὴν παραλήγουσα καὶ στὴν προπαραλήγουσα.

Ἡ συλλαβὴ ποὺ ἔχει ὀξεῖα στὴ λήγουσα λέγεται ὀξύτονη, π. χ. γε-ωρ-γός.

Ἡ συλλαβὴ ποῦ ἔχει ὀξεῖα στὴν παραλήγουσα λέγεται *προροξύτονη*, π. χ. ὄρ-κος.

Ἡ συλλαβὴ ποῦ ἔχει ὀξεῖα στὴν προπαραλήγουσα λέγεται *προπροροξύτονη*.

Ἡ βαρεῖα εἶναι μία ὀξεῖα καὶ μπαίνει στὴν τελευταία συλλαβὴ τῆς λέξεως ἀντὶ τῆς ὀξεῖας, ὅταν ἡ λέξις αὐτὴ δὲ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον μὲ κανένα σημεῖο τῆς στίξεως, π. χ. *πονηρός χωρικός*.

γ') Ἡ περισπωμένη (~). Αὐτὴ μπαίνει στὴν λήγουσα καὶ στὴν παραλήγουσα.

Ἡ λέξις ποῦ ἔχει περισπωμένη στὴν λήγουσα λέγεται *περισπωμένη*, π. χ. ἀγαπῶ, φῶς.

Ἡ λέξις ποῦ ἔχει περισπωμένη στὴν παραλήγουσα λέγεται *προπερισπωμένη*, π. χ. κῆπος, αἶμα σχολεῖο, μῆνες.

Στὶς διφθόγγους ὁ τόνος μπαίνει στὸ δεύτερο φωνῆεν, π. χ. αἶμα, τοίχος.

Γ ύ μ ν α σ μ α

Ν° ἀντιγράψετε β σειρὰς ἀπὸ τὸ μάθημα τῆς ἀναγνώσεως καὶ νὰ χωρίσετε σὲ ξεχωριστὰ στήλες τὶς ὀξύτονες λέξεις, τὶς προροξύτονες, τὶς προπροροξύτονες, τὶς περισπώμενες καὶ τὶς προπερισπώμενες.

δ') Ἄ τ ο ν ε ς λ έ ξ ε ι ς

Οἱ λέξεις ὁ, ἡ, οἱ (ἄρθρα), ὡς, οὐ (ἐπιρρήματα), ἐν, εἰς, ἐκ, ἐξ (προθέσεις), εἰ (σύνδεσμος) δὲν παίρνουν τόνον. Γι' αὐτὸ λέγονται ἄτονες λέξεις.

Γ ύ μ ν α σ μ α

Νὰ ὑπογραμμισθοῦν οἱ ἄτονες λέξεις στὶς πᾶρα κάτω προτάσεις :
Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα. Δὲν ἔχω κανέναν ἄλλο, εἰ μὴ μόνον τὸ Θεόν. Ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἔρθω. Αὐτὸ εἶναι ἐκ Θεοῦ.
Ἐξ αἰτίας σου ἐμωρήθηκα. Σοῦ μιλῶ ὡς ἄνθρωπος. Ὁ μαθητὴς γράφει τὸ μάθημα. Ἡ Ἑλένη κοιμᾶται. Οἱ κῆποι εἶναι καταπράσινοι.

ε') Τ ο ν ι σ μ ὸ ς

1) Βάρβαρος, γέφυρα, πρόβατα, ἄνθρωπος, ἐργάζομαι, ἅγιος.
Κανόνας : Ὅταν τονίζεται ἡ προπαραλήγουσα, παίρνει ὀξεῖα.

2) Θεός, λόγος, ποτέ, δέρμα, τρέχω, κυνηγοί, μαθηταί.

Κανόνας : " Όταν τονίζεται βραχεῖα συλλαβὴ παίρνει ὀξεῖα.

3) Φεύγω, βαδίζω, ἐργάτης, δίκη, λύση, νίκη.

Κανόνας : Ἡ παραλήγουσα παίρνει ὀξεῖα, ὅταν εἶναι μακρὰ ἢ λήγουσα

4) Μῆλο, μῆνες, κῆπος, δῶρο, ὦμος, ὦρες, χῆνες, τοῦτο, κῆπος.

Κανόνας : Ἡ μακρὰ παραλήγουσα παίρνει περισπωμένη, ὅταν ἢ λήγουσα εἶναι βραχεῖα.

5) Τοῦ, καλοῦ, Θεοῦ, οὐρανοῦ, Βασιλεῦ οὐράνιε.

Κανόνας : Κάθε λέξη ποῦ τελειώνει σὲ -εν ἢ σὲ -ου καὶ τονίζεται στὴ λήγουσα παίρνει περισπωμένη.

Γ ύ ν α σ μ α

Νῦ ἀντιγράψετε καὶ γὰρ τονίσετε σωστὰ τὶς πάρα κάτω λέξεις :
ἄμαξα, ἐργαζομαι, διαφορα, χρωματα, παραθυρο, ἀγαγνοματαριο,
δυω, μελι, ξυνος, φοβος, πονος, μονος, καρποι ξυνοι. Ἄθη, προφητης
ἐργατης, πληγωνω, ὀργωνω, τρωγων, ὑποσχει, παιζει, τρωγει, μυτη
δαση, φωναζω, χορευω, χωρες, αἰωνες, σημειο, σχολειο, κουρειο, ἐργα-
λειο, ὑδραγωγειο, φαρμακειο, νοσοκομειο, μεγαλειο, μηλο, μονρο, μαυρο,
φρουριο, ἀδικιο, κυριο, νερο, χλωμο, φτερο.

στ) Ἐ γ κ λ ι σ η τ ό ν ο υ

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α

1) Θεέ μου, 2) παιδί μου, 3) φίλος μας, 4) κῆπος του, ἀνθρωπός
μας, γείτονάς του, 9) ἰδές τους, 10) δός του το, πές μου το, 11) φέρε
μού το.

Κανόνας : Μερικὲς λέξεις, καθὼς οἱ λέξεις : μου, τοῦ, μῦς, τόν, μέ-
τούς, σοῦ, σέ, σᾶς, τῆς, τό, τά, τοί, δὲν τονίζονται μερικὲς φορές. Οἱ
λέξεις αὐτὲς λέγονται ἐγκλιτικὲς.

Οἱ ἐγκλιτικὲς λέξεις χάνουν τὸν τόνο τους, ὅταν οἱ προηγούμενες
λέξεις τονίζονται στὴ λήγουσα ἢ τὴν παραλήγουσα (παραδείγματα 1,
3, 4, 9).

Οἱ ἐγκλιτικὲς λέξεις ἀνεβάξουν τὸν τόνο τους στὴ λήγουσα τῆς

προηγούμενης λέξεως, όταν ή προηγούμενη λέξη τονίζεται στην προπα-
ραλήγουσα, π. χ. *άνθρωπος* σας.

Μερικές έγκλιτικές λέξεις (πού, τὲ) είναι ένωμένες με τις προη-
γούμενες σὲ μιὰ λέξη και άνεβάζζουν τὸν τόνο τους στην προηγούμενη
λέξη, π. χ. *ώσπου*; οὔτε, ὡστε, μήτε, εἴτε. Γι' αὐτὸ οἱ λέξεις οὔτε, ὡστε,
μήτε, εἴτε, δὲν ἔχουν περισπωμένη ἀλλὰ ὀξεῖα.

ζ') Σημεῖα στίξεως

Τὰ σημεῖα τῆς στίξεως είναι 15 :

- 1) **Τὸ κόμμα (,)** π. χ. δὲν ἦρθα στὸ σχολεῖο, ἐπειδὴ ἤμουν ἄρ-
ρωστος. Τὸ ἄλογο, τὸ μουλάρι, τὸ γαῖδούρι, ἡ κότα και ἡ γάτα είναι
ζῶα. Πές μου, καλέ μου ἄνθρωπε, γιατί ἦρθες στὸ σπίτι μου;
- 2) **Ἡ ἄνω τελεία (·)** π. χ. ἐκεῖνος πού ἀγαπᾷ τὴν ἐργασία προ-
κόδει· ἐκεῖνος ὅμως πού δὲν τὴν ἀγαπᾷ γίνεται δυστυχισμένος.
- 3) **Ἡ τελεία (.)**.
- 4) **Τὸ ἐρωτηματικὸ (;)** π. χ. ἀπὸ πού ἀγοράσατε αὐτὰ τὰ πορτο-
κάλια;
- 5) **Τὸ θαυμαστικὸ (!)** π. χ. Τὰ καημένα! Γιὰ συλλογιστῆτε τα!
Πόσο τὰ λυποῦμαι!
- 6) **Τὰ ἀποσιωποικτικὰ (...)** π. χ. Σήμερα στὸ συχώρεσα, ἀλλ'
ἔμα σὲ ξαναπιάσω...
- 7) **Τὰ εἰσαγωγικὰ (« »)** π. χ. ἐσηκωνόμουν, ἀγκάλιαξα τὴ μη-
τέρα μου και τῆς ἐψιθύριζα: «Μάνα μου, μανούλα μου, πόσο σ' ἀγαπῶ!»
- 8) **Ἡ παρένθεση (())** π. χ. Τὴ χρονιὰ πού σκοτώθηκε ὁ Λεω-
νίδας (480 π. X.), ἐνίκησαν οἱ Ἕλληνες τοὺς Πέρσες στὴ Σαλαμίνα.
- 9) **Ἡ παῦλα (—)** π. χ. χθὲς ἐξώδεψα—χώρια τὸ φαγητὸ και τὰ
κάρβουνα—50 χιλιάδες δραχμές.
- 10) **Ἡ παράγραφος (§)**. Αὐτὴ τὴ βάζουμε στὴν ἀρχὴ κάθε κε-
φαλαίου ἢ μεγάλου κομματιοῦ τοῦ κεφαλαίου.
- 11) **Οἱ δύο τελεῖες (:)** π. χ. Τὰ παιδιὰ ψάλλουν: «Ἡ ζωὴ ἐν
τάφῳ».
- 12) **Τὸ ένωτικὸ (-)** π. χ. Ἄν-θρ-ω-πος, τε-τρα-πέ-ρα-τος.
- 13) **Τὰ διαλυτικὰ (··)** π. χ. Ταῦγετος.
- 14) **Ἡ ἀπόστροφος (')** π. χ. Θέλω ν' ἀρχίσω.
- 15) **Ἡ κορωνίδα (°)** π. χ. Τἄλογο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V — ΠΡΟΣΩΔΙΑ

Β'. Πάθη φθόγγων

α') Συναλοιφή (συναίρεση, κράση)

1) Κράση

Παράδειγματα

Τοῦ ἔδωσε=τοῦδωσε. Τοῦ εἶπα=τοῦπα. Τὸ ἄρπαξε=τῶρπαξε. Νὰ εἶναι=νᾶναι. Θὰ ἔβλεπα=θᾶβλεπα. Τοῦ ἄρνιου=τᾶρνιου. Τί ἔχεις=τῆχεις.

Παρατηρήσεις

1) Στὰ παραδείγματα αὐτὰ ἔχομε δύο λέξεις στή σειρά, πού ἡ πρώτη τελειώνει σέ φωνήεν ἢ δίφθογγο καί ἡ δεύτερη ἀρχίζει ἀπό φωνήεν ἢ δίφθογγο.

2) Τὸ φωνήεν καί ἡ δίφθογγος στή σειρά δημιουργοῦν χασμωδία. Γι' αὐτὸ πολλές φορές οἱ δύο αὐτὲς λέξεις ἐνώνονται σέ μία.

3) Τὰ δύο φωνήεντα πού εἶναι στή σειρά, ἢ οἱ δίφθογγοι, ἢ τὸ φωνήεν καί ἡ δίφθογγος γίνονται ἓνα φωνήεν ἢ μία δίφθογγος μὲ τόνο.

4) Ἐπάνω στό ἓνα αὐτὸ φωνήεν ἢ τὴν δίφθογγο βάζομε ἓνα σημαδάκι πού μοιάζει μὲ τὴν ψιλή.

Κανόνας: Ὅταν μιὰ λέξη τελειώῃ σέ φωνήεν ἢ σέ δίφθογγο καί ἐνώνεται μὲ μιὰ ἄλλη πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνήεν ἢ δίφθογγο, τότε τὴν ἔνωση αὐτὴ τὴ λέμε κράση. Ἐπάνω στό φωνήεν πού σχηματίζεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔνωση βάζομε ἓνα σημαδάκι, πού λέγεται κορονίδα.

2) Συναίρεση

Παράδειγματα

Ἀγαπάω = ἀγαπῶ, τιμάω = τιμῶ, νικάω = νικῶ, πεινώω = πεινῶ.

Παρατήρηση

1) Στὴν ἴδια λέξη βρῖσκονται 2 φωνήεντα στή σειρά. 2) Τὰ φωνήεντα αὐτὰ ἐνώνονται σέ ἓνα μακρὸ.

Κανόνας: Αὐτὴν τὴν ἔνωση τὴ λέμε συναίρεση.

β') Ἐκθλιψη

Παραδείγματα

Πρέπει νὰ ἀρχίσωμε τὴ δουλειά=πρέπει ν' ἀρχίσωμε τὴ δουλειά.
Πέρασε ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά=πέρασ' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Φέρε μου
τὸ ἄλογο=φέρε μου τ' ἄλογο. Τί εἶναι αὐτὰ πού λές;=τί εἶν' αὐτὰ
πού λές;

Παρατηρήσεις

1) Βλέπουμε μιὰ λέξη πού τελειώνει σὲ φωνῆεν ἢ δίφθογγο καὶ
κοντά της μιὰ ἄλλη πού ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν ἢ δίφθογγο.

2) Τὸ φωνῆεν ἢ ἡ δίφθογγος τῆς πρώτης λέξεως φεύγει.

3) Στὴ θέση πού ἦταν τὸ φωνῆεν ἢ ἡ δίφθογγος αὐτὴ βάζομε ἓνα
σημαδάκι πού μοιάζει σὰν ψιλή.

Κανόνας: Ὅταν τὸ τελευταῖο φωνῆεν (ἢ ἡ δίφθογγος) μιᾶς λέξεως
φεύγη, γιὰτὶ ἢ παρακάτω ἀπ' αὐτὴν ἀρχίζει ἀπὸ φωνῆεν (ἢ δί-
φθογγο), τότε λέμε πὼς ἔγινε ἔκθλιψη. Τὸ σημαδάκι πού βάζομε
στὴ θέση τοῦ γράμματος πού φεύγει, τὸ λέμε ἀπόστροφο.

γ') Ἀφαίρεση

Παραδείγματα

Πέρασε ἀπὸ ἐδῶ=πέρασε ἀπὸ ἴδῶ. Κάθησαι ἐκεῖ=Κάθησαι ἑκεῖ.

Παρατήρηση

Στὶς πάρα πάνω λέξεις γίνεται τὸ ἀντίθετο ἀπὸ τὴν ἐκθλιψη.
Φεύγει δηλαδὴ τὸ πρῶτο φωνῆεν (ἢ δίφθογγος) τῆς ἐπομένης λέξεως.
Αὐτὴ τὴ μεταβολὴ τὴ λέμε ἀφαίρεση καὶ τὸ σημαδάκι της ἀπό-
στροφο.

ΜΕΡΟΣ Γ'. — ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI — Η ΠΡΟΤΑΣΗ

1. Ἡ ἀπλή πρόταση

α) Σχηματισμὸς ἀπλῶν προτάσεων με ὑποκείμενο, συνδετικό, κατηγορούμενο

Ἐρωτήσεις

Τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι ;
Τί λογῆς εἶναι ἡ κιμωλία ;
Τί λογῆς εἶναι ὁ πίνακας ;

Ἀπαντήσεις

Τὸ μέλι εἶναι γλυκό.
Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη.
Ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος.

1. Παρατήρηση

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις.

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ὅτι τὸ μέλι εἶναι γλυκό ; Τί λογῆς εἶναι.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ὅτι ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη ; Τί λογῆς εἶναι.
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ὅτι ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος ; Τί λογῆς εἶναι.

Γράφομε σὶνὸν πίνακα καὶ στὰ τετράδια :

Τί λογῆς ;	γλυκό.
Τί λογῆς ;	ἄσπρη.
Τί λογῆς ;	μαῦρος.

Ἐρωτήσεις

Ποιὸ εἶναι γλυκό ;
Ποιά εἶναι ἄσπρη ;
Ποιὸς εἶναι μαῦρος :

Ἀπαντήσεις

Τὸ μέλι.
Ἡ κιμωλία.
Ὁ πίνακας.

2. Παρατήρηση

Ἐρωτήσεις

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε τὸ μέλι ;
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε ἡ κιμωλία ;
Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε ὁ πίνακας ;

Ἀπαντήσεις

Ποιὸ εἶναι.
Ποιά εἶναι.
Ποιὸς εἶναι.

Γράφομε στὸν πίνακα καὶ στὰ τετράδια :

Ποιό ; — τὸ μέλι. Ποιά ; — ἡ κιμωλία. Ποιός ; — ὁ πίνακας.

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Ποιά λέξη συνδέει τίς λέξεις : Τὸ μέλι—γλυκό ;

Ἡ λέξη εἶναι :

Ποιά λέξη συνδέει τίς λέξεις : Ἡ κιμωλία—ἄσπρη ;

Ἡ λέξη εἶναι :

Ποιά λέξη συνδέει τίς λέξεις : Ὁ πίνακας—μαῦρος ;

Ἡ λέξη εἶναι :

Ἀσκήσεις

1) Νὰ σχηματισθοῦν 10 ἀπλὲς ὁμιλίαι, προτάσεις, μὲ τὸ εἶναι.

2) Σὲ κάθε μιὰ πρόταση νὰ κάμετε τίς ἐξῆς ἐργασίας : α') Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη ποιός καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις. β') Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τίς λέξεις τί λογῆς εἶναι καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις.

3) Νὰ βρεθοῦν ὅμοιαι προτάσεις στὸ ἀναγνωστικό, νὰ γίνουν ἐρωτήσεις καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις ὅπως πάρα πάνω.

2. Ἀπλὲς προτάσεις μὲ ὑποκείμενο, ἐνεργητικὸ ρῆμα καὶ ἀντικείμενο

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Τί κάνει ὁ κηπουρός ;

Ὁ κηπουρός σκαλίζει τὸ περιβόλι.

Τί κάνει ἡ μητέρα ;

Ἡ μητέρα ἐτοιμάζει τὸ φαγητό.

Τί κάνει τὸ πρόβατο ;

Τὸ πρόβατο τρώγει τὸ χόρτο.

1. Παρατήρηση

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, σκαλίζει ;

Τί κάνει.

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, ἐτοιμάζει ;

Τί κάνει.

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε, τρώγει ;

Τί κάνει.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Τί κάνει—σκαλίζει. Τί κάνει—ἐτοιμάζει. Τί κάνει—τρώγει.

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Ποιός σκαλίζει ;

Ὁ κηπουρός.

Ποιά ἐτοιμάζει ;

Ἡ μητέρα.

Ποιό τρώγει ;

Τὸ πρόβατο.

2. Παρατήρηση

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε κηπουρός ;
 Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε μητέρα ;
 Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε πρόβατο ;

Ποιός.
 Ποιά.
 Ποιό.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Ποιός ; — ὁ κηπουρός, ποιά ; — ἡ μητέρα, ποιό ; — τὸ πρόβατο.

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Τί πράγμα σκαλίζει ὁ κηπουρός ;
 Τί πράγμα ἐτοιμάζει ἡ μητέρα ;
 Τί πράγμα τρώγει τὸ πρόβατο ;

Τὸ περιβόλι.
 Τὸ φαγητό.
 Τὸ χόρτο.

1. Παρατήρηση

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ εἰπῆτε τὸ περιβόλι ;
 Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ εἰπῆτε τὸ φαγητό ;
 Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ εἰπῆτε τὸ χόρτο ;

Τί πράγμα σκαλίζει.
 Τί πράγμα ἐτοιμάζει.
 Τί πράγμα τρώγει.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Τί πράγμα ; — περιβόλι. Τί πράγμα ; — φαγητό. Τί πράγμα ; — χόρτο.

Ἀσκήσεις

1) Νὰ σχηματισθοῦν 10 ἀπλὲς ὁμιλίαι, 10 ἀπλὲς προτάσεις, μὲ τὴν ἐρώτηση τί κάνει.

2) Σὲ κάθε μιὰ πρόταση νὰ κάνετε τὶς ἐξῆς ἐργασίες : α') Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη ποιός καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις. β') Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη τί πράγμα καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις. γ') Νὰ γίνουν ἐρωτήσεις μὲ τὴ λέξη τί κάνει καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις.

3) Νὰ βρεθοῦν 10 ὅμοιαι προτάσεις στὸ ἀναγνωστικό, νὰ γίνουν ἐρωτήσεις καὶ νὰ δοθοῦν ἀπαντήσεις ὅπως πάρα πάνω.

4) Νὰ βρεθοῦν τὰ ρήματα, οἱ λέξεις, ποὺ φανερώουσι τί κάνει ἓνας ἄνθρωπος, ἢ ἓνα ζῶο, ἐνὸς κεφαλαίου καὶ νὰ ὑπογραμμιστοῦν.

β) Ἡ ἔννοια τῆς ἀπλῆς προτάσεως

Παράδειγματα

1) Τὸ μέλι εἶναι γλυκό. 2) Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη. 3) Ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος. 4) Ὁ μαθητὴς εἶναι καθαρός. 5) Ἡ μητέρα ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. 6) Ἡ γάτα ἔχει μουστάκια.

Παρατηρήσεις

Ὁ λόγος : «τὸ μέλι εἶναι γλυκό», μᾶς φανερώνει μιὰ σκέψη μας. Ἄν ἀφαιρέσω τὴ λέξη «μέλι», δὲ βγαίνει νόημα καὶ θὰ μὲ ρωτήσουν : «ποιὸ εἶναι γλυκό;».

Ἄν ἀφαιρέσωμε τὴ λέξη «γλυκό», θὰ μᾶς ρωτήσουν : — «τί εἶναι τὸ μέλι» — καὶ ἂν ἀφαιρέσωμε τὴ λέξη — «εἶναι» — θὰ μᾶς ρωτήσουν : «τί κάνει τὸ γλυκὸ μελι;». Δὲ μπορεῖ νὰ λείψῃ καμμιά λέξη ἀπὸ αὐτὸν τὸ λόγο, γιατί τότε δὲ θὰ ἐκφράζῃ νόημα. Εἶναι λοιπὸν ὁ πιὸ μικρὸς λόγος ποὺ μπορεῖ νὰ γίνῃ γιὰ νὰ φανερώσῃ τὴ σκέψη μας αὐτή.

Τὸ μικρὸ αὐτὸ λόγο τὸν ὀνομάζομε : ἀπλὴ πρόταση.

Τὰ ἴδια παρατηροῦμε καὶ στοὺς ἄλλους 5 λόγους. Καθένας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ἀπλὴ πρόταση.

Γύμνασμα

Νὰ σχηματισθοῦν πολλὲς ἀπλὲς προτάσεις : α') μὲ τὸ εἶναι, β') μὲ τὸ ἔχει καὶ γ') μὲ τὸ κάνει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

Τὰ μέρη τῆς ἀπλῆς προτάσεως

α) Τὸ ὑποκείμενο

Παράδειγματα

1) Τὸ μέλι εἶναι γλυκό. 2) Ἡ κιμωλία εἶναι ἄσπρη. 3) Ὁ πίνακας εἶναι μαῦρος. 4) Ὁ μαθητὴς εἶναι καθαρός.

Ἐρωτήσεις

Ποιὸ εἶναι γλυκό;

Γιὰ ποιὸ πρᾶγμα γίνεται ὁ λόγος σ'αὐτὴ τὴν πρόταση;

Πῶς ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ πῆτε μέλι;

Ἀπαντήσεις

Τὸ μέλι.

Γιὰ τὸ μέλι.

Ποιὸ εἶναι γλυκό.

Γράφομε σὸν πίνακα :

ποιό ; — τὸ μέλι.

Ἐρωτήσεις

Ποιά εἶναι ἄσπρη ;

Γιὰ ποῖο πρᾶγμα γίνεται ὁ λόγος σ' αὐτὴ
τὴν πρόταση ;

Μὲ ποιά λέξη ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ πῆτε
κιμωλία ;

Ἀπαντήσεις

Ἡ κιμωλία.

Γιὰ τὴν κιμωλία.

Μὲ τὴ λέξη ποιά.

Γράφομε σὸν πίνακα :

Ποιά ; — ἡ κιμωλία, ποῖός ; — ὁ πίνακας, ποῖός ; — ὁ μαθητής.

Παρατηρήσεις καὶ συγκρίσεις

Ἐρωτήσεις

Ἀπαντήσεις.

Γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος στὴν πρώτη πρόταση ;

Γιὰ τὸ μέλι.

Γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος στὴ δεύτερη πρόταση ;

Γιὰ τὴν κιμωλία.

Γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος στὴν τρίτη πρόταση κ.ο.κ.

Τὶ μᾶς φανερώνουν λοιπὸν οἱ λέξεις : μέλι, κιμωλία, πίνακας, μαθητής ;

Συμπέρασμα : Ὡστε σὲ κάθε πρόταση μιὰ λέξη μᾶς φανερώνει γιὰ ποιὸν γίνεται ὁ λόγος. Γιὰ νὰ βροῦμε αὐτὴ τὴ λέξη ρωτοῦμε μὲ τίς λέξεις : ποῖός—ποιά—ποιό.

Γ υ μ ν ἄ σ μ α τ α

1) Νὰ γραφοῦν σιὰ τετράδια οἱ προτάσεις ποὺ γράψαμε σὸν πίνακα.

2) Νὰ γράψετε τίς πάρα κάτω προτάσεις καὶ νὰ υπογραμμίσετε τίς λέξεις ποὺ βρίσκομε ρωτώντας μὲ τὴ λέξη ποῖός.

Ὁ τοῖχος εἶναι ἄσπρος. Ὁ πίνακας εἶναι τετράγωνος. Τὰ χόρτα εἶναι πικρά. Τὸ δέρμα εἶναι μαλακό. Ὁ τοῖχος εἶναι χαμηλός. Ἡ φωνὴ εἶναι σιγανή. Ἡ κλωστή εἶναι διπλή. Ὁ Γιάννης εἶναι κουτσός. Τὸ φαγητὸ εἶναι νόστιμο. Ἡ Ἑλένη εἶναι ἀδύνατη. Τὸ χιόνι εἶναι ψυχρό.

3) Ἀπαντήσατε σὶς πάρα κάτω ἐρωτήσεις μὲ ὀλόκληρες προτάσεις :
Ποῖό εἶναι ἄσπρο ; ποῖό εἶναι κόκκινο ; ποῖός εἶναι μαῦρος ; ποῖός εἶναι τετράγωνος ; ποῖό εἶναι στρογγυλό ; ποιά εἶναι διπλή ; ποῖό εἶναι

χειινό; ποιά είναι χειμωνιάτικα; ποιός είναι στραβός; ποιός είναι γέρος; ποιά είναι κοντή; ποιό είναι χοντρό; ποιά είναι χαριτωμένη; ποιά είναι όμορφη;

β') Τò κατηγορούμενο

Γράφομε στὸν πίνακα τὶς προτάσεις :

Τò μέλι είναι γλυκό. Ἡ κιμωλία είναι άσπρη. Ὁ πίνακας είναι μαύρος. Ὁ μαθητής είναι καθαρός.

Ἐρωτήσεις

Τί λογῆς είναι τὸ μέλι;

Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξη γλυκό;

Μὲ ποιές λέξεις ρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε γλυκό;

Ἀπαντήσεις

Γλυκό.

Τί λογῆς είναι τὸ μέλι.

Μὲ τίς λέξεις τί λογῆς.

Γράφομε στὸν πίνακα :

Τί λογῆς; — γλυκό, τί λογῆς; — άσπρη, τί λογῆς; — μαύρος, τί λογῆς; — καθαρός.

Παρατηρήσεις καὶ συγκρίσεις

Ἐρωτήσεις

Τί μᾶς φανερώνει ἡ λέξη γλυκό, τί οἱ λέξεις; άσπρη, μαύρος, καθαρός;

Ἀπαντήσεις

Τί λογῆς είναι τὸ μέλι, ἡ κιμωλία, ὁ πίνακας, ὁ μαθητής.

Συμπέρασμα : Ὅστε σὲ κάθε μία ἀπ' αὐτὲς τίς προτάσεις μία λέξη μᾶς φανερώνει τί λογῆς είναι ἐκεῖνο, γιὰ τὸ ὅποιο γίνεται ὁ λόγος.

Γυμνάσματα

1) Νὰ γραφοῦν στὰ τετράδια αὐτὰ πὸν γράψαμε στὸν πίνακα.

2) Νὰ γράψετε τίς πάρα κάτω προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τίς λέξεις πὸν βρίσκομε ρωτῶντας μὲ τίς λέξεις, τί λογῆς :

Τὸ αἷμα είναι κόκκινο. Τὸ φεγγάρι είναι στρογγυλό. Ἡ γάτα είναι κακή. Ἡ πέτρα είναι σκληρή. Ἡ μάντρα είναι ψηλή. Ἡ φωνή είναι βροντερή. Τὸ σαμπνὶ είναι μονό. Ὁ Κώστας είναι καμπούρης. Τὰ χόρτα είναι ἄνοστα. Ὁ Ἀντρέας είναι γερός. Τὸ τσάϊ είναι ζεστό.

3) Ἀπαντήσατε σὶς πάρα κάτω ἐρωτήσεις μὲ ὀλόκληρες προτάσεις :

Τί λογῆς εἶναι τὸ χῶνι ; τί λογῆς εἶναι τὸ τριαντάφυλλο ; τί λογῆς εἶναι ὁ κόρακας ; τί λογῆς εἶναι ἡ κλωστή ; τί λογῆς εἶναι τὸ φαγητό ; τί λογῆς εἶναι τὸ γουρουνάκι ;

γ') Τὸ συνδετικὸν

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Στὴν πρόταση : «τὸ αἷμα εἶναι κόκκινο» ἢ λέξι «εἶναι» συνδέει τὴ λέξι αἷμα μετὰ τὴ λέξι κόκκινο.

Στὴν πρόταση : «τὸ φεγγάρι εἶναι στρογγυλό», ἢ λέξι «εἶναι» συνδέει τὴ λέξι φεγγάρι μετὰ τὴ λέξι στρογγυλό.

Σχηματισμὸς τοῦ συνδετικοῦ εἶμαι στὸν Ἐνεστώτα καὶ Παρατατικὸ μετὰ ἐρωτήσεις

Κ λ ῖ σ η

Ἐνεστώτας

1. Ἐγὼ εἶμαι
2. σὺ εἶσαι
3. αὐτὸς εἶναι
1. ἔμεῖς εἶμαστε
2. σεῖς εἶστε
3. αὐτοὶ εἶναι

Παρατατικὸς

1. Ἐγὼ ἤμουν
2. σὺ ἦσουν
3. αὐτὸς ἦτανε (ἦταν, ἦτο)
1. ἔμεῖς ἤμασταν
2. σεῖς ἦσατε
3. αὐτοὶ ἦσαν ἢ ἦντουσαν

δ') Τὸ ἀντικείμενο

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Στὴν πρόταση—ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὸ χωράφι—ρωτοῦμε : ποῖός ὀργώνει ; γὰρ νὰ βροῦμε τὴ λέξι «ὁ γεωργός», τί κάνει, γὰρ νὰ βροῦμε τὴ λέξι «ὀργώνει» καὶ «τί πράγμα ὀργώνει» γὰρ νὰ βροῦμε τὴ λέξι «χωράφι».

Γ υ μ ν ἄ σ μ α τ α

1) Νὰ γράψετε τίς πάρα κάτω προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τὴ λέξι ποὺ βροῖσκαμε ρωτώντας μετὰ τίς λέξεις, τί πράγμα ;

Ἐγὼ τρώγω μῆλα. Ἡ Ἐλένη ράβει τὸ φόρεμα. Ὁ χιῖστος χιτίζει τὸν τοῖχο. Ἐσὺ ποτίζεις τὰ λουλούδια. Ἐγὼ γράφω τὸ μάθημα.

2) Ἀπαντήσατε σὺς πάρα κάτω ἐρωτήσεις μὲ δλόκληρες προτάσεις :
Τὶ πρῶγμα τρώγει τὸ πρόβατο ; Τὶ πρῶγμα χιτίζει ὁ χιτιστής ; Τὶ
πρῶγμα πουλεῖ ὁ μαράβης ;

ε) Τὸ ρῆμα

Παράδειγματα

Ὁ πατέρας σκαλίζει τὸ περιβόλι. Ἡ μητέρα ἐτοιμάζει τὸ φαγητό.
Τὸ πρόβατο τρώγει τὸ χόρτο.

Παρατηρήσεις

Ἐρωτήσεις

Τὶ κάνει ὁ πατέρας ;

Πῶς ρωτοῦμε γιὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν σκαλίζει ;

(Γράφομε : τί κάνει ; — σκαλίζει,

Πῶς ρωτοῦμε γιὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν ἐτοιμάζει :

(Γράφομε : τί κάνει ; — ἐτοιμάζει).

Πῶς ρωτοῦμε γιὰ νὰ μᾶς ἀπαντήσουν τρώγει ;

(Γράφομε : τί κάνει τρώγει).

Ἐρώτ. Τί μᾶς φανερώνουν οἱ λέξεις : σκαλίζει, ἐτοιμάζει, τρώγει ;

Ἀπ. Τὶ κάνει ἓνα πρόσωπο ἢ ἓνα ζῶο.

Ὁρισμὸς τοῦ ρήματος : Ἡ λέξις ποὺ φανερώνει τί κάνει ἓνα πρόσωπο
τῆς ὀμιλίας, λέγεται ρῆμα.

Γυμνάσματα

1) Νὰ γράψετε τίς πάρα κάτω προτάσεις καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε τὰ
ρήματα.

Ὁ κηπουρὸς φυτεύει λάχανα. Ὁ μαραγκὸς πλανίζει ξύλα. Ἡ
κόττα γεννᾷ ἀνγά. Τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα. Ὁ μπαλωματὴς διορθώνει
τὰ παπούτσια. Ὁ σωφὲρ ὀδηγεῖ τὸ αὐτοκίνητο.

2) Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ ρήματα ποὺ συναντήσατε σήμερον στὸ
ἀναγνωστικό σας.

3) Νὰ γράψετε 10 προτάσεις μὲ τὸ ροῦ σας καὶ νὰ ὑπογραμμίσετε
τὰ ρήματά τους.

4) Μὲ ἐρωτήσεις νὰ κλιθοῦν ρήματα σὲ -ω στὸν παρατατικό, τὸν

λόγιστο, μέλλοντα, παρακείμενο και υπερσυντέλειο χωρίς να γίνη λόγος
περὶ χρόνων τοῦ ρήματος. Π. χ. τί ἔκανες χθές ὅλη τὴν ἡμέρα; Ἐγραφα.
Ἐγ. ἐγώ; Ἀπ. ἔγραφες. Ἐγ. ὁ Κώστας; Ἀπ. ἔγραφε κλπ.
Ἐγ. τί ἔκανες χθές μιά σιγμῆ; Ἀπ. ἔγραφα. Ἐγ. ἐγώ; Ἀπ. ἔγρα-
φες. Ἐγ. ὁ Γιάννης; Ἀπ. ἔγραψε. Ἐγ. τί θὰ κάνης σήμερα ὅλο τὸ
ἀπόγευμα; Ἀπ. θὰ γράφω κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VIII

Σύνθετη πρόταση

α) Πρόταση με πολλὰ ὑποκείμενα

Παραδείγματα

Ὁ Παῦλος εἶναι μαθητής. Ὁ Φίλιππος εἶναι μαθητής. Ὁ Ἀρι-
στείδης εἶναι μαθητής. (Τὰ παραδείγματα γράφονται στὸν πίνακα).

Παρατηρήσεις

1) Ἐρωτ. Ἐδῶ ἔχομε τρεῖς προτάσεις μήπως μπορούμε νὰ τις
ἐνώσωμε καὶ νὰ τις κάμωμε μία γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνωμε πολλές
φορὲς τὶς λέξεις: «εἶναι μαθητής», πού χτυπᾶνε ἄσχημα στ' αὐτί μας;

Ἀπ. Μάλιστα ἔτσι: Ὁ Παῦλος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀριστείδης
εἶναι μαθητής.

2) Ὑστερα ἀπὸ τὴ λέξη Παῦλος ἐβάλαμε κόμμα.

β) Πρόταση με πολλὰ κατηγορούμενα

Παραδείγματα

Ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμος. Ὁ Παῦλος εἶναι ἐπιμελής. Ὁ Παῦλος
εἶναι προσεχτικός.

Παρατηρήσεις

1) Ἐδῶ ἔχομε τρεῖς ἁπλές προτάσεις. Μήπως μπορούμε νὰ τις
ἐνώσωμε καὶ νὰ τις κάμωμε μία γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλαμβάνωμε πολλές
φορὲς τὶς λέξεις: «ὁ Παῦλος εἶναι», πού χτυπᾶνε ἄσχημα στὸ αὐτί;

Ἀπ. Μάλιστα, ἔτσι: ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμος, ἐπιμελής καὶ προ-
σεχτικός.

2) Ὑστερα ἀπὸ τὴ λέξη φρόνιμος ἐβάλαμε κόμμα.

γ) Πρόταση με πολλά υποκείμενα και με πολλά κατηγορούμενα

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

‘Ο Φίλιππος είναι φρόνιμος. ‘Ο Φίλιππος, είναι έπιμελής. ‘Ο Φίλιππος είναι προσεχτικός. ‘Ο Παύλος είναι φρόνιμος. ‘Ο Παύλος είναι έπιμελής. ‘Ο Παύλος είναι προσεχτικός.

Π α ρ α τ ή ρ η σ η

1) Έρωτ. Έδω έχομε 9 άπλές προτάσεις. Μήπως μπορούμε νά τις ένώσωμε όλες σέ μιá πρόταση ;

‘Απ. Μάλιστα, έτσι : ‘Ο Φίλιππος, ό Άριστείδης και ό Παύλος είναι φρόνιμοι, έπιμελείς και προσεχτικοί.

2) ‘Υστερα από τις λέξεις Φίλιππος και φρόνιμος έβάλαμε κόμμα

δ) Πρόταση με πολλά άντικείμενα

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

‘Ο πατέρας αγοράζει φρούτα. ‘Ο πατέρας αγοράζει φορέματα. ‘Ο πατέρας αγοράζει βιβλία. ‘Ο πατέρας αγοράζει παπούτσια.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

1) Έδω έχομε 6 άπλές προτάσεις. Μήπως μπορούμε νά τις κάμωμε μία σύνθετη για νά μήν έπαναλαμβάνωμε πολλές φορές τις λέξεις : « ό πατέρας αγοράζει ; »

‘Απ. Μάλιστα, έτσι : ‘Ο πατέρας αγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία και παπούτσια.

2) ‘Υστερα από τις λέξεις φρούτα και φορέματα έβάλαμε κόμμα.

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

‘Η μητέρα αγοράζει φρούτα. ‘Η μητέρα αγοράζει φορέματα. ‘Η μητέρα αγοράζει βιβλία. ‘Η μητέρα αγοράζει παπούτσια. = ‘Η μητέρα αγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία και παπούτσια.

‘Ο θεϊος αγοράζει φρούτα. ‘Ο θεϊος αγοράζει φορέματα. ‘Ο θεϊος αγοράζει βιβλία. ‘Ο θεϊος αγοράζει παπούτσια. = ‘Ο θεϊος αγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία και παπούτσια.

Ὁ παππούς αγοράζει φρούτα. Ὁ παππούς αγοράζει φορέματα. Ὁ παππούς αγοράζει βιβλία. Ὁ παππούς αγοράζει παπούτσια. = Ὁ παππούς αγοράζει φρούτα, φορέματα, βιβλία καὶ παπούτσια.

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

1) Ἐδῶ ἔχομε 16 ἀπλῆς προτάσεις. Μήπως μπορούμε νὰ τὶς κάμωμε μιὰ σύνθετη;

Ἄπ. Ναί, ἔτσι: Ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ὁ θεὸς καὶ ὁ παππούς αγοράζουν φρούτα, φορέματα, βιβλία καὶ παπούτσια.

2) Ὑστερα ἀπὸ τὶς λέξεις: ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, φρούτα, φορέματα, ἐθάλαμε κόμμα.

Γ υ μ ν ά σ μ α τ α

1) Νὰ σχηματισθῆ μιὰ πρόταση μὲ τὶς ἀπλῆς προτάσεις: Τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα. Τὸ πρόβατο τρώγει βαμβακόσπορο. Τὸ πρόβατο τρώγει τριφύλλι. Τὸ πρόβατο τρώγει καρπὸ.

2) Νὰ ἀναλύσετε σὲ ἀπλῆς προτάσεις τὴν πρόταση: Ὁ σκύλος, ἡ γάτα, ὁ λύκος, ἡ ἀλεπού, τὸ λιοντάρι καὶ ἡ τίγρις τρῶνε κρέας.

ε') Πρόταση μὲ πολλὰ ῥήματα

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

(Γράφονται στὸν πίνακα). Ὁ γεωργὸς ραντίζει τὸ ἀμπέλι. Ὁ γεωργὸς σκάβει τὸ ἀμπέλι. Ὁ γεωργὸς τρυγάει τὸ ἀμπέλι. = Ὁ γεωργὸς κλαδεύει, σκάβει, ραντίζει καὶ τρυγάει τὸ ἀμπέλι.

Ἄ σ κ ή σ ε ι ς

1) Πόσα ῥήματα ἔχει ἡ πᾶρα πάνω πρόταση;

2) Ν' ἀναλύσετε σὲ ἀπλῆς προτάσεις τὴν πρόταση. Ὁ Κώστας τρώγει, πίνει, χορεύει, φωνάζει καὶ διασκεδάζει.

3) Νὰ σχηματισθῆ μιὰ πρόταση ἀπὸ τὶς προτάσεις. Ὁ γιατρὸς ἐξετάζει τὸν ἄρρωστο. Ὁ γιατρὸς ἐνθαρρύνει τὸν ἄρρωστο. Ὁ γιατρὸς ρωτᾷ τὸν ἄρρωστο. Ὁ γιατρὸς γιατρεύει τὸν ἄρρωστο.

ΜΕΡΟΣ Δ'.— ΤΥΠΙΚΟ

ΤΜΗΜΑ Α'.— ΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΧ

Τὸ ρῆμα

α') Εὕρεση ἐπαγγελματικῶν ὀνομάτων ποὺ λήγουν σὲ -ος, σὲ -ης καὶ σὲ -ας καὶ σχηματισμὸς μὲ αὐτὰ προτάσεων ποὺ φανερώουν τι κάνει κάθε ἐπαγγελματίας.

Παράδειγματα

Ἐπιπλοποιὸς κατασκευάζει ἐπιπλα. Ὁ σιδηρουργὸς ζεσταίνει τὸ σίδηρο. Ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὰ χωράφια. Ὁ δάσκαλος μαθαίνει γράμματα τὰ παιδιά. Ὁ μάγειρος ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. Ὁ ἔμπορος πουλάει ὑφάσματα κλπ.

Ἐπιπλοποιὸς κατασκευάζει ἐπιπλα. Ὁ σιδηρουργὸς ζεσταίνει τὸ σίδηρο. Ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὰ χωράφια. Ὁ δάσκαλος μαθαίνει γράμματα τὰ παιδιά. Ὁ μάγειρος ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. Ὁ ἔμπορος πουλάει ὑφάσματα κλπ.

Ἐπιπλοποιὸς κατασκευάζει ἐπιπλα. Ὁ σιδηρουργὸς ζεσταίνει τὸ σίδηρο. Ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὰ χωράφια. Ὁ δάσκαλος μαθαίνει γράμματα τὰ παιδιά. Ὁ μάγειρος ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. Ὁ ἔμπορος πουλάει ὑφάσματα κλπ.

Ἐπιπλοποιὸς κατασκευάζει ἐπιπλα. Ὁ σιδηρουργὸς ζεσταίνει τὸ σίδηρο. Ὁ γεωργὸς ὀργώνει τὰ χωράφια. Ὁ δάσκαλος μαθαίνει γράμματα τὰ παιδιά. Ὁ μάγειρος ἐτοιμάζει τὸ φαγητό. Ὁ ἔμπορος πουλάει ὑφάσματα κλπ.

β') Εὕρεση τῶν γνωστῶν ζώων καὶ σχηματισμὸς προτάσεων ποὺ φανερώουν τι χαρακτηριστικὴ ἐνέργεια κάνει κάθε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ.

Παράδειγματα

Τὸ ἀηδόνι ψάλλει. Ὁ σκύλος γαυγίζει. Ἡ γάτα miaourίζει. Ὁ γάιδαρος γκαρίζει. Ἡ ἀγελάδα μουγκρίζει. Ἡ κότα κακαρίζει. Ὁ τζίτζικας τζίτζιρίζει κλπ.

γ) Εὕρεση ὀρημάτων τὰ ὁποῖα φανερώουν τὶς ἐνέργειες διαφόρων προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων.

Παράδειγματα

Ὁ σκύλος γαυγίζει. Ὁ μαραγκὸς ροκανίζει τὰ ξύλα. Ἡ μέλισσα πετᾷ. Τὸ ἀηδόνι ψάλλει. Τὸ ρυάκι κελαρύζει. Ἡ γάτα νιαουρίζει. Ὁ

αΐδαρος γκαρίζει. Ὁ νουνός βαφτίζει τὸ βαφτιστικὸ του. Ὁ κολυμβητὴς
λουτᾷ στὴ θάλασσα. Ἡ κότα κακαρίζει. Ἐκεῖνος ποὺ νυστάζει χασμου-
ριέται. Ὁ λύκος οὐρλιάζει. Ὁ ἄρρωστος σκύλος ἀρουλιέται. Ὁ πληγω-
μένος βογγάει. Ἡ χαλασμένη καρέκλα τρίζει. Τὸ βόδι μουγκρίζει. Τὸ
πρόβατο θελάζει. Ἡ σφυρίχτρα σφυρίζει. Ὁ ἀέρας βουΐζει. Ὁ μάγειρος
τσιγαρίζει τὸ κρέας. Οἱ φίλοι τσουγκρίζουν τὰ ποτήρια. Τὸ πεινασμένο
παιδὶ μουρμουρίζει. Τὸ γδυτὸ κοριτσάκι τουρτουρίζει ἀπὸ τὸ κρύο. Ὁ
Γιάννης τὴ νύχτα τρέμει ἀπὸ τὸ φόβο του. Ὁ γύφτος φυσᾷ τὴ φωτιά
μὲ τὸ φουσερό. Τὰ ἄντερα σου γουργουρίζουν. Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἔχει
ἄρεξη γκριλιάζει. Ὁ μάγειρος τσακίζει τὰ αὐγά. Τὸ παιδὶ ποὺ δὲν ἔχει
καλὴ ἀνατροφή, φτύνει στὸ πάτωμα. Τὸ νερὸ ἄμα ζεσταθῆ πολὺ, χου-
χλάζει. Μπουμπουνίζει. Τὸ λάδι ποὺ βράζει τσιτσιρίζει.

Βαθμιαία εἰσαγωγή στὶς ὀνοματοποιεῖς τῆς γλώσσας μας. Π. χ.
βουΐζει-βουή, τσιγαρίζω-τσιγάρισμα, τσουγκρίζω-τσουγκρισμα, γαργάρα,
λαχτάρα, ζεματῶ, τροκάνι, ταμπατούρια, μουρμουρίζω, τουρτουρίζω,
τρέμω, γλουκιά, γλουπουκάει, ρουκουλάει, κρίζει,=τρίζει (τοπικὲς
διαφορές), τρομάρα, φυσῶ, φουσερό, φουφού, φούργια, γουργουρισμός,
γκρίνια, τσακίζω, τόπι, φτύνει, γκάρισμα, κόπανος, χουχλάζει, κλούδιος,
νιαούρισμα, γαύγισμα, ψιφίρισμα (ψίδυρος), κακάρισμα, μπουμπούνισμα,
φάπα, φουφούλα, χουχουλιέται, χασμουριέται, χάχας, τρακατρούκα,
οὐρλιάζει, ἀρουλιέται, βογγάει, κοῦκος, χουχουλόγιωργος, κουκουβάγια,
τρίζει, σκίζει, τραντάζεται, μουγκρίζει, θελάζει, τσιτσιρίζει, ντουρμπέτα,
σφυρίχτρα, πίπιζα, νταούλι, τύμπανο, δάφω, μπαμπάς, μαμά, τατάς,
μπλούμ, πλάτε, τσίφ, τσίφ, μπράφ, μπράστ.

Γ ύ μ ν α σ μ α

1) *Νὰ βρεθοῦν προτάσεις μὲ ρήματα ποὺ ταιριάζουν στὶς ἐνέργειες
ζώων, προσώπων καὶ πραγμάτων.*

2) *Νὰ γραφοῦν τὰ πάρα πάνω ρήματα στὴ σειρά.*

3) *Ἀσκήσεις στὴν ὀρθή γραφὴ ρημάτων.*

1) **Ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -ωνω**

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α

Ἐγὼ διορθώνω τὸ φόρεμά μου. Σὺ τί κάνεις; Ἐγὼ σαρώνω τὸ

σπίτι, άπλώνω, στεγνώνω, σιδερώνω και μπαλώνω τὰ ρούχα και ζυμώνω ψωμί.

Ἀγκυλώνω, άπλώνω, καρφώνω, λερώνω, κλπ.

Κανόνας : Τὰ ρήματα πού τελειώνουν σέ -ωνω τὰ γράφομε με ώμέγα και στή λήγουσα και στήν παραλήγουσα.

Γ ύ μ ν α σ μ α

Νά βοήητε και νά γράψετε στὰ τετραδιά σας 10 ρήματα πού τελειώνουν σέ -ωνω.

2) Ρήματα σέ -εω

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

Ἐγώ χορεύω και ὕστερα γυρεύω νά φάω. Σὺ τί κάνεις ; Ἐγώ δουλεύω άπό τὸ πρωτῶ ως τὸ θράδυ, μαζεύω χόρτα, φυτεύω δέντρα, κλαδεύω τὸ άμπέλι, μαζεύω τίς έλιές, άποθηκεύω τὸ λάδι στίς ντίνες και δέ γυρεύω νά μου δώσουν σί άλλοι, οὔτε τούς ζηλεύω.

Γυρεύω, μαζεύω, κλαδεύω, κοντεύω.

Κανόνας : Ὅσα ρήματα τελειώνουν σέ -εω, τὰ γράφομαι με τή δίφθογγο -ευ.

Γ ύ μ ν α σ μ α

Νά βοήητε και νά γράψετε στὰ τετραδιά σας 10 ρήματα πού τελειώνουν σέ -εω.

3) Ρήματα σέ -ιζω

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

Ὅταν αρχίζω τή δουλειά, δέν καθίζω, αλλά σκουπίζω τὸ σπίτι, αναποδογυρίζω τὰ στρώματα, τυγυρίζω τὰ κρεβάτια, ποτίζω τὰ λουλούδια και ταίζω τίς κότες.

Σ ε ι ρ έ ς : Ἀρχίζω, καθίζω, νομίζω, σκουπίζω, γνωρίζω, αναποδογυρίζω, καθαρίζω, μετακομίζω, συγυρίζω, ποτίζω.

Κανόνας : Τὰ ρήματα πού τελειώνουν σέ -ιζω τὰ γράφομε με ι.

4) Ρήματα σέ -ιαζω

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

Ἀνατριχιάζω, ὅταν σκέπτομαι ὅτι μπορεί ν' άρρωστήση ή μητέρα. Ἐγώ δέν ταιριάζω με κανένα σας.

Σειρές : Γκρινιάζω, δειλιάζω, πλησιάζω, κουρελιάζω, βραδιάζω

Κανόνας : "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ -ιαζω τὰ γράφομε μὲ ι.

5) Ρήματα σὲ -αβω

Παράδειγματα

Δὲ σκάβω, ἀλλὰ ράβω καὶ ἀνάβω τὴ φωτιά.

Κανόνας : Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -αβω, τὰ γράφομε μὲ β. (Μὲν γράφεται μόνον τὸ π α ύ ω).

6) Ρήματα σὲ -έρνω

Παράδειγματα

Δέρνω, γέρνω, φέρνω, σπέρνω, σέρνω, γδέρνω.

Κανόνας : Τὰ ρήματα ποὺ τελειώνουν σὲ -έρνω, τὰ γράφομε μὲ ἔρι-
λον. (Μὲν αὖ γράφομε μόνο τὸ π α ί ρ ω).

7) Ρήματα σὲ -αίνω

Παράδειγματα

Ἀνεβαίνω, πηγαίνω, ζεσταίνω, κουτσαίνω, κατεβαίνω.

Κανόνας : "Όσα ρήματα τελειώνουν σὲ -αίνω τὰ γράφομε μὲ αι, (Μὲν γράφομε μόνον τὸ δ ἔ ρ ω καὶ τὸ μ ἔ ρ ω).

Σημείωση : Τοὺς πάρα πάνω κανόνες θὰ τοὺς συμπληρώσωμε ἀργότερα μὲ τὶς ἐξαιρέσεις.

8) Κλίση ρημάτων σὲ -ω

Μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων σχηματίζομε τὶς πάρα κάτω προτάσεις :

Παράδειγματα

Ἐγὼ ἐτοιμάζω τὸ φαγητό. Σὺ γράφεις τὸ μάθημα. Ὁ γεωργὸς σκάβει τὸ χωράφι. Ἐμεῖς ἐτοιμάζομε τὸ φαγητό. Σεῖς γράφετε τὸ μάθημα. Οἱ γεωργοὶ σκάβουν τὰ χωράφια.

Παρατηρήσεις

Ἡ λέξη ἐτοιμάζω φανερώνει τὶ κάνω ἐγὼ ὁ ἕνας ποὺ ὀμιλῶ. Ἡ λέξη ἐτοιμάζομε φανερώνει τὶ κάνομε ἐμεῖς οἱ πολλοὶ ποὺ μιλοῦμε. Ἡ

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

λέξη γράφεις φανερώνει τι κάνεις εσύ ο ένας, που ακούς την όμιλία μου.
 Η λέξη γράφετε φανερώνει τι κάνετε έσείς οι πολλοί, που ακούτε την όμιλία μου. Η λέξη σκάβει φανερώνει τι κάνει αυτός ο ένας, για τον όποιον γίνεται η όμιλία μας. Η λέξη σκάβουν φανερώνει τι κάνουν αυτοί, για τους όποιους γίνεται η όμιλία μας.

Όλες αυτές οι λέξεις, τα ρήματα, μάς φανερώνουν τι κάνουν τα πρόσωπα της όμιλίας. Τα πρόσωπα στις όμιλίες είναι τρία: το πρώτο: εγώ—έμεις που, φανερώνει τι κάνει εκείνος που μιλεί, το δεύτερο: σύ—έσείς, που φανερώνει τι κάνει εκείνος που ακούει την όμιλία και το τρίτο: αυτοί—αυτοί, που φανερώνει τι κάνει εκείνος για τον όποιον γίνεται η όμιλία.

Ἐρωτήσεις

1) τί κάν-ω ;	παίζ-ω	1) τί κάν-ομε ;	παίζ-ομε
2) τί κάν-εις ;	παίζ-εις	2) τί κάν-ετε ;	παίζ-ετε
3) τί κάν-ει ;	παίζ-ει	3) τί κάν-ουν ;	παίζ-ουν

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ παίζω νὰ κλίνετε τὰ ρήματα : γράφω, χορεύω, ἐτοιμάζω, δένω, χάνω, τρώγω, ἀγοράζω.

2) Νὰ σχηματίσετε σειρά ρημάτων που τελειώνουν σὲ -εις καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ σύ, π. χ. γράφεις, τρώγεις.

3) Νὰ σχηματίσετε σειρά ρημάτων που τελειώνουν σὲ -ει καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ αὐτός.

4) Σὲ -ομε καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ ἐμείς.

5) Σὲ -ετε καὶ ἔχουν μπροστὰ τὸ σεις π. χ. γράφετε.

9) Ρήματα σὲ -ομαι

Παραδείγματα

Ὁ χτίστης χτίζει τὸ σπίτι.

Τὸ πρόβατο τρώγει τὸ χόρτο.

Ὁ γεωργὸς κλαδεύει τὸ ἀμπέλι.

Τὸ σπίτι χτίζεται ἀπὸ τὸ χτίστη.

Τὸ χόρτο τρώγεται ἀπὸ τὸ πρόβατο.

Τὸ ἀμπέλι κλαδεύεται ἀπὸ τὸ γεωργό.

Τὸ ρῆμα χτίζει φανερώνει τί κάνει ὁ γεωργός.

Τὸ ρῆμα χτίζεται φανερώνει τί παθαίνει τὸ σπίτι.

Τὸ ρῆμα τρώγει φανερώνει τί κάνει τὸ πρόβατο.

Τὸ ρῆμα τρώγεται φανερώνει τί παθαίνει τὸ χόρτο.

Τὸ ρῆμα κλαδεύει φανερώνει τί κάνει ὁ γεωργός.

Τὸ ρῆμα κλαδεύεται φανερώνει τί παθαίνει τὸ ἀμπέλι.

Κανόνας : 1) Τὰ ρήματα χιτίζει, τρώγει, κλαδεύει καὶ κάθε ρῆμα ποὺ φανερώνει τί κάνει τὸ πρόσωπο, γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος, τὰ λέμε ἐνεργητικὰ ρήματα.

2) Τὰ ρήματα χιτίζεται, τρώγεται, κλαδεύεται καὶ κάθε ρῆμα, ποὺ φανερώνει τί παθαίνει τὸ πρόσωπο τοῦ λόγου, λέγονται ρήματα παθητικά.

10) Κλίση παθητικῶν ρημάτων

Ἡ μητέρα χτενίζει τὸ κοριτσάκι της. Τί παθαίνει τὸ κοριτσάκι ;
°Απάντ. Τὸ κοριτσάκι χτενίζεται ἀπὸ τὴ μητέρα. Ἐρώτ. Πῶς θὰ τὸ ἔλεγε αὐτὸ τὸ κοριτσάκι ; °Απάντ. Ἐγὼ χτενίζομαι ἀπὸ τὴν μητέρα.
°Ερώτ. Καὶ ἂν ἦσαν πολλὰ κορίτσια ; °Απάντ. Ἐμεῖς χτενιζόμαστε ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρώτ. Ἐγὼ τί παθαίνω ; °Απάντ. Ἐσὺ χτενίζεσαι ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρώτ. Ἐμεῖς ; °Απάντ. Ἐσεῖς χτενίζεστε ἀπὸ τὴν μητέρα.
°Ερώτ. Αὐτή ; °Απάντ. Αὐτὴ χτενίζεται ἀπὸ τὴν μητέρα. Ἐρώτ. Αὐτές ; °Απάντ. Αὐτὲς χτενίζονται ἀπὸ τὴν μητέρα.

Ἐρωτήσεις

Τί παθαίνω ;
Τί παθαίνεις ;
Τί παθαίνει ;
Τί παθαίνομε ;
Τί παθαίνετε ;
Τί παθαίνουν ;

Ἀπαντήσεις

Ἐγὼ χτενίζομαι -ομαι
Ἐσὺ χτενίζεσαι -εσαι
Αὐτὸς χτενίζεται -εται
Ἐμεῖς χτενιζόμαστε -όμαστε
Ἐσεῖς χτενίζεστε -εστε
Αὐτοὶ χτενίζονται -ονται

Ἀσκήσεις

1) Νὰ γραφοῦν δύο φορές καὶ νὰ κλιθοῦν 1 φορά τὰ παθητικὰ ρήματα : δένο-μαι, χάν-ομαι, ἀγοράζ-ομαι, πλύν-ομαι, κλαδεύ-ομαι, σκάβ-ομαι, ἐτοιμάζ-ομαι, φαίν-ομαι, λύ-ομαι, κέβ-ομαι, ράβ-ομαι, χιτίζ-ομαι.

2) Νὰ σχηματιστοῦν σειρές : α) ἀπὸ ἐνεργητικὰ ρήματα σὲ ... π.χ.

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

έτοιμάζ-ω, παίζ-ω κλπ. και β) από παθητικά ρήματα σε -ομαι π. χ. χτίζ-ομαι, έτοιμάζ-ομαι κ.ο.κ.

3) Νά σχηματιστούν σειρές από ρήματα, που τελειώνουν σε -σαι και έχουν μπροστά τὸ σὺ π. χ. σὺ στολίζ-εσαι.

4) Νά σχηματιστούν σειρές από ρήματα, που τελειώνουν σε -εται και έχουν μπροστά τὸ αὐτὸς-πλύν-εται.

5) Ὅμοια σε -ομαστε, που έχουν μπροστά τὸ ἐμεῖς, σε -εστε και έχουν μπροστά τὸ σεις, σε -ονται και έχουν μπροστά τὸ αὐτοί.

11) Ρήματα που έχουν περισπωμένη στη λήγουσα

Π α ρ α δ ε ῖ γ μ α τ α

Ἐγὼ ἀγαπῶ τὴ δουλειά. Δὲ γελῶ ὀλοένα.

Ἄ σ κ ῆ σ ε ι ς

1) Νά σχηματιστούν σειρές από ρήματα που τελειώνουν σε -ω και έχουν περισπωμένη στη λήγουσα : π.χ. χτυπ-ῶ, κρατ-ῶ, πον-ῶ, τρυγ-ῶ, κοιτ-ῶ, λαχταρ-ῶ. Ἐπίσης σειρές που τελειώνουν σε -εῖς με περισπωμένη, σε -ᾶς με περισπωμένη, -εῖ και -ᾶ, -ᾶμε και -οῦμε, -ᾶτε, -εῖτε, -οῦν και -οῦνε.

2) Νά σχηματιστούν σειρές από ρήματα που τελειώνουν σε -μαι και έχουν περισπωμένη στην παραλήγουσα, π.χ. κοιμοῦμαι, λυποῦμαι, φοβοῦμαι. Ἐπίσης σε -ιεραι, π. χ. καταριέμαι, χαιρετιέμαι, χτυπιέμαι.

3) Νά σχηματιστούν σειρές από ρήματα που τελειώνουν σε -ᾶσαι και έχουν μπροστά τὴ λέξη ἐσύ, π. χ. ἐσύ κοιμάσαι, ἐσύ λυπάσαι, ἐσύ φοβάσαι. Ἐπίσης που τελειώνουν σε -ιεραι.

4) Νά σχηματιστούν σειρές από ρήματα που τελειώνουν σε -ᾶται και έχουν μπροστά τὸ αὐτὸς, π.χ. αὐτὸς κοιμάται, αὐτὸς λυπάται. Αὐτὸς φοβάται. Ἐπίσης που τελειώνουν σε -ιεραι.

5) Ἐπίσης που τελειώνουν σε -μαστε και έχουν μπροστά τὸ ἐμεῖς, σε -σαστε ἢ -εστε και έχουν μπροστά τὸ σεις και σε -οῦνται ἢ -ονται και έχουν μπροστά τὸ αὐτοί.

6) Νά κλιθῶν ρήματα που τελειώνουν : α) σε -ω χωρὶς περισπωμένη, β) σε -ω με περισπωμένη, γ) σε -ομαι, δ) σε -ομαι, ε) σε -ιεραι, με ἐρωτήσεις στὴ σειρά.

Σημείωση: Ὑστερα ἀπὸ κάθε μιὰ ἀπὸ τίς πάρα πάνω σειρὲς θὰ θγαίνει ὁ σχετικὸς κανόνας π. χ.

Κανόνες: 1) Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-με** καὶ δέχονται μπροστὰ τὸ ἐμεῖς, τὰ γράφομε μὲ **ε**, στολιζόμε, τρέχομε, πηδοῦμε.

2) Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-μαι** καὶ δέχονται τὸ ἐγώ, τὰ γράφομαι μὲ **αι**, ἔρχομαι, στολιζομαι, λυποῦμαι.

3) Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-ται** καὶ δέχονται τὸ αὐτὸς **-η, -ο**, τὰ γράφομε μὲ **αι** στὸ τέλος, σηκώνεται, γελιέται, κοιμᾶται.

4) Ὅσα ρήματα τελειώνουν σὲ **-τε** καὶ δέχονται τὸ εἶσεῖς, τὰ γράφομε μὲ **ε**, δένετε, σηκώνετε, γελᾶτε.

12) Ὅρθή γραφή τῶν ρηματικῶν καταλήξεων **-οντας**

Παραδείγματα

Ἔρχομαι τρέχοντας γιὰ νὰ σᾶς προφτάσω. Τρώγοντας ἔρχεται ἡ ὄρεξη. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι ἐξενύχτησαν ἀπόψε τρώγοντας καὶ πίνοντας.

Κανόνας: Στὶς λέξεις ποὺ τελειώνουν σὲ **-οντας** καὶ τονίζονται στὴν προπαραλήγουσα γράφομε τὸ **ο** μὲ ὄμικρον.

Σχηματισμὸς σειρᾶς λέξεων ποὺ τελειώνουν σὲ **-οντας**: φέρνοντας, ψάλλοντας, γυρεύοντας, φεύγοντας, γυρίζοντας.

13) Ὅρθή γραφή τῶν ρηματικῶν καταλήξεων **-ωντας**

Παραδείγματα

Ὁ Ἄντρέας ἐπέρασε τὴν ὥρα του τραγουδώντας. Ὁ Κώστας ἔρχεται πηδώντας. Ἐπέρασα τὴ ζωὴ μου καλλιεργώντας τὰ χωράφια μου.

Κανόνας: Λέξεις ποὺ τελειώνουν σὲ **-ωντας** καὶ τονίζονται στὴν παραλήγουσα γράφουν τὸ **ω** μὲ ὦμεγα ὀξεῖα.

Σχηματισμὸς σειρῶν λέξεων ποὺ τελειώνουν σὲ **-ωντας**: γλεντώντας, διψώντας, πεινώντας.

14) Ὅρθή γραφή τῶν ρηματικῶν καταλήξεων **-μένος, -μένη -μένο**

Παραδείγματα

Εἶμαι λυπημένος, γιατί ἡ μητέρα μου εἶναι ἀδιάθετη. Νὰ εἶσαι εὐ-

χαριστημένη, αφού κερδίζεις τὸ ψωμί σου. Αὐτὸ τὸ παιδάκι εἶναι δυστυχισμένο, γιατί ἔχασε τὸν πατέρα του.

Κανόνας: 1) Λέξεις ποὺ τελειώνουν σὲ **-μένος, -μενη, -μένο** γράφουν τὸ **με** μὲ ἔψιλον.

2) Τὶς λέξεις ποὺ τελειώνουν σὲ **-οντας, -ωντας** καὶ **-μένος** τίς λέμε μετοχές γιατί **μετέχουν** καὶ ἀπὸ τὰ ῥήματα καὶ ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά.

Ἀνακεφαλαίωση

1) Εὕρεση ἀπὸ μόνο τὸ μαθητὴ καὶ γραφὴ προτάσεων δηλωτικῶν ἐνεργειῶν προσώπων, ζώων, καὶ πραγμάτων, π.χ. ὁ μαθητὴς μελετᾷ, ὁ ξυλουργὸς κόβει ξύλα, ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὰ χωράφια του, τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα, ἡ ἀέρας βουΐζει, ἡ καρτέκλα τρίζει, τὸ ρυάκι κελαρίζει, ἡ ἀστραπή θαμπώνει κλπ.

2) Νὰ χωριστοῦν οἱ πάρα πάνω προτάσεις : α) σ' ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν ῥῆμα παροξύτονο, π.χ. τὸ πρόβατο τρώγει χόρτα, ἡ ἀστραπή θαμπώνει καὶ β' σ' ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν ῥῆμα περισπώμενο π.χ. ὁ γεωργὸς καλλιεργεῖ τὰ χωράφια.

3) Νὰ συμπληρώσῃ ὁ μαθητὴς μόνος του προτάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες λείπει τὸ ῥῆμα : π.χ. τὸ ἄλογο κριθάρι.

4) Νὰ συμπληρώσῃ μόνος του ὁ μαθητὴς προτάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες λείπει τὸ ὑποκείμενο, π.χ. . . . τρώγει κριθάρι.

5) Νὰ συμπληρώσῃ μόνος του ὁ μαθητὴς προτάσεις ἀπὸ τίς ὁποῖες λείπει τὸ ἀντικείμενο, π.χ. ὁ πατέρας ἔφερε . . .

6) Νὰ συντάξῃ ὁ μαθητὴς μικρὰς συνθέσεις μὲ τὴ βοήθεια μερικῶν λέξεων, π.χ. μὲ τίς λέξεις, θάλασσα, παιδί, γιαντρός, φωνή, κρεβάτι—ἢ θάλασσα—παιδί—κρεβάτι—γιαντρός κλπ.

7) Σχηματισμὸς σὲ προτάσεις τῶν προσώπων τοῦ ῥήματος κατ' ἀρχὰς μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων καὶ ἔπειτα χωρὶς αὐτές.

Ἀριθμοὶ καὶ πρόσωπα ῥήματος

Ἐνικός ἀριθμὸς

1. χάν-ω	χάν-ομαι	ἀργῶ	ἀγαπῶ	ἀγαπιοῦμαι	κοιμοῦμαι
2. χάν-εις	χάν-εσαι	ἀργεῖς	ἀγαπᾷς	ἀγαπιέσαι	κοιμᾷσαι
3. γάν-ει	χάν-εται	ἀργεῖ	ἀγαπᾷ	ἀγαπιέται	κοιμᾶται

Πληθυντικός ἀριθμὸς

1.	χάν-ομε	χαν-όμαστε	ἀργοῦμε	ἀγαποῦμε ἢ ἀγαπάμε
2.	χάν-ετε	χάν-εστε	ἀργεῖτε	ἀγαπᾶτε
3.	χάν-ουν	χάν-όνται	ἀργοῦν	ἀγαποῦν ἢ ἀγαπούν(ε)

1.	ἀγαπιόμαστε	κοιμόμαστε
2.	ἀγαπιέστε ἢ ἀγαπίσατε	κοιμάστε
3.	ἀγαπιούνται ἢ ἀγαπιόνται	κοιμοῦνται

α) Σύμφωνα με τὸ ἀγαπῶ νὰ κλιθοῦν τὰ ρήματα : διψῶ, κεντῶ, χαιρετῶ, χτυπῶ, τραβῶ, τιμῶ, πηδῶ, βαστῶ, βουτῶ, ρουφῶ, περνῶ, ξεχνῶ, πετῶ, φυσῶ κλπ.

β) Σύμφωνα με τὸ ἀργῶ νὰ κλιθοῦν τὰ ρήματα : ἀποτελῶ, ζῶ (ζῆς, ζῆ, ζῆτε), θαρρῶ, κατοικῶ, καλλιεργῶ, λαλῶ, προσπαθῶ, μπορῶ.

γ) Νὰ κλιθοῦν τὰ ρήματα ποὺ ἔχουν δύο τύπους : π.χ. μιλεῖς καὶ μιλάς, πατεῖς καὶ πατᾶς, φορεῖς καὶ φορᾶς, τραγουδεῖς καὶ τραγουδάς.

δ) Κατὰ τὸ ἀγαπιόμαι νὰ κλιθοῦν τὰ : βαριόμαι, βασιτιόμαι, κρατιόμαι, τραβιόμαι, πουλιόμαι, παραπονιόμαι, στενοχωριόμαι.

ε) Κατὰ τὸ κοιμοῦμαι νὰ κλιθοῦν τὰ : θυμοῦμαι, φοβοῦμαι λυποῦμαι.

στ) *Άσκηση στὴν ὀρθή γραφή καὶ τὸν ὀρθὸ τονισμὸ τῶν κατὰ-λήξεων :

1.	ω	ομαι	ῶ	ῶ	1.	ομε	ομαστε	οῦμε	ᾶμε
2.	εις	εσαι	εῖς	ᾶς	2.	ετε	οσαστε	εῖτε	ᾶτε
3.	ει	εται	εῖ	ᾶ	3.	ουν	ονται	οῦν	ᾶνε

ζ) Νὰ βροῦν καὶ νὰ γράψουν οἱ μαθητὲς προτάσεις ποὺ φανερώ-
νουν : 1) τί εἶναι, 2) τί ἔχει, 3) τί κάνει καὶ 4) τί παθαίνει ἕνα πρό-
σωπο ἢ ἕνα ζῷο.

η) Νὰ μετατραποῦν οἱ πάρα πάνω προτάσεις : 1) στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ, 2) στὸ πρῶτο πρόσωπο τοῦ ἐνικοῦ καὶ κατόπιν στὸ πρῶτο πρό-
σωπο τοῦ πληθυντικοῦ, 3) στὸ δεύτερο τοῦ ἐνικοῦ καὶ στὸ δεύτερο τοῦ
πληθυντικοῦ. Θὰ σχηματισθοῦν δηλ. οἱ ἑξῆς σειρές : -ῶ, -οῦμε, -ᾶμε,
-εις, -ετε, -εῖς, -εῖτε, -ᾶτε, -ει, -ουν, -εῖ, -οῦν, -ᾶνε, κ.ο.κ.

Παροξύτονα ρήματα σὲ -ω- Ἐνεργητικῆ φωνῇ

	Ὀριστικῇ	Υποτακτικῇ	Δυνητικῇ	Προστα- τικῇ	Μετοχῇ
Ἐνεστώτας	λύω λύεις λύει λύ-ομε λύ-ετε λύ-ουν	ἂν λύ-ω ἂν λύ-ης ἂν λύ-ῃ ἂν λύ-ομε ἂν λύ-ετε ἂν λύ-ουν	θά ἔλυ-α θά ἔλυ-ες θά ἔλυ-ῃ θά ἔλύ-αμε θά ἔλύ-ατε θά ἔλυ-αν	λύ-ε ἄς λύ-ῃ λύ-ετε ἄς λύ-ουν	λύ-οντας
Παρατατι- κός	ἔλυ-α ἔλυ-ες ἔλυ-ε ἔλύ-αμε ἔλύ-ατε ἔλυ-αν		θά ἔλυ-να θά ἔλυ-νες θά ἔλυ-νε θά ἔλύ-ναμε θά ἔλύ-νατε θά ἔλυ-ναν		
Μέλλοντας Διαρκῆς	θά λύ-ω θά λύ-ης θά λύ-ῃ θά λύ-ομε θά λύ-ετε θά λύ-ουν				
Μέλλοντας Στιγμιαίος	θά λύ-σω θά λύ-σης θά λύ-σῃ θά λύ-σωμε θά λύ-σετε θά λύ-σουν				
Ἀόριστος	ἔλυ-σα ἔλυ-σες ἔλυ-σε ἔλύ-σαμε ἔλύ-σατε ἔλυ-σαν	ἂν λύ-σω ἂν λύ-σης ἂν λύ-σῃ ἂν λύ-σωμε ἂν λύ-σετε ἂν λύ-σουν		λύ-σε ἄς λύσῃ λύ-σετε ἄς λύσουν	
Παρακείμε- νος	ἔχω λύσει ἔχεις λύσει ἔχει λύσει ἔχομε λύσει ἔχετε λύσει ἔχουν λύσει	ἂν ἔχω λύσει ἂν ἔχῃς λύσει ἂν ἔχῃ λύσει ἂν ἔχομε λύσει ἂν ἔχετε λύσει ἂν ἔχουν λύσει	θά εἶχα λύσει θά εἶχες λύσει θά εἶχε λύσει θά εἶχαμε λύσει θά εἶχατε λύσει θά εἶχαν λύσει	νά ἔχῃς λύσει ἄς ἔχῃ λύσει νά ἔχετε λύσει νά ἔχουν λύσει	
Υπερσυν- ντέλεικος	εἶχα λύσει εἶχες λύσει εἶχε λύσει εἶχαμε λύσει εἶχατε λύσει εἶχαν λύσει		θά εἶχα λύσει θά εἶχες λύσει θά εἶχε λύσει θά εἶχαμε λύσει θά εἶχατε λύσει θά εἶχαν λύσει		
Τετελεσμέ- νος Μέλλοντ.	θά ἔχω λύσει θά ἔχῃς λύσει θά ἔχῃ λύσει θά ἔχομε λύσει θά ἔχετε λύσει θά ἔχουν λύσει				

Παροξύτονα ρήματα σέ -ομαι Παθητική φωνή

	Όριστική	Υποτακτική	Δυνητική	Προστακτική	Μετοχή
Ενεστώτας	δέν-ομαι δέν-εσαι δέν-εται δεν-όμαστε δέν-εστε δέν-ονται	ἄν δέν-ωμαι ἄν δέν-εσαι ἄν δέν-εται ἄν δεν-ώμαστε ἄν δέν-εστε ἄν δέν-ονται	θά ἔδεν-όμουν θά ἔδεν-όσουν θά ἔδεν-όταν θά ἔδεν-όμαστε θά ἔδεν-όσαστε θά ἔδεν-όνταν	νά δέν-εσαι νά δέν-εται νά δέν-εστε νά δέν-ονται	δενόμενος
Παρατατικός	ἔδεν-όμουν ἔδεν-όσουν ἔδεν-όταν ἔδεν-όμαστε ἔδεν-όσαστε ἔδεν-όνταν		Ὅμοια		
Μέλλοντας διαρκῆς	θά δέν-ωμαι θά δέν-εσαι θά δέν-εται θά δεν-ώμαστε θά δέν-εστε θά δέν-ονται				
Μέλλοντας στιγμιαίος	θά δε-θῶ θά δε-θῆς θά δε-θῆ θά δε-θοῦμε θά δε-θῆτε θά δε-θοῦν(ε)				
Αόριστος	ἔδέθηκα ἔδέθηκες ἔδέθηγε ἔδεθήκαμε ἔδεθήκατε ἔδέθηξαν	ἄν δε-θῶ ἄν δε-θῆς ἄν δε-θῆ ἄν δε-θοῦμε ἄν δε-θῆτε ἄν δε-θοῦν(ε)		δέσου νά δε-θῆ δε-θῆτε νά δε-θοῦνε	
Παρακείμενος	ἔχω δε-θῆ ἔχεις δε-θῆ ἔχει δε-θῆ ἔχομε δε-θῆ ἔχετε δε-θῆ ἔχουν δε-θῆ	ἄν ἔχω δε-θῆ ἄν ἔχεις δε-θῆ ἄν ἔχει δε-θῆ ἄν ἔχομε δε-θῆ ἄν ἔχετε δε-θῆ ἄν ἔχουν δε-θῆ	θά εἶχα δε-θῆ θά εἶχες δε-θῆ θά εἶχε δε-θῆ θά εἶχαμε δε-θῆ θά εἶχατε δε-θῆ θά εἶχαν δε-θῆ	νά ἔχεις δε-θῆ νά ἔχει δε-θῆ νά ἔχετε δε-θῆ νά ἔχουν δε-θῆ	δεμένος δε-μένη δε-μένο
Υπαρσυντέλικος	εἶχα δε-θῆ εἶχες δε-θῆ εἶχε δε-θῆ εἶχαμε δε-θῆ εἶχατε δε-θῆ εἶχαν δε-θῆ		Ὅμοια		
Πεπλεγμένους μέλλοντες	θά ἔχω δε-θῆ θά ἔχεις δε-θῆ θά ἔχει δε-θῆ θά ἔχομε δε-θῆ θά ἔχετε δε-θῆ θά ἔχουν δε-θῆ				

Νά κλιθοῦν μέ ὅμοιον τρόπο σὸν πίνακα καί στὰ τετράδια ῥήματα σέ -ω παροξύτονα καί σέ -ομαι προπαροξύτονα.

Περισπώμενα ρήματα σὲ -ω ἔνεργητικὴ φωνή
ρήματα αω=ῶ=ἀγαπάω-ῶ ρήματα εω=ῶ=ἀργέω-ῶ

Ὀριστικὴ

^ᾠ **Ἐνεσιώτας** ἀγαπῶ, ἀγαπᾶς, ἀγαπᾷ,
ἀγαπᾶμε(οὔμε), ἀγαπᾶτε, ἀγαπᾶνε(οὔνε).

Παρατατικὸς ἀγαποῦσα, ἀγαποῦσες, ἀγαποῦσε,
ἀγαπούσαμε, ἀγαπούσατε, ἀγαπούσαν(ε)
καὶ ἀγάπαγα, ες, ε, ἀγαπάγαμε, ἀγαπάγατε, ἀγάπαγαν.

Ἑποτακτικὴ

^ᾠ **Ἐνεσιώτας** ἂν ἀγαπῶ, ἂν ἀγαπᾶς, ἂν ἀγαπᾷ(ἀη),
ἂν ἀγαπᾶμε, ἂν ἀγαπᾶτε, ἂν ἀγαπᾶνε(οὔν(ε)).

Παρατατικὸς —

Δυνητικὴ

^ᾠ **Ἐνεσιώτας** θὰ ἀγαποῦσα(ἀγάπαγα), θὰ ἀγαποῦσες(ἀγάπαγες),
θὰ ἀγαποῦσε(ἀγάπαγε), θὰ ἀγαπούσαμε(ἀγαπάγαμε),
θὰ ἀγαπούσατε(ἀγαπάγατε), θὰ ἀγαπούσαν(ἀγάπαγαν).

Παρατατικὸς ὁμοία

Προστακτικὴ

^ᾠ **Ἐνεσιώτας** ἀγάπα, ἦ ἀγαπᾶ, ἀγαπᾶτε, ἦ ἀγαποῦν(ἄνε).

Παρατατικὸς —

Μετοχὴ

Ἐνεσιώτας ἀγαπώντας

Παρατατικὸς —

Ὀριστικὴ

^ᾠ **Ἐνεσιώτας** ἀργῶ, ἀργεῖς, ἀργεῖ,
ἀργοῦμε, ἀργεῖτε, ἀργοῦν(ε).

Παρατατικὸς ἀργοῦσα, ἀργοῦσες, ἀργοῦσε,
ἀργούσαμε, ἀργούσατε, ἀργοῦσαν.

Ὑποτακτικὴ ἢ

Ἐνεστώτας ἂν ἀργῶ, ἂν ἀργῆς, ἂν ἀργῆ,
ἂν ἀργοῦμε, ἂν ἀργῆτε, ἂν ἀργοῦν(ε).

Παρατατικὸς —

Δυνητικὴ ἢ

Ἐνεστώτας θὰ ἀργοῦσα, θὰ ἀργοῦσες, θὰ ἀργοῦσε,
θὰ ἀργοῦσαμε, θὰ ἀργοῦσατε, θὰ ἀργοῦσαν.

Παρατατικὸς ὅμοια

Προστακτικὴ ἢ

Ἐνεστώτας ν' ἀργῆς, ν' ἀργῆ, ν' ἀργῆτε, ν' ἀργοῦν(ε).

Παρατατικὸς ὅμοια

Μετοχὴ ἢ

Ἐνεστώτας —

Παρατατικὸς —

Παθητικὴ φωνὴ

Ὀριστικὴ ἢ

Ἐνεστώτας ἀγαπιέμαι(ἀγαπιοῦμαι), ἀγαπιέσαι, ἀγαπιέται,
ἀγαπιόμαστε(ιοῦμαστε), ἀγαπίεστε, ἀγαπιόνται(ιοῦνται).

Παρατατικὸς ἀγαπιόμουν(α), ἀγαπιόσουν(α), ἀγαπιόταν(ε),
ἀγαπιόμαστε, ἀγαπίσατε, ἀγαπιόντουσαν(ἀγαπιόνταν).

Ὑποτακτικὴ ἢ

Ἐνεστώτας ἂν ἀγαπιέμαι, ἂν ἀγαπιέσαι, ἂν ἀγαπιέται,
ἂν ἀγαπιώμαστε, ἂν ἀγαπίεστε, ἂν ἀγαπιῶνται.

Παρατατικὸς —

Δυνητικὴ ἢ

Ἐνεστώτας θὰ ἀγαπιόμουν(α), θὰ ἀγαπιόσουν(α), θὰ ἀγαπιόταν(ε).
θὰ ἀγαπιόμαστε, θὰ ἀγαπίσατε,
θὰ ἀγαπιόντουσαν(ἀγαπιόνταν).

Παρατατικὸς ὅμοια

Π ρ ο σ τ α κ τ ι κ ή

Ἐνεσιώτας ν' ἀγαπιέσαι, ν' ἀγαπιέται,
ν' ἀγαπίεστε, ν' ἀγαπιῶνται.

Παρατατικός —

Μ ε τ ο χ ή

Ἐνεσιώτας —

Παρατατικός —

᾽ Ο ρ ι σ τ ι κ ή

Ἐνεσιώτας θυμοῦμαι(ἄμαι), θυμᾶσαι, θυμᾶται,
θυμόμαστε θυμᾶστε θυμοῦνται(όνται)

Παρατατικός ἐθυμόμουν(α), ἐθυμόσουν(α), ἐθυμόταν(ε),
ἐθυμόμαστε, ἐθυμόσαστε, ἐθυμόντουσαν(ἐθυμόνταν).

᾽ Ἰ π ο σ τ α κ τ ι κ ή

Ἐνεσιώτας ἄν θυμοῦμαι(ἄμαι), ἄν θυμᾶσαι, ἄν θυμᾶται,
ἄν θυμόμαστε, ἄν θυμᾶστε, ἄν θυμοῦνται(ώνται).

Παρατατικός —

Δ υ ν η τ ι κ ή

Ἐνεσιώτας θὰ θυμόμουν(α), θὰ θυμόσουν(α), θὰ θυμόταν(ε),
θὰ θυμόμαστε, θὰ θυμόσαστε, θὰ θυμόντουσαν(όντανε).

Παρατατικός ὅμοια

Π ρ ο σ τ α κ τ ι κ ή

Ἐνεσιώτας —

Παρατατικός —

Μ ε τ ο χ ή

Ἐνεσιώτας —

Παρατατικός —

Οἱ ἄλλοι χρόνοι σχηματίζονται ὅπως καὶ τὰ δεξύτερα ρήματα ἀφοῦ
μποῦν οἱ χρονικὲς καταλήξεις στὸ θέμα τοῦ ρήματος, μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι
ὁ χαρακτηρὸς τοῦ θέματος α ἢ ε ἐκτείνεται σὲ η π.χ. θέμα ἀγαπα+σω
=ἀγαπήσω, θέμα ἀργε+σω=ἀργήσω—ἀγάπησα, ἔχω ἀγαπήσει, θὰ
ἀγαπηθῶ, ἀγαπήθηκα, ἔχω ἀγαπηθῆ, ἀγαπημένος, ἀργησα, ἔχω
ἀργήσει, θὰ θυμηθῶ, ἔχω θυμηθῆ.

ΜΕΡΟΣ Ε'.—ΤΥΠΙΚΟ

ΤΜΗΜΑ Β'.—ΠΤΩΤΙΚΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Χ

Τὸ ἄρθρο

Ὁρισμὸς ἄρθρου : Οἱ λέξεις ὁ, ἡ, τό, ποὺ μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα γιὰ νὰ ξεχωρίσουν τὸ γένος τους, λέγονται ἄρθρα.

Κλίση τῶν ἄρθρων

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πτώσεις	Ἀρσενικὸ ἄρθρο	Θηλυκὸ ἄρθρο	Οὐδέτερο ἄρθρο
Ὀνομαστικὴ	ὁ	ἡ	τό
Γενικὴ	τοῦ	τῆς	τοῦ
Αἰτιατικὴ	το(ν)	τή(ν)	τό
Κλητικὴ	—(ῶ ῥ.)	—(ῶ.)	—(ῶ.)

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	οἱ	αἱ	τά
Γενικὴ	τῶν	τῶν	τῶν
Αἰτιατικὴ	τούς	τίς	τά
Κλητικὴ	—(ῶ.)	—(ῶ.)	—(ῶ.)

Κανόνες

- *1) Τὰ γένη εἶναι τρία : ἀρσενικό, θηλυκὸ καὶ οὐδέτερο.
- 2) Τὰ ἄρθρα : ὁ, ἡ, οἱ, δασύνονται καὶ δὲν τονίζονται.
- 3) Τὰ ἄρθρα : τόν, τήν, ἀποβάλλουν τὸ ν, ὅταν βρίσκονται μπροστὰ ἀπὸ τὰ σύμφωνα : β, γ (ἐκτὸς τοῦ γκ), δ, θ, κ, μ (ἐκτὸς τοῦ μπ), ν (ἐκτὸς τοῦ ντ), ρ, τ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙ
Τὰ Οὐσιαστικά

1. Κατάταξη οὐσιαστικῶν σὲ κατηγορίες

Ἄρσενικά οὐσιαστικά σὲ -ώτης	Οὐσιαστικά σὲ -ίτης	Οὐσιαστικά σὲ -ης	Ἄρσενικά σὲ -ες
στρατι-ώτης Σουλιώ-της Ἐπαρχι-ώτης Ρουμελι-ώτης Χανι-ώτης Ρεθυμι-ώτης Ἡρακλειώ-της πατρι-ώτης ταξειδι-ώτης	πολ-ίτης πετρ-ίτης σπορ-ίτης ἀστρ-ίτης πεδιαδ-ίτης ἀλλὰ προφ-ήτης φαρμακομ-ύτης	νκύτ-ης περιβολάρ-ης θεριστ-ής μαθητ-ής δεσπότης διαβάτ. ης καθρέφτ-ης κλέφτ-ης	καφ-ές τενεκ-ές κεφτ-ές φιδ-ές μεζ-ές μιναρ-ές

Ἄρσενικά σὲ -ος	Οὐσιαστικά σὲ -ης	Ἄρσενικά σὲ -ος
οὐραν-ός γιατρ-ός διάκ-ος ἔμπορ-ος λαγ-ός λαιμ-ός θυμ-ός κοντυλοφόρ-ος	νησιώτ-ης πολίτ-ης ράφτ-ης χτίστ-ης χωριάτ-ης κλπ. ἀλλὰ μάντις-πρέσβυς	ἀητ-ός κόσσυφ-ος πετειν-ός κλπ.

Κανόνας : Τὰ ἄρσενικά οὐσιαστικά πού τελειώνουν σὲ -ης γράφουν τὸ -ης μὲ ἦτα, ἐκτὸς ἀπὸ τίς λέξεις : μάντις καὶ πρέσβυς.

Θηλυκά ουσιαστικά σέ -ισσα	Θηλυκά σέ -έλα	Θηλυκά σέ -ίδα	Θηλυκά σέ -ίνα
βασίλ-ισσα μέλ-ισσα γειτόν-ισσα αρχόντ-ισσα δασκάλ-ισσα μαγείρ-ισσα	καν-έλα φουσταν-έλα κορδ-έλα πιατ-έλα όμπρ-έλα μπροστ-έλα	σαν-ίδα μαρ-ίδα άλυσσ-ίδα σταφ-ίδα μερ-ίδα πατρ-ίδα	ψιψ-ίνα καρ-ίνα βιτρ-ίνα άξ-ίνα Λ-ίνα Κατ-ίνα άλλα λειχ-ήνα Ρ-ήνα

Θηλυκά σέ -η	Ουδέτερα σέ -ι	Ουδέτερα σέ -ο
βρύσ-η κόρ-η νύφ-η λύσ-η λάσπ-η ράχ-η χάρ-η κλπ.	χέρ-ι μέλ-ι κλειδ-ι φαγ-ι παιδ-ι σταφύλ-ι πόδ-ι κλπ.	δέντρ-ο φυτ-ο πευκ-ο σϋκ-ο μήλ-ο ρόδ-ο φρουτ-ο λάχαν-ο έλατ-ο κλπ.

Κανόνες : 1) Το η στο τέλος των θηλυκών ουσιαστικών το γράφομε με ήτα.

2) Το ι στο τέλος των ουδετέρων το γράφομε με γιώτα. Με ψιλόν γράφομε τα ουσιαστικά : βράδυ, δάκρυ, δίχτυ, στάχυ.

Ουσιαστικά σε -άδες		Ουσιαστικά σε -ηδες -ιδες	
άρσενικά	θηλυκά	άρσενικά	θηλυκά
φαγ-άδες	λαμπ-άδες	κατ-ηδες	γαρ-ιδες
ψωμ-άδες	κυρ-άδες	μπεκρ-ηδες	μαρ-ιδες
φουστανελ-άδες	πρασιν-άδες	καφετζ-ηδες	σανιδ-ες
πραματευτ-άδες	μαν-άδες	ντενεκετζ-ηδες	γαρ-ιδες
μασκαρ-άδες	κρυ-άδες	περιβολάρ-ηδες	άλυσσ.ιδες
λουκουμ-άδες	άγγελ-άδες	χαμάλ-ηδες	σταφ-ιδες
		κουλουρτζ-ηδες	μερ-ιδες
			πατρ-ιδες

- Κανόνες.**
- 1) Τα ὀνόματα σε -άδες τὰ γράφομε μὲ ὄξεϊα
 - 2) Τὰ ἀρσενικά σε -ηδες τὰ γράφομε μὲ ἦτα
 - 3) Τὰ θηλυκά σε -ιδες τὰ γράφομε μὲ γιώτα
 - 4) Τὰ οὐσιαστικά ποὺ φανερώνουν ἓνα μόνον ὄρισμένο πρόσωπο, ζῶο ἢ πρᾶγμα λέγονται κύρια, ἐνῶ ἐκεῖνα ποὺ φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα τοῦ αὐτοῦ εἴδους λέγονται προσηγορικά: π.χ. ἄντρας—Βασίλης.

2. Κλίση ὀνομάτων

Ερωτ.	Ποιά εἶναι αὐτή;	Ἀπ.	ἡ μητέρα
»	Ποιανῆς εἶναι τὸ φόρεμα;	»	τῆς μητέρας
»	Ποιὰν εἶδαμε σήμερα;	»	τὴν μητέρα
»	Φώναξέ την.	»	ἔ! μητέρα
»	Ποιὲς ἐτοιμάζουν τὸ φαγητό;	»	οἱ μητέρες
»	Ποιανῶν εἶναι τὰ παιδιὰ;	»	τῶν μητέρων
»	Ποιὲς θὰ ἰδοῦμε;	»	τις μητέρες
»	Φωνάξετέ τες	»	ἔ! μητέρες
»	Ποιά τρώγει τὰ κοτόπουλα;	»	ἡ ἄλεπού
»	Ποιανῆς ἔκοψαν τὴν οὐρά;	»	τῆς ἄλεπούς
»	Ποιὰν ἔπιασαν μὲ δόκανο;	»	τὴν ἄλεπού
»	Φώναξέ την	»	ἔ! ἄλεπού

Ἐρωτ.	Ποιῆς τῶνε τίς κότες;	Ἀπ.	οἱ ἀλεπούδες
»	Ποιανῶν ἔβγαλαν τὸ δέρμα;	»	τῶν ἀλεπούδων
»	Ποιῆς ἔπιασαν στή φάκα;	»	τίς ἀλεπούδες
»	Φωνάζετέ τε;	»	ἔ! ἀλεπούδες.

Ἀσκήσεις: Νὰ σχηματισθοῦν μὲ ὅμοιον τρόπο διάφορα οὐσιαστικά ὀνόματα.

Κανόνες: 1) Ὅσα ὀνόματα ἔχουν σὲ ὅλες τίς πτώσεις τὸν ἴδιο ἀριθμὸ συλλαβῶν λέγονται ἰσοσύλλαβα.

2) Ὅσα ὀνόματα ἔχουν στίς πτώσεις τοῦ πληθυντικοῦ μιὰ συλλαβὴ πάρα πάνω ἀπὸ τίς συλλαβές τοῦ Ἐνικοῦ, λέγονται περιττοσύλλαβα:

περιβολάρης—περιβολάριδες

3. Κανόνες τονισμοῦ

Παραδείγματα: ἡ καρυδιὰ τὴν καρυδιὰ, ἡ ὀκὰ τὴν ὀκά, ἡ καλή, τὴν καλή, ἡ χρυσὴ τὴ χρυσή, ἡ φωνὴ τὴ φωνή, ἡ Ἀργυρῶ τὴν Ἀργυρώ, ἡ ἀλεπού τὴν ἀλεπού, ὁ ψωμᾶς τὸν ψωμά, ὁ ἀμαξᾶς τὸν ἀμαξά, ὁ πραγματευτῆς τὸν πραγματευτή, ὁ παππούς τὸν παππού, τὸ ἀρνί, τὰ ἀρνιά, τὸ σκαμνί, τὰ σκαμνιά.

2. Τῆς καρυδιᾶς, τῆς ὀκᾶς, τῆς φωνῆς, τῆς Ἀργυρῶς, τῆς ἀλεπούς, τοῦ ψωμᾶ, τοῦ πραγματευτῆ, τοῦ παππού, τοῦ ἀρνιοῦ, τῶν πετρῶν, τῶν καλῶν παιδιῶν.

Κανόνες: 1) Τὰ ὀνόματα στή μακρὰ λήγουσα παίρνουν ὀξεῖα.
2) Ὅσα ἀπ' αὐτὰ ἔχουν τὰ ἄρθρα τοῦ, τῆς, τῶν, παίρνουν περισπωμένη.

3) Τὰ ὀνόματα τὰ γράφομε μὲ τὸ ἴδιο καταληκτικὸ φωνῆεν σ' ὅλον τὸν Ἐνικό: π.χ. ὁ κλέφτης, τοῦ κλέφτη, τὸν κλέφτη, ἡ νύφη, τῆς νύφης, τὴ νύφη, ἡ πληγὴ, τῆς πληγῆς, τὴν πληγή, ἡ Ἀργυρῶ, τῆς Ἀργυρῶς, τὴν Ἀργυρώ.

4) Ἡ γενικὴ τοῦ πληθυντικοῦ ὅλων τῶν ὀνομάτων τελειώνει σὲ -ων.

4. Κλίση ίσοσυλλάβων θηλυκῶν οὐσιαστικῶν

α) Ὀνόματα θηλυκὰ σὲ α

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ἡ ἐλπίδ-α	ἡ γρι-ὰ	ἡ λύρ-α	ἡ μέλισσ-α
Γενική	τῆς ἐλπίδ-ας	τῆς γρι-ᾶς	τῆς λύρ-ας	τῆς μέλισσ-ας
Αἰτιατικὴ	τὴν ἐλπίδ-α	τὴ γρι-ὰ	τὴ λύρ-α	τὴ μέλισσ-α
Κλητικὴ	ἔ ἐλπίδ-α	ἔ γρι-ὰ	ἔ λύρ-α	ἔ μέλισσ-α

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	οἱ ἐλπίδ-ες	οἱ γρι-ῆς	οἱ λύρ-ες	οἱ μέλισσ-ες
Γενική	τῶν ἐλπίδ-ων	τῶν γρι-ῶν	τῶν λύρ-ων	τῶν μέλισσ-ων
Αἰτιατικὴ	τις ἐλπίδ-ες	τις γρι-ῆς	τις λύρ-ες	τις μέλισσ-ες
Κλητικὴ	ἔ ἐλπίδ-ες	ἔ γρι-ῆς	ἔ λύρ-ες	ἔ μέλισσες

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ἡ κοινότητ-α
Γενική	τῆς κοινότητ-ας
Αἰτιατικὴ	τὴν κοινότητ-α
Κλητικὴ	ἔ κοινότητ-α

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

οἱ κοινότητ-ες
τῶν κοινοτήτ-ων
τις κοινότητ-ες
ἔ κοινότητ-ες

- Ἀσκήσεις :
- 1) Ἀπάνω στὰ ἐλπίδα καὶ μητέρα νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά: πατρίδα, σταφίδα, φροντίδα, ἀγελάδα, θυγατέρα, πρασινάδα.
 - 2) Ἀπάνω στὸ γριὰ νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά: ἡ χαρά, ἡ φορά, ἡ φωτιά, ἡ δροσιά, ἡ ἀρχοντιά, ἡ ματιά, ἡ νυχτιά, ἡ πρωτομαγιά, ἡ πρωταπριλιά, ἡ ὁμορφιά, ἡ ροδακινιά, ἡ τριανταφυλλιά.
 - 3) Ἀπάνω στὸ λύρα νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά: ἡ ὥρα, ἡ γλώσσα, ἡ δόξα, ἡ μοίρα, ἡ πέτρα, ἡ δίψα, ἡ πείνα, ἡ χελώνα, ἡ καλύδα, ἡ τρύπα, ἡ ἀξίνα, ἡ φλόγα, ἡ φλέβα, ἡ εἰκόνα, ἡ φτερούγα, ἡ γυναίκα, ἡ σπιθα, ἡ στάμνα, ἡ πλύστρα, ἡ μαυρίλα, ἡ μανούλα, ἡ βαρκούλα, ἡ μικρούλα, ἡ βοσκοπούλα, ἡ ἀρχοντοπούλα, ἡ πετρίτσα, ἡ βάρκα, ἡ καμπάνα, ἡ κοπέλα, ἡ πόρτα, ἡ σαῖτα, ἡ σκάλα, ἡ μαστίχα, ἡ ἐργασία, ἡ παραλία, ἡ φιλία, ἡ δυσκολία, ἡ εὐκαιρία, ἡ ὑγρασία, ἡ βασιλεία, ἡ νύχτα.

Σημειώσεις : α) Ἡ γυναίκα σχηματίζει τὴ Γενική καὶ γυναικός, ἡ
νύχτα καὶ τῆς νυχτός.

β) Τὰ ὀνόματα αὐτὰ στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατε-
βάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα.

4) Ἀπάνω στὸ μέλισσα νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά :
ἡ θάλασσα, ἡ μαγείρισσα, ἡ ἀλήθεια, ἡ ὄρνιθα, ἡ
πέρδικα, ἡ δράκαινα.

Σημείωση. Τὰ ὀνόματα αὐτὰ στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατε-
βάζουν τὸν τόνο στὴ λήγουσα.

Κανόνας : Ἡ λήγουσα τῶν ὀνομάτων ποῦ ἔχει -α εἶναι μακρὰ π.χ.
ῶρα, σημαία, χελώνα, ἀρκούδι, βαρκούλα, σκούπα,
δίψα, καλύβα, σάλα, ἐλπίδα, τρίχα, λαμπάδα, πρα-
σινάδα, ἀλυσίδα, μαρίδα, γλώσσας, γυναίκας, σημαίας,
χελώνας, ῶρας κλπ.

5) Κατὰ τὸ κοινότητα νὰ κλίνετε τὰ :

ἡ ἀρχαιότητα, ἡ ἀγνότητα, ἡ ἐπισημότητα, ἡ μεγα-
λειότητα, (αὐτὰ ἔχουν καὶ ἄλλον τύπο : ἀρχαιότη,
ἀγιότη, κλπ.).

Β' Θηλυκὰ σὲ -η

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστική	ἡ βρύσ-η	ἡ βροχ-ή	ἡ ἀνοιξ-η	ἡ γῆ
Γενική	τῆς βρύσ-ης	τῆς βροχ-ῆς	τῆς ἀνοιξης καὶ τῆς ἀνοιξεως	τῆς γῆς
Αἰτιατική	τὴ βρύσ-η	τὴ βροχ-ή	τὴν ἀνοιξ-η	τὴ γῆ
Κλητική	ἔ βρύσ-η	ἔ βροχ-ή	ἔ ἀνοιξ-η	ἔ γῆ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστική	αἱ βρύσ-ες	αἱ βροχ-ές	αἱ ἀνοιξ-ες	αἱ γαῖ-ες
Γενική	τῶν βρυσ-ῶν	τῶν βροχ-ῶν	τῶν ἀνοιξε-ων	τῶν γαι-ῶν
Αἰτιατική	τις βρύσ-ες	τις βροχ-ές	τις ἀνοιξ-ες	τις γαῖ-ες
Κλητική	ἔ βρύσ-ες	ἔ βροχ-ές	ἔ ἀνοιξ-ες	ἔ γαῖ-ες

Ἀσκήσεις : 1) Ἀπάνω στὸ βρύση νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά :
ἡ κόρη, ἡ νύφη, ἡ λύπη, ἡ λάσπη, ἡ ράχη, ἡ χάρη,

ή ὄψη, ή κόψη, ή στύψη, ή μύτη, ή στάχτη, ή θέρμη,
ή πήχη, ή σκόνη, ή εὐγνωμοσύνη.

2) Ἀπάνω στό βροχή νά κλίνετε τὰ οὐσιαστικά :
ή θροντή, ή φωνή, ή ψυχή, ή τιμή, ή ἀρετή, ή διακοπή,
ή ἐπιγραφή.

3) Ἀπάνω στό ἀνοιξη νά κλίνετε τὰ οὐσιαστικά :
ή ζάχαρη, ή κάπαρη, ή ἀντάμωση, ή ξεφάντωση,
ή καλοπέραση, ή ἀγανάχτηση, ή κυβέρνηση, ή ἀνάσταση.

Σημείωση: Αὐτά τὰ ὀνόματα δὲν ἔχουν γενική τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ. Καμμιά φορά ὅμως σχηματίζονται ἀνώμαλα, ἔτσι : ἀνοίξ-εων ζαχάρ-εων κλπ.

Σημείωση : Μερικά ἀπό τὰ ὀνόματα ποῦ τελειώνουν σέ -α καί σέ -η δὲ σχηματίζουν γενική πληθυντική. Τέτοια εἶναι τὰ ὀνόματα :
ή μύτη, ή στάχτη, ή ράχη, ή κάππαρη, ή καμπάνα, ή βοσκοπούλα,
ή ἀντάμωση, ή μαυρίλα, ή φτώχεια, ή καλωσύνη, ή πετρίτσα, ή βαρ-
κούλα κλπ. Ἀλλά καί ἐκείνων τῶν ὀνομάτων ποῦ ἔχουν γενική δὲν
τή μεταχειριζόμαστε συχνά. Τή γενική τή σχηματίζομε μέ ἄλλη πτώση
ποῦ συνοδεύεται μέ κάποια ἄλλη λέξη (πρόθεση) π. χ. ἀντί νά ποῦμε
νερό τῶν θρυσῶν, λέμε νερό ἀπό τίς θρύσες, στήν ἄκρη στό θουνό, στή
θάλασσα.

Γ' Θηλυκά σέ -ω

Ἐνικός ἀριθμός

ἽΟνομαστική	ή Φρόσ-ω	ή Μαριγ-ὼ
Γενική	τῆς Φρόσως	τῆς Μαριγ-ῶς
Αἰτιατική	τή Φρόσ-ω	τή Μαριγ-ὼ
Κλητική	ἔ Φρόσ-ω	ἔ Μαριγ-ὼ

Πληθυντικός ἀριθμός

ἽΟνομαστική	οἱ Φροσοῦλες	οἱ Μαριγοῦλες
Γενική	τῶν —	τῶν —
Αἰτιατική	τίς Φροσοῦλες	τίς Μαριγοῦλες
Κλητική	ἔ Φροσοῦλες	ἔ Μαριγοῦλες

Τὰ ὀνόματα αὐτά δὲν κλίνονται στόν πληθυντικό καί πρό πάντων
στί Γενική.

Ἀσκήσεις

1) Ἀπάνω στό Φρόσω νά κλίνετε τὰ ὀνόματα : ἡ Δέσπω, ἡ Διαμάντω, ἡ Κρυστάλλω, ἡ Ἀφρόδω, ἡ Μέλω, ἡ Ἀσῆμω, ἡ Ζαχάρω, ἡ Βασίλω.

2) Ἀπάνω στό Μαριῶ νά κλίνετε τὰ ὀνόματα : ἡ Ἀργυρῶ, ἡ Φωφῶ, ἡ Κλειῶ, ἡ Σαπφῶ, ἡ Λενῶ, ἡ Μαριῶ, ἡ Βαγγελῶ.

5. Κλίση ἀνισοσυλλάβων θηλυκῶν οὐσιαστικῶν σέ -α καί σέ -η

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ἡ ὀκ-ὰ	ἡ μάν-α	ἡ νύφ-η	ἡ κορφ-ῆ
Γενικὴ	τῆς ὀκ-ᾶς	τῆς μάν-ας	τῆς νύφ-ης	τῆς κορφ-ῆς
Αἰτιατικὴ	τὴν ὀκ-ὰ	τὴ μάν-α	τὴ νύφ-η	τὴν κορφ-ῆ
Κλητικὴ	ἔ ὀκ-ὰ	ἔ μάν-α	ἔ νύφη	ἔ κορφ-ῆ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	οἱ ὀκ-άδες	οἱ μαν-άδες	οἱ νυφ-άδες	οἱ κορφ-άδες
Γενικὴ	τῶν ὀκ-άδων	τῶν μαν-άδων	τῶν νυφ-άδων	τῶν κορφ-άδων
Αἰτιατικὴ	τις ὀκ-άδες	τις μαν-άδες	τις νυφ-άδες	τις κορφ-άδες
Κλητικὴ	ἔ ὀκ-άδες	ἔ μαν-άδες	ἔ νυφ-άδες	ἔ κορφ-άδες

Ἀσκήσεις

Ἀπάνω στό ὀκὰ νά κλίνετε τὰ οὐσιαστικά : ἡ κυρά, ἡ μαμά, ἡ γιαγιά, ἡ νοικοκυρά.

Σημείωση : Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ὀνόματα ἔχουν στὸν πληθυντικὸ δύο καταλήξεις, π. χ. μάνες καὶ μανάδες, κυρὲς καὶ κυράδες, νύφες καὶ νυφάδες, -νυφάδων, κορφὴ, κορφές καὶ κορφάδες, -κορφάδων.

7) Κλίση ἀνισοσυλλάβων θηλυκῶν σέ -οῦ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ἡ ἄλεπ-οῦ
Γενικὴ	τῆς ἄλεπ-οῦς
Αἰτιατικὴ	τὴν ἄλεπ-οῦ
Κλητικὴ	ἔ ἄλεπ-οῦ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

οἱ ἄλεπ-οῦδες
τῶν ἄλεπ-οῦδων
τις ἄλεπ-οῦδες
ἔ ἄλεπ-οῦδες

Ἀσκήσεις

Ἀπάνω στό ἀλεπού νά κλίνετε τὰ θηλυκά οὐσιαστικά : ἡ μαϊμού, ἡ κολοκυθού, ἡ καπελού, ἡ μυλωνού, ἡ φουφού.

7) Κλίση ἰσοσυλλάβων οὐσιαστικῶν σέ -ος

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστική	ἡ	ὀδ-ὀς	ἡ	σύνοδ-ος	ἡ	νῆσ-ος
Γενική	τῆς	ὀδ-οῦ	τῆς	συνόδ-ου	τῆς	νήσ-ου
Αἰτιατική	τήν	ὀδ-ὸ	τή	σύνοδ-ο	τή	νήσ-ο
Κλητική	ἔ	ὀδ-ὀς	ἔ	σύνοδ-ος	ἔ	νήσ-ος

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὀνομαστική	αἱ	ὀδ-οἱ	αἱ	σύνοδ-οι(ες)	αἱ	νήσ-οι
Γενική	τῶν	ὀδ-ῶν	τῶν	συνόδ-ων	τῶν	νήσ-ων
Αἰτιατική	τίς	ὀδ-οὺς	τίς	συνόδ-ου(ς)(ες)	τίς	νήσ-ου(ς)
Κλητική	ἔ	ὀδ-οἱ	ἔ	σύνοδ-οι(ες)	ἔ	νήσ-οι

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ ὀδός νά κλίνετε τὰ θηλυκά οὐσιαστικά ὀνόματα : ἡ Ἀξός, ἡ Φαιστός, ἡ Κνωσσός, ἡ ὀδοντογιατρός.

2) Κατὰ τὸ σύνοδος νά κλίνετε τὰ θηλυκά οὐσιαστικά ὀνόματα : ἡ περίμετρος, ἡ διάμετρος, ἡ Τάρανδος, ἡ Αἴγυπτος, ἡ χερσόνησος, ἡ ἔλαφος, ἡ Πελοπόννησος.

Σημείωση : Τὰ ὀνόματα αὐτὰ κατεβάξουν τὸν τρῶο στήν παραλήγουσα στή γενική τοῦ ἐνικοῦ καί στή γενική καί αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ.

3) Κατὰ τὸ νῆσος νά κλίνετε τὰ θηλυκά οὐσιαστικά ὀνόματα : ἡ ἄμμος, ἡ Τῆνος, ἡ Μήλος, ἡ νόσος.

Γενικὲς παρατηρήσεις

α') Τὰ θηλυκά ὀνόματα στήν ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ τελειώνουν σέ φωνήεν, ἐκτός ἀπὸ τὰ σπάνια ὀνόματα πού τελειώνουν σέ -ος.

β') Ἡ αἰτιατικὴ καὶ ἡ κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ τῶν θηλυκῶν εἶναι ἴσμοιες μὲ τὴν ὀνομαστικὴν.

γ') Ἡ γενικὴ σχηματίζεται ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴν μὲ τὴν προσθήκην ἐνός σ.

8. Ἀνώμαλα θηλυκὰ

Ἐνικός ἀριθμὸς

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ἢ κυβέρνησ-η	οἱ κυβερνήσ-εις
Γενικὴ	τῆς κυβέρνησ-ης καὶ κυβερνήσ-εως	τῶν κυβερνήσ-εων
Αἰτιατικὴ	τὴν κυβέρνησ-η	τις κυβερνήσ-εις
Κλητικὴ	ἔ κυβέρνησ-η	ἔ κυβερνήσ-εις

Ἀσκήσεις

Ἀπάνω στὸ κυβέρνηση νὰ κλίνετε τὰ θηλυκὰ : ἡ λέξις, ἡ πόλις, ἡ διασκέδασις, ἡ πράξις, ἡ σχέσις, ἡ θέσις, ἡ λέξις, ἡ κατάστασις, ἡ πρόσθεσις, ἡ ἀφαίρεσις, ἡ διαίρεσις.

Παρατηρήσεις

Τὰ παραπάνω ὀνόματα ἔχουν γενικὴ τοῦ ἐνικοῦ σὲ -εως καὶ τοῦ πληθυντικοῦ σὲ -εων καὶ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ σὲ -εις (μὲ ἔψιλον γιώτα).

9. Ἀρσενικά

Παραδείγματα

Ὁ πατέρας, ὁ ἐργάτης, ὁ καφφές, ὁ οὐρανός, ὁ μάντις, ὁ πρέσβυς.

Παρατήρηση

Ὅλα τὰ ἀρσενικά οὐσιαστικά καταλήγουν στὴν ἐνικὴ ὀνομαστικὴν σὲ φωνῆεν καὶ σ, δηλ. σὲ ας, ης, ες, ος, ις, υς..

10. Κλίση διαφόρων ουσιαστικῶν μὲ κατάλληλες ἐρωτήσεις

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ὁ	κλητήρ-ας	ὁ	κεφτ-ὲς	ὁ	ναύτ-ης	ὁ	γιατρ-ὸς
Γενική	τοῦ	κλητήρ-α	τοῦ	κεφτ-ὲ	τοῦ	ναύτ-η	τοῦ	γιατρ-οῦ
Αἰτιατικὴ	τόν	κλητήρ-α	τόν	κεφτ-ὲ	τό	ναύτ-η	τό	γιατρ-ὸ
Κλητικὴ	ἔ	κλητήρ-α	ἔ	κεφτ-ὲ	ἔ	ναύτ-η	ἔ	γιατρ-ὲ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	οἱ	κλητήρ-ες	οἱ	κεφτ-έδες	οἱ	ναῦτ-ες	οἱ	γιατρ-οἱ
Γενική	τῶν	κλητήρ-ων	τῶν	κεφτ-έδων	τῶν	ναυτ-ῶν	τῶν	γιατρ-ῶν
Αἰτιατικὴ	τούς	κλητήρ-ες	τούς	κεφτ-έδες	τούς	ναῦτ-ες	τούς	γιατρ-οὺς
Κλητικὴ	ἔ	κλητήρ-ες	ἔ	κεφτ-έδες	ἔ	ναῦτ-ες	ἔ	γιατρ-οἱ

Παρατηρήσεις

α') Τὰ ἀρσενικά στή γενική χάνουν τὸ -ς καὶ τὴ σχηματίζουν σὲ φωνῆεν, π. χ. κλητήρας—κλητήρα, κεφτές—κεφτέ, ναύτης—ναύτη.

β') Τὰ ὀνόματα σὲ -ος ἔχουν δικό τους σχηματισμὸ στή γενική π. χ. δὲ σχηματίζονται : ὁ γιατρός τοῦ γιατροῦ, ἀλλὰ τοῦ γιατροῦ.

γ') Ἄμα συγκρίνωμε τὴν ὀνομαστικὴ καὶ τὴ γενική τῶν ἀρσενικῶν μὲ τίς ἴδιες πτώσεις τῶν θηλυκῶν θὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἀντίθετα φαινόμενα. Δηλ. τὰ θηλυκὰ τελειώνουν σὲ φωνῆεν καὶ παίρνουν στή γενική -ς, ἐνῶ τὰ ἀρσενικά τελειώνουν σὲ -ς, καὶ στή γενική τὸ χάνουν καὶ τελειώνουν σὲ φωνῆεν.

δ') Ἐνική αἰτιατικὴ καὶ κλητικὴ τῶν ἀρσενικῶν ἐκτὸς τῶν σὲ -ος εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ἐνική γενική, π. χ. τοῦ ψωμά, τὸν ψωμά, ἔ ψωμά, ἀλλὰ ἀνθρώπου—ἄνθρωπο—ἄνθρωπε.

ε') Ἡ κλητικὴ τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ὅμοια μὲ τὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ : π. χ. οἱ ναῦτες—ἔ ναῦτες, οἱ φίλοι—ἔ φίλοι.

11. Κλίση τῶν ἰσοσυλλάβων ἀρσενικῶν σὲ -ας

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ὁ	πατέρ-ας	ὁ	γέροντ-ας	ὁ	μήν-ας
Γενική	τοῦ	πατέρ-α	τοῦ	γέροντ-α	τοῦ	μήν-α
Αἰτιατικὴ	τόν	πατέρ-α	τό	γέροντ-α	τό	μήν-α
Κλητικὴ	ἔ	πατέρ-α	ἔ	γέροντ-α	ἔ	μήν-α

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστική	οἱ	πατέρ-ες	οἱ	γέροντ-ες	οἱ	μήν-ες
Γενική	τῶν	πατέρ-ων	τῶν	γερόντ-ων	τῶν	μην-ῶν
Αἰτιατική	τούς	πατέρ-ες	τούς	γέροντ-ες	τούς	μήν-ες
Κλητική	ἔ	πατέρ-ες	ἔ	γέροντ-ες	ἔ	μήν-ες

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ πατέρας κλίνονται τὰ ἀρσενικά οὐσιαστικά: ὁ χειμῶνας, ὁ περιστερεῶνας, ὁ ἀγῶνας, ὁ ἀέρας, ὁ κλητήρας, ὁ φωστήρας, ὁ ἐλαιῶνας.

α') **Κανόνας τονισμού**: Στὰ ὀνόματα αὐτὰ ὅλες οἱ πτώσεις τονίζονται ὅπου καὶ ἡ ὀνομαστική τοῦ ἐνικοῦ.

2) Κατὰ τὸ γέροντας κλίνονται τὰ ἀρσενικά οὐσιαστικά: ὁ γείτονας, ὁ μάρτυρας, ὁ δράκοντας, ὁ ἄρχοντας, ὁ γίγαντας, καὶ ὁ γίγας, ὁ φύλακας, ὁ ἥρωας, ὁ βρυκόλακας.

β') **Κανόνας τονισμού**: Στὰ ὀνόματα αὐτὰ ὁ τόνος στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβαίνει στὴν παραλήγουσα.

3) Κατὰ τὸ μήνας κλίνονται τὰ ἀρσενικά οὐσιαστικά: ὁ ἄντρας, ὁ ταμίας.

γ') **Κανόνας τονισμού**: Στὰ παραδείγματα αὐτὰ ὁ τόνος στὴ γενική τοῦ πληθυντικοῦ κατεβαίνει στὴ λήγουσα.

δ') **Κανόνας τονισμού**: Ἡ λήγουσα τῶν ὀνομάτων ποὺ ἔχουν -α εἶναι μακρὰ π. χ. γίγας, ταμίας, ἄντρας, μήνας.

Σημείωση: Τὰ ὀνόματα ἄντρας καὶ μήνας σχηματίζουν τὴ γενική καὶ διαφορετικά: ἄντρός, μηνός. Ἡ ὀνομαστική πληθυντική τοῦ μαστορας εἶναι μαστόροι, τοῦ κάθουρα εἶναι καθούρια.

12. Κλίση ἰσοσυλλάβων ἀρσενικῶν σέ -ης

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστική	ὁ	ἐργάτ-ης	ὁ	κριτ-ῆς
Γενική	τοῦ	ἐργάτ-η	τοῦ	κριτ-ῆ
Αἰτιατική	τόν	ἐργάτ-η	τόν	κριτ-ῆ
Κλητική	ἔ	ἐργάτ-η	ἔ	κριτ-ῆ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστική	οἱ	ἐργάτ-ες	οἱ	κριτ-ές
Γενική	τῶν	ἐργατ-ῶν	τῶν	κριτ-ῶν
Αἰτιατική	τούς	ἐργάτ-ες	τούς	κριτ-ές
Κλητική	ἔ	ἐργάτ-ες	ἔ	κριτ-ές.

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ ἐργάτης κλίνονται τὰ ἀρσενικά οὐσιαστικά: ὁ ναύτης, ὁ δεσπότης, ὁ διαβάτης, ὁ καθρέφτης, ὁ κλέφτης, ὁ νησιώτης, ὁ πολίτης, ὁ προφήτης, ὁ ράφτης, ὁ συμπολίτης, ὁ ταξιδιώτης, ὁ χτίστης, ὁ χωριάτης, ὁ φεύτης, ὁ ἐπιβάτης, ὁ Μανιάτης, ὁ Μενιδιάτης, ὁ Σπετσιώτης, ὁ Πολίτης, ὁ Χιώτης, ὁ Ρεθυμνιώτης, ὁ Χανιώτης, ὁ Ἡρακλειώτης, ὁ Μεραμπελιώτης.

Παρατήρηση

2) Κατὰ τὸ κριτής νὰ κλίνετε τὰ ἀρσενικά οὐσιαστικά: ὁ ληστής, ὁ μαθητής, ὁ νικητής, ὁ πραγματευτής, ὁ συμμαθητής, ὁ τραγουδιστής, ὁ ὑφαντής, ὁ ἐνοικιαστής, ὁ θεριστής.

Μερικά ἀπὸ τὰ παραπάνω ὀνόματα κλίνονται καὶ σὰν ἀνισοσύλλαβα: π. χ. πραγματευτὲς καὶ πραγματευτάδες, θεριστὲς καὶ θεριστάδες, τραγουδιστὲς καὶ τραγουδιστάδες, ψάλτες καὶ ψαλτάδες, δεσποτὲς καὶ δεσποτάδες.

12. Κλίση ἀνισοσυλλάβων οὐσιαστικῶν σὲ -ας

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστική	ὁ	ψωμ-ᾶς
Γενική	τοῦ	ψωμ-ᾶ
Αἰτιατική	τόν	ψωμ-ᾶ
Κλητική	ἔ	ψωμ-ᾶ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

οἱ	ψωμ-άδες
τῶν	ψωμ-άδων
τούς	ψωμ-άδες
ἔ	ψωμ-άδες

Ἀσκήσεις

Κατὰ τὸ ψωμάς νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά: ὁ παπάς, ὁ ψαράς, ὁ γαλατάς, ὁ μυλωνάς, ὁ ἀμαξάς, ὁ κοσκινάς, ὁ παπλωματάς, ὁ βασιλιάς,

ὁ χαλκιάς, ὁ φονιάς, ὁ βοριάς, ὁ λουκουμάς, ὁ πατσάς, ὁ σουγιάς.

14. Κλίση ἀνισοσυλλάβων ἀρσενικῶν σὲ -ης

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστικὴ	ὁ περιβολάρ-ης	ὁ καφετζ-ῆς	ὁπραματευτ-ῆς
Γενικὴ	τοῦ περιβολάρ-η	τοῦ καφετζ-ῆ	τοῦπραματευτ-ῆ
Αἰτιατικὴ	τὸν περιβολάρ-η	τὸν καφετζ-ῆ	τὸνπραματευτ-ῆ
Κλητικὴ	ἔ περιβολάρ-η	ἔ καφετζ-ῆ	ἔπραματευτ-ῆ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ περιβολάρ-ηδες	οἱ καφετζ-ῆδες	οἱπραματευτ-άδες
Γενικὴ	τῶν περιβολάρ-ηδων	τῶν καφετζ-ῆδων	τῶνπραματευτ-άδων
Αἰτιατ.	τούς περιβολάρ-ηδες	τούς καφετζ-ῆδες	τούςπραματευτ-άδες
Κλητικὴ	ἔ περιβολάρ-ηδες	ἔ καφετζ-ῆδες	ἔπραματευτ-άδες

Σημείωση : Τὰ ὀνόματα νοικοκύρης καὶ περιβολάρης ἔχουν στὸν πληθυντικὸ καὶ τὸν τύπο : περιβολαραῖοι, νοικοκυραῖοι.

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ περιβολάρης νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά : ὁ βαρκάρης, ὁ ἀράνης, ὁ καθαλάρης, ὁ καρaboκύρης, ὁ νοικοκύρης, ὁ μανάβης, ὁ φούρναρης, ὁ Ἀντώνης, ὁ Βασίλης, ὁ Γιάννης, ὁ Γιώργης, ὁ Δημήτρης, ὁ Μιχάλης, ὁ Τρικούπης.

2) Κατὰ τὸ καφετζῆς νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά : ὁ παπουτσιῆς, ὁ τενεκετζῆς, ὁ Θεοδώρης, ὁ Κωστής, ὁ μερακλῆς, ὁ Περικλῆς, ὁ Ἑρμῆς, ὁ Θαλῆς, ὁ Θεμιστοκλῆς. Τὰ τέσσαρα τελευταῖα ὀνόματα παίρνουν περισπωμένη σὲ ἕλες τὲς πτώσεις τοῦ ἐνικοῦ).

15. Κλίση ἀνισοσυλλάβων ἀρσενικῶν σὲ -ες καὶ σὲ -ους

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστικὴ	ὁ καφ-ές	ὁ παππ-οῦς	ὁ νοῦς	ὁ Ἴησοῦς
Γενικὴ	τοῦ καφ-έ	τοῦ παππ-οῦ	τοῦ νοῦ	τοῦ Ἴησοῦ
Αἰτιατικὴ	τὸν καφ-έ	τὸν παππ-οῦ	τὸν νοῦ	τὸν Ἴησοῦ
Κλητικὴ	ἔ καφ-έ	ἔ παππ-οῦ	ἔ νοῦ	ὦ! Ἴησοῦ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστικὴ	οἱ	καφ-έδες	οἱ	παππ-οὔδες	—	—
Γενική	τῶν	καφ-έδων	τῶν	παππ-οὔδων	—	—
Αἰτιατικὴ	τούς	καφ-έδες	τούς	παππ-οὔδες	—	—
Κλητικὴ	ἔ	καφ-έδες	ἔ	παππ-οὔδες	—	—

Ἀσκήσεις

Κατὰ τὸ καφές νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά: ὁ καφές, ὁ φιδές, ὁ καναπές, ὁ τενεκές, ὁ μενεξές, ὁ πανσές, ὁ μιναρές, ὁ μεξές, ὁ σεφτές, ὁ μπουφές, ὁ λουφές.

16. Κλίση ἰσοσυλλάβων ἀρσενικῶν σὲ -ος

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ὁ	οὐραν-ος	ὁ	ἔμπορ-ος	ὁ	διάκ-ος	ὁ	Θόδωρ-ος
Γενική	τοῦ	οὐραν-οῦ	τοῦ	ἔμπόρ-ου	τοῦ	διάκ-ου	τοῦ	Θόδωρ-ου
Αἰτιατ.	τὸν	οὐραν-ὸ	τὸν	ἔμπορ-ο	τὸν	διάκ-ο	τὸν	Θόδωρ-ο
Κλητικὴ	ἔ	οὐραν-ὲ	ἔ	ἔμπορ-ε	ἔ	διάκ-ε	ἔ	Θόδωρ-ε

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	οἱ	οὐραν-οἱ	οἱ	ἔμπορ-οι	οἱ	διάκ-οι	οἱ	Θόδωρ-οι
Γενική	τῶν	οὐραν-ῶν	τῶν	ἔμπόρ-ων	τῶν	διάκ-ων	τῶν	Θοδώρ-ων
Αἰτιατ.	τούς	οὐραν-οὺς	τούς	ἔμπόρ-ους	τούς	διάκ-ους	τούς	Θοδώρ-ους
Κλητικὴ	ἔ	οὐραν-οἱ	ἔ	ἔμπορ-οι	ἔ	διάκ-οι	ἔ	Θόδωρ-οι

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ οὐρανὸς νὰ κλίνετε τὰ οὐσιαστικά: ὁ γιατρός, ὁ Θεός, ὁ λαγός, ὁ προσετός, ὁ Μαθιός.

2) Κατὰ τὸ ἔμπορος νὰ κλίνετε τὰ ἀρσενικά οὐσιαστικά: ὁ ἄγγελος, ὁ ἄνεμος, ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀπόστολος, ὁ θάνατος, ὁ σύντροφος, ὁ πλάτανος, ὁ ἀνήφορος, ὁ ἀντίλαλος.

Σημείωση: Τὰ ὀνόματα αὐτὰ στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ στὴ γενική καὶ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ κατεβάζουν τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα.

2) Κατὰ τὸ διάκος νὰ κλίνετε τὰ ὀνόματα : ὁ γέρος, ὁ δράκος, ὁ χάρος, ὁ κλώνος, ὁ σκύλος, ὁ ἀνθρωπάκος, ὁ κάμπος, ὁ καπετάνιος, ὁ Γιώργος, ὁ Μάρκος, ὁ Νίκος, ὁ Σπύρος.

Κατὰ τὸ Θόδωρος νὰ κλίνετε τὰ : ὁ Στέφανος, ὁ Λέανδρος, ὁ Θεόφιλος.

Τὰ ὀνόματα αὐτὰ στή γενική τοῦ ἐνικοῦ δὲν κατεβάζουν τὸν τόνο στήν παραλήγουσα. Τὸν κατεβάζουν ὅμως στή γενική καὶ αἰτιατική τοῦ πληθυντικοῦ.

Σημείωση : Μερικὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα σὲ -ος σχηματίζουν τὴν Κλητική σὲ -ε, π. χ. θεέ, χάρε, γιατρέ κλπ. καὶ μερικὰ σὲ -ο π. χ. Γιώργο, Νίκο, Σπύρο, Παῦλο κλπ.

Τὰ ὀνόματα : χρόνος, λόγος, πλάτανος ἔχουν δύο τύπους στὸν πληθυντικό, π. χ. χρόνοι καὶ χρόνια, λόγοι καὶ λόγια, πλάτανοι καὶ πλατάνια.

17. Ἀνώμαλα ἀρσενικά

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστική	ὁ	κουρέ-ας	ὁ	μάντις	ὁ	πρέσβυς
Γενική	τοῦ	κουρέ-α	τοῦ	μάντι	τοῦ	πρέσβυ
				καὶ μάντεω	καὶ	πρέσβεω
Αἰτιατική	τὸν	κουρέ-α	τὸ	μάντι	τὸν	πρέσβυ
Κλητική	ἔ	κουρέ-α	ἔ	μάντι	ἔ	πρέσβυ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομαστική	οἱ	κουρ-εῖς	οἱ	μάντ-εῖς	οἱ	πρέσβ-εῖς
Γενική	τῶν	κουρ-έων	τῶν	μάντ-εων	τῶν	πρέσβ-εων
Αἰτιατική	τούς	κουρ-εῖς	τούς	μάντ-εῖς	τούς	πρέσβ-εῖς
Κλητική	ἔ	κουρ-εῖς	ἔ	μάντ-εῖς	ἔ	πρέσβ-εῖς

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ κουρέας νὰ κλίνετε τὰ : ὁ βασιλέας, ὁ ἱερέας, ὁ Ὀδυσσεάς, ὁ Ἀχιλλέας, ὁ δεκανέας.

2) Κατὰ τὸ πρέσβυς νὰ κλίνετε τὸ πῆγυς.

Κανόνες : Τὰ ὀνόματα ποὺ τελειώνουν σὲ -εας τελειώνουν στήν ὀνομαστική τοῦ πληθυντικοῦ σὲ -εῖς (μὲ ἔψιλον γιῶτα καὶ περισπωμένη).

18. Κλίση οὐδετέρων σὲ -ο

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

*Όνομ.	τὸ σίδερ-ο	τὸ θηρί-ο	τὸ πρόσωπ-ο	τὸ βουν-ὸ
Γενική	τοῦ σίδερ-ου	τοῦ θηρί-ου	τοῦ προσώπ-ου	τοῦ βουν-ου
Αἰτιατ.	τὸ σίδερ-ο	τὸ θηρί-ο	τὸ πρόσωπ-ο	τὸ βουν-ὸ
Κλητ.	ἔ σίδερ-ο	ἔ θηρί-ο	ἔ προσωπ-ο	ἔ βουν-ὸ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

*Όνομ.	τὰ σίδερ-α	τὰ θηρί-α	τὰ πρόσωπ-α	τὰ βουν-ά
Γενική	τῶν σίδερ-ων	τῶν θηρί-ων	τῶν προσώπ-ων	τῶν βουν-ῶν
Αἰτιατική	τὰ σίδερ-α	τὰ θηρί-α	τὰ πρόσωπ-α	τὰ βουν-ά
Κλητική	ἔ σίδερ-α	ἔ θηρί-α	ἔ πρόσωπ-α	ἔ βουν-ά

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ σίδερὸ νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα, ποὺ διατηροῦν τὸν τόνο στὴν ἴδια συλλαβὴ σὲ ὅλες τὶς πτώσεις, π. χ. τὸ βασιλόπουλο, τὸ ἀρχοντοπουλο, τὸ δάχτυλο, τὸ κούμαρο, τὸ σύνεργο, τὸ κόσκινο, τὸ μούσμουλο, τὸ τύμπανο, τὸ πίτουρο, τὸ τρίστρατο, τὸ σύννεφο, τὸ ὑπόγειο, τὸ φρύγανο, τὸ κόκκαλο, τὸ ψίχουλο, τὸ μαχαιροπήρουνο, τὸ φτωχόπαιδο, τὸ χιονόνερο, τὸ χαμόγελο, τὸ βατόμυρο, τὸ χαμόκλαδο, τὸ ἀβγολέμονο, τὸ ἀγριολούλουδο, τὸ μαντρόσκυλο.

2) Κατὰ τὸ θηρίο νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα : τὸ ζῶο, τὸ ξύλο, τὸ σῦκο, τὸ καπέλο, τὸ ροῦχο, τὸ νοσοκομεῖο.

3) Κατὰ τὸ πρόσωπο νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα ποὺ κατεδάζουσι τὸν τόνο στὴν παραλήγουσα στὴ γενική τοῦ ἐνικοῦ καὶ τοῦ πληθυντικοῦ : τὸ ἄλογο, τὸ ἀτμόπλοιο, τὸ μέτωπο, τὸ ὄργανο, τὸ συμβούλιο.

4) Κατὰ τὸ βουνὸ νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα : τὸ φτερό, τὸ χωριό, τὸ στοιχειό, τὸ δειλινό, τὸ σπαρτό, τὸ λαχανικό.

19. Κλίση οὐδετέρων οὐσιαστικῶν σὲ -ι καὶ σὲ -υ

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

*Όνομαστική	τὸ τραγοῦδ-ι	τὸ φαγ-ι	τὸ δίχτ-υ
Γενική	τοῦ τραγοῦδ-ιου	τοῦ φαγ-ιου	τοῦ δίχτ-ου
Αἰτιατική	τὸ τραγοῦδ-ι	τὸ φαγ-ι	τὸ δίχτ-υ
Κλητική	ἔ τραγοῦδ-ι	ἔ φαγ-ι	ἔ δίχτ-υ

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομαστική	τά	τραγοῦδ-ια	τά	φαγ-ιά	τά	δίχτ-υα
Γενική	τῶν	τραγοῦδ-ιῶν	τῶν	φαγ-ιῶν	τῶν	δίχτ-υῶν
Αἰτιατική	τά	τραγοῦδ-ια	τά	φαγ-ιά	τά	δίχτ-υα
Κλητική	ἔ	τραγοῦδ-ια	ἔ	φαγ-ιά	ἔ	δίχτ-υα

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ τραγοῦδι νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα: τὸ ἀλεύρι, τὸ γεφύρι, τὸ μαχαίρι, τὸ μεσημέρι, τὸ παιγνίδι, τὸ ψάρι, τὸ κουδούνι, τὸ ἀρνί, τὸ δόντι, τὸ ἀηδόνι, τὸ χάνι, τὸ πόδι, τὸ ξύδι, τὸ κλειδί, τὸ ποτάμι, τὸ θαλασσοπούλι, τὸ ποδάρι, τὸ λιοντάρι, τὸ λιθάρι, τὸ ματάκι, τὸ παιδάκι, τὸ ἀρνάκι, τὸ ἀγγελούδι, τὸ καλοκαίρι, τὸ θυμάρι, τὸ χαλάζι, τὸ ἐρημοκλήσι, τὸ παλάτι, τὸ κελάρι, τὸ σπίτι, τὸ τουφέκι, τὸ χέλι.

Σημείωση: Μερικὰ ἀπὸ τὰ σὲ -άκι δὲν ἔχουν γενική τοῦ πληθυντικοῦ.

2) Κατὰ τὸ φαγὶ νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα: τὸ σκαμνί, τὸ φλουρί, τὸ πουγκί, τὸ φιλί, τὸ παιδί, τὸ γατί, τὸ τυρί, τὸ ψωμί, τὸ ζουμί, τὸ δαυλί, τὸ αὐτί, τὸ κουκί, τὸ κερί, τὸ ταψί, τὸ λειρί.

3) Κατὰ τὸ δίχτυ νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα: τὸ στάχυ, τὸ βράδυ.

Κανόνας: Ὅταν ἡ λήγουσα τῶν ὀνομάτων ἔχει -ι εἶναι μακρά, π. χ. ποτήρι, σαλιστήρι, φασούλι, λουλούδι, παραμύθι, φρούδι, κιλάρι, μαυιάρι, φίδι.

20. Κλίση οὐδετέρων οὐσιαστικῶν σὲ -ος, -α, -ας, -ως, -ιμο

Ἐνικός ἀριθμός

Ὄνομαστική	τὸ	λάθ-ος	τὸ	σῶμ-α	τὸ	κρέ-ας
Γενική	τοῦ	λάθ-ους	τοῦ	σῶμ-ατος	τοῦ	κρέα-τος
Αἰτιατική	τὸ	λάθ-ος	τὸ	σῶμ-α	τὸ	κρέ-ας
Κλητική	ἔ	λάθ-ος	ἔ	σῶμ-α	ἔ	κρέ-ας

Πληθυντικός ἀριθμός

Ὄνομαστική	τά	λάθ-η	τά	σῶμ-ατα	τά	κρέ-ατα
Γενική	τῶν	λαθ-ῶν	τῶν	σωμ-άτων	τῶν	κρε-άτων
Αἰτιατική	τά	λάθ-η	τά	σῶμ-ατα	τά	κρέ-ατα
Κλητική	ἔ	λάθ-η	ἔ	σῶμ-ατα	ἔ	κρέ-ατα

Ἑνικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομαστικὴ	τὸ	φῶ-ς	τὸ	γράφ-ιμο	τὸ	μέλλ-ον
Γενικὴ	τοῦ	φωτ-ός	τοῦ	γραφ-ίματος	τοῦ	μέλλ-οντος
Αἰτιατικὴ	τὸ	φῶ-ς	τὸ	γράφ-ιμο	τὸ	μέλλ-ον
Κλητικὴ	ἔ	φῶ-ς	ἔ	γράφ-ιμο	ἔ	μέλλ-ον

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὄνομαστικὴ	τὰ	φῶ-τα	τὰ	γραφ-ίματα	τὰ	μέλλ-οντα
Γενικὴ	τῶν	φώ-των	τῶν	γραφ-ιμάτων	τῶν	μελλ-όντων
Αἰτιατικὴ	τὰ	φῶ-τα	τὰ	γραφ-ίματα	τὰ	μέλλ-οντα
Κλητικὴ	ἔ	φῶ-τα	ἔ	γραφ-ίματα	ἔ	μέλλ-οντα

Ἀσκήσεις

1) Κατὰ τὸ λάθος νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικά : τὸ ὄρος, τὸ πάχος, τὸ λίπος, τὸ μίσος, τὸ ὕψος, τὸ πλάτος, τὸ μάκρος, τὸ βάθος, τὸ ἄνθος, τὸ γένος, τὸ δάσος, τὸ εἶδος, τὸ ἔθνος, τὸ κέρδος, τὸ κράτος, τὸ μέλος, τὸ πλῆθος, τὸ τεῖχος, τὸ τέλος, τὸ χεῖλος, τὸ χρέος.

2) Κατὰ τὸ σῶμα νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα οὐσιαστικά : τὸ ὄνομα, τὸ αἷμα, τὸ κύμα, τὸ ἀγαλμα, τὸ ἀνάστημα, τὸ γάβγισμα, τὸ γάλα, τὸ γράμμα, τὸ δέμα, τὸ θέλημα, τὸ κατόρθωμα, τὸ κάθισμα, τὸ κλάμα, τὸ μάθημα, τὸ πάθημα, τὸ πάτημα, τὸ πάπλωμα, τὸ πάτωμα, τὸ πύδημα, τὸ πούλημα, τὸ πᾶμα, τὸ πρόβλημα, τὸ σαπούνισμα, τὸ σκέπασμα, τὸ σκόρπισμα, τὸ στόλισμα, τὸ στοιχημα, τὸ στόμα, τὸ στῶμα, τὸ σφύριγμα, τὸ φόρεμα, τὸ φύσημα, τὸ χάρισμα, τὸ χρήμα, τὸ χρῶμα, τὸ χῶμα.

Τὸ λάθος σχηματίζει καὶ πληθυντικὸ τὰ λάθια, τὸ χεῖλος, τὰ χεῖλια.

3) Κατὰ τὸ κρέας νὰ κλίνετε τὸ τέρας.

4) Κατὰ τὸ γράψιμο νὰ κλίνετε τὰ οὐδέτερα : τὸ κόψιμο, τὸ δέσιμο, τὸ κλάψιμο, τὸ κάψιμο, τὸ τρίξιμο, τὸ φέρισμα, τὸ φταίξιμο.

Σημείωση : Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ σχηματίζουν τὴ γενικὴ σὲ -ιμοι, π. χ. τοῦ γράψιμου, τοῦ ράψιμου, τοῦ κάψιμου, τοῦ δέσιμου. Ἡ γενικὴ στὰ ὀνόματα αὐτὰ δὲν εἶναι συχνή.

5) Κατὰ τὸ μέλλον νὰ κλίνετε τὰ : τὸ καθήκαν -οντος, τὸ πρέπον -οντος.

- Κανόνες:** α') Ἡ Αἰτιατικὴ καὶ ἡ κλητικὴ τῶν οὐδετέρων καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν εἶναι ὅμοιες μὲ τὴν ὀνομαστικὴν. Ὀν. τὸ παιδί, Κλητ. ἔ παιδί, Ὀν. τὰ παιδιά, Αἰτ. τὰ παιδιά, Κλητ. ἔ παιδιά.
- β') Ἡ ὀνομαστικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν οὐδετέρων σχηματίζεται σὲ -α, π. χ. τὸ φῶς, τὰ φῶτα. Ἐξαιροῦνται τὰ οὐδέτερα σὲ -ος τὰ ὁποῖα σχηματίζουν τὴν ὀνομαστικὴν πληθυντικὴν σὲ -η, π. χ. τὸ δάσος, τὰ δάση. Ἄλλὰ τὰ σκέλη καὶ τὰ σκέλια.
- γ') Τὰ οὐδέτερα σὲ -ι γράφονται μὲ γιώτα. Ἐξαιροῦνται τὰ οὐδέτερα : τὸ σιάχν, τὸ δάκρυ, τὸ δίχτυ, τὸ βράδυ, τὸ δόρυ τὰ ὁποῖα γράφονται μὲ ὕψιλον.
- δ') Τὸ α στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι βραχύ, π. χ. τὸ δῶρα, τὸ χῶμα.
- ε') Τὸ ι στὸ τέλος τῶν οὐδετέρων εἶναι μακρό.
- στ') Τὰ ὀνόματα τῶν ἑορτῶν : τὰ Χριστούγεννα, τὰ Φῶτα, δὲν κλίνονται στὸν ἐνικό. Τὸ Πάσχα καὶ μερικὰ ξένα ὀνόματα μένουں ἀκλίτα σὲ ὅλες τίς πτώσεις, ὁ Ἰωσήφ, τοῦ Ἰωσήφ κλπ.
- ζ') Μερικὰ ἀρσενικά καὶ θηλυκά ἔχουν πληθυντικὸν σὲ οὐδέτερον γένος, π. χ. τὰ νιάτα (ἢ νιότη), τὰ πλούτη (ὁ πλοῦτος), τὰ καρβούσια (ὁ κάβουρας), τὰ ραῦλα (ὁ ραῦλος).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙΙ

Συντακτικὲς παρατηρήσεις

1. Σχηματισμὸς ἀπλῶν προτάσεων μὲ τὸ εἶναι : Τὸ μέλι εἶναι γλυκό, ἢ κιμωλία εἶναι ἄσπρη κλπ. Εὕρεση τοῦ ὑποκειμένου μὲ τὴν ἐρώτηση «ποιός» καὶ τοῦ κατηγορουμένου μὲ τὴν ἐρώτηση, «τί λογῆς εἶνα», π. χ. ποιό εἶναι γλυκό ; τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι ;

2. Σχηματισμὸς τοῦ ρήματος εἶμαι εἰς τὸν ἐνεστώτα, παρατικὸν καὶ μέλλοντα τῆς ὀριστικῆς μὲ κατάλληλες προτάσεις, ἐγὼ εἶμαι καθαρός, σὺ εἶσαι προσεκτικός, ὁ μαθητὴς εἶναι ἐπιμελής κ. ο. κ.

β). Σχηματισμὸς συνθέτων προτάσεων μὲ τὸ εἶναι : α') μὲ περισσότερα ἀπὸ ἓνα ὑποκείμενα, β') μὲ περισσότερο ἀπὸ ἓνα κατηγορούμενα καὶ γ') μὲ περισσότερα ἀπὸ ἓνα ὑποκείμενα καὶ κατηγορούμενα. Ὁ Παῦλος εἶται μαθητής. Ὁ Φίλιππος εἶναι μαθητής. Ὁ Ἀριστείδης εἶναι μαθητής. Ὁ Παῦλος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀριστείδης εἶναι μαθη-

ταί. Ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμος. Ὁ Παῦλος εἶναι ἐπιμελής. Ὁ Παῦλος εἶναι προσεκτικός. Ὁ Παῦλος εἶναι φρόνιμος, ἐπιμελής καὶ προσεκτικός. Ὁ Φίλιππος εἶναι φρόνιμος. Ὁ Φίλιππος εἶναι ἐπιμελής. Ὁ Φίλιππος εἶναι προσεκτικός. Ὁ Φίλιππος εἶναι φρόνιμος, ἐπιμελής καὶ προσεκτικός. Ὁ Ἀριστείδης εἶναι φρόνιμος. Ὁ Ἀριστείδης εἶναι ἐπιμελής. Ὁ Ἀριστείδης εἶναι προσεκτικός. Ὁ Ἀριστείδης εἶναι φρόνιμος, ἐπιμελής καὶ προσεκτικός. Ὁ Παῦλος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀριστείδης εἶναι φρόνιμοι, ἐπιμελεῖς καὶ προσεκτικοί. Ἀσκήση στὴν ὀρθή χρῆση τοῦ κόμμα-
τος καὶ τῆς τελείας στιγμῆς.

4. **Σχηματισμὸς ἀπλῶν προτάσεων** : α') μὲ ἐνεργητικὸ μεταβα-
τικὸ ρῆμα καὶ β') μὲ παθητικὸ ρῆμα. (Ὁ κηπουρὸς κλαδεύει τὰ δένδρα. Τὰ δένδρα κλαδεύονται ἀπὸ τὸν κηπουρό).

5. **Σχηματισμὸς συνθέτων προτάσεων** : α') μὲ ἐνεργητικὸ με-
ταβατικὸ ρῆμα καὶ β') μὲ παθητικὸ ρῆμα. (Τὸ ἄλογο, τὸ μουλάρι καὶ ὁ γάϊδαρος τρώγουν ἄχυρα, χόρτα καὶ κριθάρι. Τὸ κριθάρι, τὰ χόρτα καὶ τὸ ἄχυρο τρώγονται ἀπὸ τὸ ἄλογο, τὸ γάϊδαρο καὶ τὸ μουλάρι).

Εὔρεση τοῦ ὑποκειμένου μὲ τὴν ἐρώτηση «ποιὸς» τοῦ ῥήματος διὰ τοῦ «τί κάνει», τοῦ ἀντικειμένου μὲ τὴν ἐρώτηση «ποιόν» καὶ τοῦ ποιητικοῦ αἰτίου μὲ τὴν ἐρώτηση «ἀπὸ ποιόν».

6. **Σχηματισμὸς ἀυγατισμένων προτάσεων μὲ ἐπιθετικούς προσδιορισμοὺς στὸ ὑποκείμενο ἀναφερομένου** : α') σὲ πρόσωπα, β') σὲ ζῶα, γ') σὲ πράγματα καὶ σὲ διάφορα μέρη τῆς προτάσεως. (Ὁ ἐργατικὸς πατέρας ἀγαπᾷ τὰ παιδιά του. Ἡ πονηρὴ ἀλεπού τρώγει τὴν κότα. Τὰ ψιλλὰ βουνά εἶναι γυμνά. Τὰ ἄνθη ἔχουν λαμπρά χρώματα. Οἱ ἐργατικὲς μέλισσες δίνουν γλυκὸ μέλι).

Ἐρωτήσεις

Τί λογῆς εἶναι τὰ βουνά ; τί λογῆς εἶναι τὰ χρώματα τῶν ἀν-
θέων ; τί λογῆς εἶναι τὸ μέλι κατὰ τὴ γεύση ; τί γνώρισμα λοιπὸν ἔχει
τὸ μέλι, τί ιδιότητες ; Εὔρεση ιδιοτήτων διαφόρων προσώπων, ζώων
καὶ ἀντικειμένων. (II. χ. **ιδιοτήτων σιδηρουργοῦ** : Ὁ σιδηρουργὸς
εἶναι γερός, δυνατός, μαῦρος κ.λ.π.) Ἡ γάτα εἶναι κλέφτρα, πονηρὴ,
ἔξυπνη, ὀμόρφη. Τὸ τραπέζι εἶναι ξύλινο, τετράγωνο κ.λ.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΙΙΙ

Ἐπίθετα

1. *Εύρεση καὶ γραφή ἐπιθέτων τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴ λογικὴ εἶναι τὰ οὐσιαστικά :* α') κατὰ τὸ χρῶμα (ἄσπρος τοῖχος), β') κατὰ τὸ σχῆμα (τετράγωνος πίνακας), γ') κατὰ τὴν ὕλη (μαρμάρινο ἄγαλμα), δ') κατὰ τὴ γεύση (πικρὰ χόρτα), ε') κατὰ τὴν ἀφή (μαλακὸ δέρμα), στ') κατὰ τὸ μέγεθος (χαμηλὸς τοῖχος), ζ') κατὰ τὸν ἦχο ἢ τὴ φωνή (σιγανὴ φωνή), η') κατὰ τὴ θέση (ἀνατολικὸς τοῖχος), θ') κατὰ τὸν ἀριθμὸ (τρεῖς γάτες).

Σχηματισμὸς σειρῶν κατὰ κατηγορίας : α') κατὰ τὸ χρῶμα : ἄσπρος -η -ο, μαῦρος -η -ο, κόκκινος -η -ο κ.λ.π. β') κατὰ τὸ σχῆμα : τετράγωνος -η -ο, στρογγυλὸς -η -ο κ.α.κ.

Ἔννοια τῶν ἐπιθέτων : Ὄνόματα πού βάζομε στὰ οὐσιαστικά κατὰ τὰ διακρίνωμε : 1) κατὰ τὸ σχῆμα, 1) κατὰ τὸ χρῶμα, 3) κατὰ τὴν ὕλη, 4) κατὰ τὴ γεύση, 5) κατὰ τὴν ἀφή, 6) κατὰ τὸ μέγεθος, 7) κατὰ τὸν ἦχο, 8) κατὰ τὴ θέση καὶ 9) κατὰ τὸν ἀριθμὸ.

2. *Εύρεση τῆς ἐννοίας τῶν ἐπιθέτων.*

α') *Εύρεση καὶ γραφή ἐπιθέτων, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴ λογικὴ εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὴν ὁσμὴ :* Εὐχάριστη μυρωδιά, δυσάρεστη ὁσμὴ, μωσκομύριστο παιδί, βρωμερὸς μαθητής).

β') *Εύρεση καὶ γραφή ἐπιθέτων, τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴ λογικὴ εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὴ συμμετρίαν ἢ ἀναλογίαν :* Διπλὸ φάσμα, μονὸ δὲν τοῦ σώνει, διπλὸ τοῦ περισσεύει, τριδιπλὸς, διπλάσιος, τριπλάσιος κ.λ.π. ὅμοιος, ἀνόμοιος, ἴσιος, ἀνίσος, παρόμοιος, ἀσύγκριτος, σύμφωνος, ἀσύμφωνος, παράλληλος κ.λ.π.

γ') *Εύρεση καὶ γραφή ἐπιθέτων τὰ ὁποῖα φανερώνουν τὴ λογικὴ εἶναι τὰ οὐσιαστικά κατὰ τὸ χρόνον :* Χθεσινὸ φαγητό, περσινὸ πρῶτατο, χειμωνιάτικα ἀχλάδια, καλοκαιρινὰ κοτόπουλα, σημερινὰ φάρμακα, χρονιάρικο, παντοτινὸ, καθημερινὸ, προσωρινὸ κ.λ.π.

δ') *Εύρεση καὶ γραφή ἐπιθέτων τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὁμοιογενῆ καὶ ἰσογενῆ γινώσματα, προτερήματα καὶ ἐλαττώματα ἀνθρώπων καὶ ζώων :* Στραβὸς ἐπαίτης, κουτσὴ κουρούνα, καμπούρης γέρος, γερὸς ὑβρισμὸς, καθαρὸς δρόμος, ἀκάθαρτη συνοικία, ἄπλυτο παιδί, ὁμορφῆ

κόρη, άσχημη κυρία, άρρωστη γάτα, κοντός άντρας, ψηλή γυναίκα, χοντρό γουρούνι, λιγνή κοπέλα, κουλός αξιωματικός, άρρωστος, ίσιος, φτωχός, πλούσιος, ώραιος, νόστιμος, κομψός, χαριτωμένος, δύσμορφος, κακοφτιαγμένος, άσχημος, τερατώδης, αδύνατος, φιλάσθενος, νέος, γέρος κλπ.

ε) Εύρεση και γραφή επιθέτων τὰ όποία φανερώνουν γνωρίσματα πραγμάτων : Πυκνός, άραιός, ώφέλιμος, βλαβερός, ψυχρός, θερμός, βαρύς, ελαφρός, ελαστικός, άκαμπτος, δύσκαμπτος, τρυφερός, σκληρός, πηχτός, νερούλος, ξερός, χλωρός, στερεός, ύγρός, στεγνός, άέρινος, χτυπητός, σκαλιστός, ήσυχος, όλόκληρος, άκέραιος, γεμάτος, κατάλληλος, άρκετός, καινούργιος, ξάστερος, διαφανής.

στ) 'Επίθετα πού φανερώνουν σχέσεις : 'Εχθρος, φίλος, αντίδικος, άρμόδιος, πετυχημένος, καθάρος.

ζ) Εύρεση επιθέτων τὰ όποία φανερώνουν ψυχικά χαρίσματα ή έλαττώματα : Εύγενής, άγενής, πρόστυχος, χυδαίος, ευσεβής, άσεβής, άνδρείος, δειλός, άνανδρος, γενναίος, καλόψυχος, πονόψυχος, κακός, κακούργος, άγέλαστος, γελαστός, πονηρός, άθώς, φιλότιμος, άφιλότιμος, άληθινός, ψεύτης, εργατικός, τεμπέλικος, πειθαρχικός, άνυπότακτος, ευαίσθητος, αναίσθητος, γλυκομίλητος, θελκτικός, γοητευτικός, ήμερος, μαλακός, άνεκτικός, συγκαταβατικός, ευσπλαχνος, ελεήμονας, φιλόανθρωπος, ίσιος, τίμιος, άτιμος, ειλικρινής, δίκαιος, ευσυνείδητος, ευθυμος, χαρούμενος, άστείος, άπλοϊκός, άφελής, άπονήρευτος, άγαθός, άγενής, φαύλος, δόλιος, άπιστος, άξεστος, άγροϊκος, σκληρός, άπάνθρωπος, θηριώδης, όξέθυμος, περήφανος, σταθερός, άκλόνητος, πεισματάρης, εξαίρετος, έξοχος, εργατικός, τεμπέλης, χασομέρης, οικονόμος, τσιγκούνης, φιλάργυρος, πλεονέκτης, αισχροκερδής, άχόρταγος, άπληστος, φαταούλας, επιτήδειος κλπ.

η) Εύρεση επιθέτων τὰ όποία φανερώνουν πνευματικά χαρίσματα ή έλαττώματα : Παρατηρητικός, προσεχτικός, έξυπνος, μυαλωμένος, επιδέξιος, φρόνιμος, σοφός, άπρόσεχτος, άνόητος, βλάκας, κουτός, άμυαλος άσκεφτος, άδέξιος, μωρός, ήλίθιος, κλούδιος, άπερίσκεπτος, άσυλλόγιστος, άκριτος κλπ.

θ) Εύρεση επιθέτων τὰ όποία φανερώνουν σχέσεις προσώπων : 'Ελεύθερος, δούλος κλπ.

ι) Σχηματισμός σειράς έξ αντιθέτων επιθέτων : Γνωστός—άγνωστος, ελεύθερος—δούλος, δυνατός—αδύνατος, τίμιος—άτιμος, ευσπλα-

χος—ἀσπλαγχος, εὐτυχής—δυστυχής, εὐκολος—δύσκολος, εὐσεβής—
ἀσεβής, μικρός—μεγάλος, ὑγιής—ἀσθενής, θερμός—ψυχρός, πλούσιος—
—φτωχός, ἐλεύθερος—αἰχμάλωτος, ἄσχημος—ἄμορφος, νόστιμος—ἀνο-
—στος, παλαιός—νέος, ἡφελός—κοντός, ταπεινός—περήφανος, θνητός—
—ἀθάνατος, φωτεινός—σκοτεινός, καλός—κακός κλπ.

ια') Συμπλήρωση προσώπων μὲ κατάλληλα ἐπίθετα. Αὐτὸς ὁ
κύριος μου εἶναι. . . . (γνωστός). Ἐκεῖνος ποῦ ἔχει πολλὰ χρήματα λέ-
γεται. . . . (πλούσιος). Συμπλῶρωση τῆς αὐτῆς προτάσεως δι' ἀντιθέτων
ἐπιθέτων. Εὕρεση ἀντιθέτων ἐπιθέτων (εὐσεβής χριστιανός κλπ.)

ιβ') Εὕρεση συνωνύμων ἐπιθέτων. Ὁρατός—ἄμορφος—νόστιμος,
—ἄσχημος—ἀνοστος, κομψός—χαριτωμένος—γοητευτικός, εὐσπλαγχος—
—φιλόανθρωπος—εὐαίσθητος, δίκαιος—εὐσυνείδητος—τίμιος, χαρούμενος—
—εὐθύμος, ἄμυαλος—ἀνόητος—κουτός—βλάκας—μικρόμυαλος—χονδρο-
—κέφαλος—στενοκέφαλος—ἡλίθιος—κουτεντὲς—μωρός—τρελλός, ἀγενής
—ταπεινός—πρόστυχος—τιποτένιος, ἐλεινός—ἄθλιος, αἰσχυρός—ἀναιδής
—ἀναίσχυτος—κακοήθης, βάρβαρος—ἄγριος—ἀπολίτιστος—ἄξεστος—
—ἄγροικος, δειλός—ἄτολμος—ἀνανδρος, τεμπέλης—ἀμελής—ἀργός—ὀκνη-
—ρός, μὴ οἰκονόμος—τσιγκούνης—φιλάργυρος—σπαγγοδεμένος, ἱκανός—
—ἐπιδέξιος—ἐπιτήδειος—καταφερτζής—διαβολάνθρωπος, καθαρός—ξά-
—στερος—διάφανος.

Εὐρύτερη ἔννοια τοῦ ἐπιθέτου. Ὀνόματα ποῦ τὰ κολλᾶμε κοντὰ
σὲ ἓνα οὐσιαστικὸ καὶ φανερώνει ἓνα γνώρισμά του (μιὰ ιδιότητά του).
Τὸ ἐπίθετο δὲν τὸ λέμε μόνο του, ἀλλὰ τὸ προσθέτομε σὲ ἓνα οὐσια-
στικὸ (τὸ ἐπιθέτομε). Ἐτσι ξεχωρίζει αὐτὸ τὸ οὐσιαστικὸ ἀπὸ τὰ ἄλλα
ὅμοιά του, π. χ. τὸ ἄσπρο λουλούδι ξεχωρίζει ἀπὸ τὰ ἄλλα λουλούδια
ποῦ ἔχουν ἄλλα γνωρίσματα, εἶναι δηλ. κόκκινα, κίτρινα, μῶδ κλπ.

Ἐπειδὴ τὰ ἐπίθετα ἰπροσδιορίζουν τὰ οὐσιαστικά, εἶναι ἀνάγκη νὰ
λέγωνται καὶ νὰ γράφονται στὸ ἴδιο γένος μὲ αὐτά. Γι' αὐτὸ ἔχουν τρία
γένη. Εἶναι ἰσοσύλλαβα καὶ περιττοσύλλαβα. Περιττοσύλλαβα εἶναι ὅσα
ἔχουν στὸ οὐδέτερο μιὰ συλλαβὴ παραπάνω ἀπὸ τὸ ἀρσενικὸ (μαυρο-
μάτιχο).

3. Σειρὲς καὶ κλίση ἐπιθέτων.

α') Εὕρεση καὶ ὀρθὴ γραφὴ ἐπιθέτων, τὰ ὁποῖα τελειώνουν
σὲ -ος, -η, -ο (καλός -ῆ -ό).

Κλίση: ὁ καλός, τοῦ καλοῦ, τὸν καλό, οἱ καλοί, τῶν καλῶν,
Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτὸ Εκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

τοὺς καλοὺς—ἢ καλή, τῆς καλῆς, τὴν καλή, οἱ καλές, τῶν καλῶν, τίς καλές—τὸ καλό, τοῦ καλοῦ, τὸ καλό, τὰ καλά, τῶν καλῶν, τὰ καλά.

Σημείωση : Κατὰ τὸ παράδειγμα καλός -ἢ -ό, κλίνονται τὰ πλείστα ἐπίθετα : μικρός, μέγας, μισός, ἀπλός, διπλός, στενός, πιστός, στραβός, ξερός, στεγνός, πυκνός, λαμπρός, σφιχτός, ἀκριβός, παστρικός, καθαρός, σκοτεινός, γεμάτος, ὁμορφος, νόστιμος, ἄσπρος, μαῦρος, κίτρινος, κόκκινος, πράσινος, καταπράσινος, πρασινωπός, μαυριδερός, ἀσπρούτσικος, μεγαλούτσικος, βραδινός, πρωϊνός, σημερινός, περσινός, ἀληθινός, ψεύτικος, τετράγωνος, ἀπαρηγόρητος, ἀγιάτρευτος, πρωτότυπος, ἀπέραντος, ἀνυπόφορος, παρουσιάσιμος, περιέργος, παράξενος, τετραπέρατος, πιστός, ξένος, βροχερός, φοβερός, ἱερός, ἀργυρός, χρυσός, κυριακάτικος, νησιώτικος, φράγκικος, τούρκικος, ἑλληνικός, ἡμέρος, εὐκολός, ἡσυχός, ἔρημος, ἀδύνατος, ἄκακος, ἀθάνατος, ἄψυχος, ἄνοστος, πολύτιμος, μικρότερος, καλύτερος, ἀνώτερος, περισσότερος, κουφός, γυμνός, μαλακός, ἀνύπανδρος, πρόστυχος κλπ,

β) Εὗρεση καὶ ὀρθὴ γραφὴ ἐπιθέτων, τὰ ὅποια τελειώνουν σὲ -ος -α -ο (ὠραῖος -α -ο).

Κλίση : ὁ ὠραῖος, τοῦ ὠραίου, τὸν ὠραῖο, ὃ ὠραῖε, οἱ ὠραῖοι, τῶν ὠραίων, τοὺς ὠραίους, ὃ ὠραῖοι—ἢ ὠραία, τῆς ὠραίας, τὴν ὠραία, ὃ ὠραία, οἱ ὠραῖες, τῶν ὠραίων, τίς ὠραῖες, ὃ ὠραῖες—τὸ ὠραῖο, τοῦ τοῦ ὠραίου, τὸ ὠραῖο, ὃ ὠραῖο, τὰ ὠραῖα, τῶν ὠραίων, τὰ ὠραῖα, ὃ ὠραῖα.

Κατὰ τὸ ὠραῖος -α -ο κλίνονται : τελευταῖος, γενναῖος, ἀρχαῖος, νέος, ἀστεῖος, παλιός, καινούριος, πλούσιος, τρύπιος, ἄξιος, γαλάζιος, δόλιος, κίβωνιος, ἅγιος, τίμιος, σιδερένιος, ἀσημένιος, βουνίσσιος, κακός, παστρικός, ξανθός, εὐγενικός, κρητικός, μαλακός.

Κανόνες τονισμοῦ τοῦ θηλυκοῦ

Ὅσα θηλυκὰ ἐπίθετα τελειώνουν σὲ -α καὶ ἔχουν τὸ ἀρσενικὸ σὲ -ος, ἔχουν τὸ α μακρὸ.

γ) Εὗρεση, ὀρθὴ γραφὴ καὶ κλίση ἐπιθέτων τὰ ὅποια τελειώνουν σὲ -ος -ιά -ο (γλυκός -ιά -ό). Π. χ. ὁ γλυκός, τοῦ γλυκοῦ, τὸ γλυκό, οἱ γλυκοί, τῶν γλυκῶν, τοὺς γλυκοὺς—ἢ γλυκιά, τῆς γλυκιάς,

τῆ γλυκιά, οἱ γλυκιές, τῶν γλυκιῶν, τίς γλυκιές—τὸ γλυκό, τοῦ γλυκοῦ
τὸ γλυκό, τὰ γλυκά, τῶν γλυκῶν τὰ γλυκά.

Κατὰ τὸ γλυκός κλίνονται : κακός, παστρικός, ξανθός, εὐγενικός,
κρητικός (ἀλλὰ καὶ κακῆ, ξανθῆ κλπ.). Τὸ ἐλαφρὸς σχηματίζεται καὶ
κατὰ τὰ εἰς -ύς.

δ') Κλίση τῶν ἀριθμητικῶν. Ἐνας, ἑνός, ἕνα, μιὰ - μία, μιᾶς,
μιὰ - μία—ἕνα, ἑνός, ἕνα. Τρεῖς, τριῶν, τρεῖς—τρία, τριῶν, τρία. Τέσσε-
ρες, τεσσάρων, τέσσερες—τέσσερα, τεσσάρων, τέσσερα.

ε') Εὐρεση καὶ ὀρθῆ γραφῆ οὐδετέρων ἐπιθέτων, τὰ ὅποια
εὐλειώνουν σὲ -υ καὶ -ι.

Ἐξαγωγή τοῦ κανόνα : Τὰ οὐδέτερα ἐπίθετα τὸ υ στὸ τέλος τὸ γρά-
φουν μὲ υ (παχύ, ἀλαφρύ, ἀψύ, βαρύ, βαθύ, μακρύ, πλατύ, φαρδύ,
τραχύ). Μὲ ι γράφομε τὸ δεξι καὶ ὅσα ἐπίθετα φανερώουν χρῶμα
(βυσσινί, σταχί, τριανταφυλλί).

στ') Σχηματισμὸς τῶν εἰς υ καὶ ι οὐδετέρων ἐπιθέτων σὲ ὅλες
τις πτώσεις μὲ τῆ βοήθεια κατάλληλων ἐρωτήσεων : π. χ. τὸ μα-
κρύ, τοῦ μακριοῦ, τὸ μακρύ, τὰ μακριά, τῶν μακριῶν τὰ μακριά. Τὸ
σταχί, τοῦ σταχιοῦ, τὸ σταχί, τὰ σταχτιά, τῶν σταχτιῶν τὰ σταχτιά.

ζ') Εὐρεση καὶ ὀρθῆ γραφῆ ἐπιθέτων ἀρσενικῶν, τὰ ὅποια
τελειώνουν σὲ -υς π. χ. βαρύς, βαθύς, μακρὺς, πλατὺς κλπ.

Κανόνες : Τὰ οὐδέτερα ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν σὲ -υ, ἔχουν τὸ ἀρσε-
νικό τους σὲ -υς.

η') Σχηματισμὸς τῶν σὲ -υς -ια καὶ -υ ἐπιθέτων σὲ ὅλα τὰ
γένη καὶ σὲ ὅλες τις πτώσεις τῶν δύο ἀριθμῶν. Ὁ μακρὺς δρόμος,
τοῦ μακριοῦ (καὶ τοῦ μακροῦ) δρόμου, τὸ μακρὺ δρόμο, οἱ μακριοὶ δρό-
μοι, τῶν μακριῶν, τοὺς μακριοὺς. Ἡ μακριὰ -ας, -ιά, -ιές, -ιῶν, -ιές. Τὸ
μακρὺ -ιοῦ, -ύ, -ιά, -ιῶν, -ιά. Μερικὰ διατηροῦν τοὺς λόγιους τύπους,
π. χ. ὁ ὀξύς, ἡ ὀξεῖα, τὸ ὀξύ—ὁ βαρὺς, ἡ βαρεῖα, τὸ βαρὺ.

Ἐομοια κλίνονται : παχύς, πλατὺς, βαρὺς, βαθύς, φαρδύς, τραχύς,
ἐλαφρὺς.

θ') Τὰ ἐπίθετα σὲ -ης -ια -ι. Σταχτής, βυσσινίης, θαλασσίης, κα-
νελίης, μελιτζανίης κλπ. δεξιῆς (ἢ δεξιός), ψαρής, ἀρής : π. χ. ὁ δεξιῆς,
τοῦ δεξιῆ, τὸ δεξιῆ, οἱ δεξιοί, τῶν δεξιῶν, τοὺς δεξιούς. Ἡ δεξιὰ, τῆς δε-

ξιάς, τῆ δεξιά, οἱ δεξιές, τῶν δεξιῶν, τῆς δεξιές. Τὸ δεξί, τοῦ δεξιού, τὸ δεξί, τὰ δεξιά, τῶν δεξιῶν, τὰ δεξιά.

ι') Εὐρεση, ὀρθῆ γραφῆ καὶ κλίση ἀρσενικῶν ἐπιθέτων, τὰ ὁποῖα τελειώνουν σὲ -ης -α -ικο. Ζηλιάρης, ζηλιάρα, ζηλιάρικο. Ὁ Ζηλιάρης, τοῦ ζηλιάρη, τὸ ζηλιάρη, οἱ ζηλιάρηδες, τῶν ζηλιάρηδων, τοὺς ζηλιάρηδες. Ἡ ζηλιάρα, τῆς ζηλιάρας, τὴ ζηλιάρα, οἱ ζηλιάρες, τῶν ζηλιάρηδων, τῆς ζηλιάρες. Τὸ ζηλιάρικο, τοῦ ζηλιάρικου, τὸ ζηλιάρικο, τὰ ζηλιάρικα, τῶν ζηλιάρικων, τὰ ζηλιάρικα. Μαυρομάτης, ξανθομάλλης, παραπονιάρης, ἀκαμάτης.

ια') Ἐπίθετα σὲ -ης, -η, -ες. Π. χ. ἐπιμελής, εὐγενής, εὐσεβής, ἀσεβής.

Κλίση : Ὁ εὐσεβής, τοῦ εὐσεβῆ (καὶ -οῦς) τὸν εὐσεβή, ἢ εὐσεβή, οἱ εὐσεβεῖς, τῶν εὐσεβῶν, τοὺς εὐσεβεῖς, ἢ εὐσεβεῖς. Ἡ εὐσεβής, τῆς εὐσεβοῦς, τὴν εὐσεβή, ἢ εὐσεβής, οἱ εὐσεβεῖς, τῶν εὐσεβῶν, τῆς εὐσεβεῖς, ἢ εὐσεβεῖς. Τὸ εὐσεβές, τοῦ εὐσεβοῦς, τὸ εὐσεβές, ἢ εὐσεβές, τὰ εὐσεβή, τῶν εὐσεβῶν, τὰ εὐσεβή, ἢ εὐσεβή.

ιβ') Ὁ ἀκαμάτης -η -η. Οἱ ἀκαμάτες καὶ ἀκαμάτηδες, τῶν ἀκαμάτηδων τοὺς ἀκαμάτηδες, ἢ ἀκαμάτηδες. Ἡ ἀκαμάτισσα, -ας, -α, α, -ες, -δῶν, -ες, -ες. Τὸ ἀκαμάτικο, -κου, -χο, -κο, κα, κων, -χα, -χα. Ὁμοια κλίνεται τό : ὁ μακαρίτης.

ιγ') Ὁ ξανθομάλλης, ἢ ξανθομαλλοῦ, τὸ ξανθομάλλικο.

ιδ') Σχηματισμὸς τοῦ ἐπιθέτου πολὺς εἰς τὰ 3 γένη καὶ εἰς ὅλες τῆς πτώσεις καὶ τῶν δύο ἀριθμῶν.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	ὁ	πολὺς	ἡ	πολλή	τὸ	πολὺ
Γενικὴ	τοῦ	πολῶν ἢ πολλοῦ	τῆς	πολλῆς	τοῦ	πολλοῦ
Αἰτιατικὴ	τὸν	πολὺ(ν)	τὴν	πολλή(ν)	τὸ	πολὺ
Κλητικὴ	ἔ	πολὺ	ἔ	πολλή	ἔ	πολὺ

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὀνομαστικὴ	οἱ	πολλοὶ	οἱ	πολλές	τὰ	πολλά
Γενικὴ	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν	τῶν	πολλῶν
Αἰτιατικὴ	τούς	πολλοὺς	τίς	πολλές	τὰ	πολλά
Κλητικὴ	ἔ	πολλοὶ	ἔ	πολλές	ἔ	πολλά

- Κανόνες :** 1) Ἡ γενική πληθυντική τοῦ θηλυκοῦ τῶν ἐπιθέτων σέ :
-ης -α -ικο καὶ -ης -ισσα -ικο λείπει, ἀναπληρώνονται δὲ ἐν ἀνάγκῃ
ἀπὸ τὸ ἀρσενικὸ ἢ ἀπὸ τὸ οὐδέτερο.
- 2) Τὰ ἐπίθετα ποὺ τονίζονται στὴ λήγουσα, στὶς γενικὲς ποὺ ἔχουν μα-
κρὰ λήγουσα παίρνουν περισπωμένη καὶ στὶς ἄλλες πτώσεις ὀξεῖα.
Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπίθετα ποὺ τελειώνουν στὴν ὀνομαστικὴ τοῦ πλη-
θυντικοῦ σὲ -εις (εὐσεβεῖς). Αὐτὰ παίρνουν σὲ ὅλες τὶς πτώσεις πε-
ρισπωμένη ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ καὶ τὴν κλητικὴ τοῦ ἐνικοῦ
(ὁ εὐσεβής, ἔ εὐσεβή).
- 3) Ὁ τόνος τῶν ἐπιθέτων διατηρεῖται σὲ ὅλα τὰ γένη καὶ σὲ ὅλες τὶς
πτώσεις ἐπάνω στὴ συλλαβή, ἢ ὁποῖα τονίζεται στὴν ὀνομαστικὴ,
τοῦ ἐνικοῦ : καλός -οῦ, -όν, -έ, -οὶ κλπ. μακριά, -ιᾶς, ζηλιάρης, -η,
-άρη, -άρηδες, -άρηδων, τελευταῖος, -αῖον, -αῖον, αἰοί, αἶων, αἶους
ἀνήσυχος, -υχοῦ, -υχον, -υχοί, -υχων, -υχοῦς, ἀνήσυχη κλπ. φράγ-
κικος, φράγκικον, παράξενον, ἄσπλαχρον, μονάκριβον, χαροῦμε-
νου, κυριακάτικον, ὄμορφον, μικρούτσικον, κακόμοιρον, μεγαλύτε-
ρου, φτωχότερου. Ἐξαιροῦνται ὀλίγα ἐπίθετα ποὺ κατεβάζουν τὸν
τόνο στὴ γενική : κυρίου, ἀγίων, κυρίων, δευτέρας, τετάρτης κλπ.
- 4) Ὅσα τελειώνουν σὲ ὠδης, -ωπὸς γράφουν τὸ ω μὲ **ὠμέγα**, π. χ.
δασώδης, ἀγριωπὸς, ἀγκαθωπὸς.
- 5) Ὅσα τελειώνουν σὲ -ερός καὶ -ενιος γράφουν τὸ ε μὲ **ἔψιλον**, π. χ.
τρουφερός, μαρμαρένιος.
- 6) Ὅσα τελειώνουν σὲ -ητός ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κλιτὸς καὶ ἄκλιτος γράφουν
τὸ η μὲ **ἦτα**, π. χ. ἀνόητος, ἀτίμητος.
- 7) Ὅσα τελειώνουν σὲ -ιστος ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κλειστός, ἄσειστος καὶ ἀρη-
στος γράφουν τὸ ι μὲ **γιῶτα**, π. χ. ἀλύγιστος, γεμιστός, πλουμιστός.
- 8) Ὅσα τελειώνουν σὲ -ιος, -ιμος, -ινος, -ισιος γράφουν τὸ ι μὲ **γιῶτα**,
π. χ. ἄγριος, σημερινός, πένθιμος, ξύλινος, ἴσιος. Ἐξαιροῦνται ὅσα
παράγονται ἀπὸ οὐδέτερα σὲ -ος : τέλειος, φωτεινός, σκοτεινός.
- 9) Ὅσα τελειώνουν σὲ -ηρός καὶ -ηλός καὶ τονίζονται στὴ λήγουσα
γράφουν τὸ η μὲ **ἦτα**, π. χ. ζωηρός, ἀπατηλός, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἰσχυ-
ρός, ὀχυρός, στρογγυλός, ἀργυρός.
- 10) Ὅσα ἐπίθετα τελειώνουν σὲ -αῖος γράφουν τὸ αι μὲ **αι**, π. χ. γεν-
ναῖος. Ἐξαιροῦνται τὸ νέος καὶ τὰ σὲ -λέος (πειναλέος).

Π α ρ α θ ε τ ι κ à

α'. Συγκριτικός βαθμός

1) Εύρεση επιθέτων στο 'Αναγνωστικό, τὰ ὅποια φανερώνουν τὴν αὐτὴ ἰδιότητα διαφόρων οὐσιαστικῶν. Π. χ. ὁ Ψηλορείτης εἶναι ψηλὸ βουνό. Ἡ πεδιάδα τῆς Μεσσαρᾶς εἶναι μεγάλη. Ἡ πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας εἶναι μεγάλη. Ἡ Νεάπολις εἶναι μικρὴ πολιτεία.

2) Σύγκριση ἰδιότητας ἑνὸς οὐσιαστικοῦ μὲ τὴν ὅμοια ἰδιότητα ἄλλου οὐσιαστικοῦ. Π. χ. Ἐρῶ τῆ σῆ: "Ὅσο ψηλὸς εἶναι ὁ Ψηλορείτης, τόσο ψηλὸς εἶναι καὶ ὁ Ὀλυμπος; Ἀπόκριση: "Ὁχι. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ψηλότερος ἀπὸ τὸν Ψηλορείτη. Ὁμοια: Ἡ πεδιάδα τῆς Θεσσαλίας εἶναι πῶς μεγάλη (ἢ μεγαλύτερη) ἀπὸ τὴν πεδιάδα τῆς Μεσσαρᾶς κ.ο.κ. (πῶς καλός, πῶς ὠραῖο, πῶς πλατειά, πῶς γεμάτος, πῶς ζηλιάρης, πῶς καινούργιος, πῶς προκομμένη κλπ. κλπ).

3) Ὁμοια σύγκριση μαθητῶν κατὰ τὴν ἡλικία, ἀνθρώπων κατὰ τὸν πλοῦτο, ζώων κατὰ τὴ δύναμη, παιδιῶν κατὰ τὴν καθαρότητα, τὴν τάξιν κλπ.

4) Ὑποβολὴ τοῦ ὅρου «συγκριτικὸς βαθμός». Σχηματισμὸς σειρῶν τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ τῶν εἰς -ος ἐπιθέτων. α') Εἰς -στερος -η -ο. Π. χ. πῶς μικρὸς -η -ό, ἢ μικρότερος -η -ο, πῶς ὠραῖος -α -ο ἢ ὠραιότερος -η -ο, πῶς ἀστείος -α -ο ἢ ἀστειότερος -η -ο, ἀρχαιότερος -η -ο, σκοτεινότερος -η -ο, ὁμορφότερος -η -ο, πιστότερος -η -ο, ἀνοστότερος -η -ο, πτωχότερος -η -ο, γενναιότερος -η -ο, στεγνότερος -η -ο κ.ο.κ. β') Σὲ -ώτερος -η -ο: π. χ. πῶς δυνατὸς -ῆ -ὸ ἢ δυνατώτερος -η -ο, καθαρώτερος -η -ο, τακτικώτερος -η -ο, πλουσιώτερος -η -ο, νεώτερος -η -ο, ἀγιώτερος -η -ο, κυριώτερος -η -ο, ξερώτερος -η -ο, στενωτέρος -η -ο, βροχερώτερος -η -ο, φοβερώτερος -η -ο, ἱερώτερος -η -ο.

Κανόνες: α') Τὶς καταλήξεις -οτερος -οτερη -οτερο, τὶς γράφουμε μὲ ο, ὅταν ἡ συλλαβὴ πρὶν ἀπὸ τὸ -οτερος εἶναι μακρὰ (ζωηρότερο, ἀρχαιότερος).

β') Τὴ συλλαβὴν τὴ λογαριάζουμε μακρὰ καὶ ὅταν πρὶν ἀπὸ τὸ -οτερος βρισκῶνται δύο ἢ τρία σύμφωνα ἢ ζ, ξ, ψ, (ζεστότερος, πικρότερος, λαμπρότερος, λοξότερος, μελαψότερος, πεζότερος).

γ) Τις καταλήξεις -ωτερος -ωτερη -ωτερο τις γράφομε με ω όταν ή συλλαβή πριν από το -ωτερος είναι βραχεία (ήμερώτερος, σοφώτερος, τυχερώτερος).

5) Εύρεση επιθέτων σε -ιος (ἄγριος, μέτριος, κύριος) και σχηματισμὸς τῶν συγκριτικῶν των. Ἄγριώτερος -η -ο. μετριώτερος -η -ο, κυριώτερος -η -ο.

6) Εύρεση επιθέτων σε -ιμος (φρόνιμος, νόστιμος) και σχηματισμὸς τῶν συγκριτικῶν των. Φρονιμώτερος, νοστιμώτερος.

7) Εύρεση επιθέτων σε -ικὸς (εὐγενικός, παστρικός, φυσικός και σχηματισμὸς τῶν συγκριτικῶν των. Εὐγενικώτερος, παστρικώτερος, φυσικώτερος.

8) Εύρεση επιθέτων σε -ινος (πράσινος, ἀληθινός, θερινός) και σχηματισμὸς τῶν συγκριτικῶν των. Πρασινώτερος, ἀληθινώτερος.

Κανόνας : Τὰ ἐπίθετα σε -ιος, -ιμος, -ικος, -ινος, ἔχουν τὸ ι βραχὺ (ἀγριώτερος, φρονιμώτερος).

9) Εύρεση επιθέτων συνθέτων ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά : νίκη, λύπη, τιμή, ψυχή, θυμός, κίνδυνος και σχηματισμὸς τῶν συγκριτικῶν των. Πολυτιμώτερος, ἐπικινδυνότερος, εὐθυμότερος, ἐντιμότερος, περιλυπότερος.

Κανόνας : Οἱ λέξεις νίκη, λύπη, τιμή, ψυχή, θυμός, κίνδυνος, ἔχουν τὸ ι και τὸ υ τῆς παραληγοῦσης μακρόν.

10) Εύρεση επιθέτων σε -ος και σχηματισμὸς τῶν συγκριτικῶν των σε -υτερος -η -ο. Καλός—καλύτερος -η -ο, μέγας—μεγαλύτερος -η -ο.

11) Εύρεση επιθέτων σε -υς και σχηματισμὸν τῶν συγκριτικῶν των. Παχύτερος, βαρύτερος, φαρδύτερος, βαθύτερος κλπ.

Κανόνες : 1) Τὰ σε -υς ἐπίθετα σχηματίζουν τὸ συγκριτικὸ τους σε -υτερος.

2) Σε -υτερος σχηματίζουν τὸ συγκριτικὸ και τὰ ἐπίθετα καλός και μέγας.

3) Μερικὰ συγκριτικὰ διαφοροῦνται και σχηματίζονται ἄλλοτε σε -υτερος και ἄλλοτε σε -υτερος : κοντότερος και κοντύτερος, χοντρώτερος και χοντρώτερος, ελαφρότερος και ελαφρύτερος, γλυκότερος και γλυκύτερος.

β') Εύρεση επιθέτων σὲ -ιος (ἄγιος, μέτριος, κύριος) καὶ σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν των. Π χ. ἀγριώτατος -η -ο, μετριώτατος -η -ο, κυριώτατος -η -ο.

γ') Εύρεση επιθέτων σὲ -ιμος (φρόνιμος νόστιμος) καὶ σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν των. Φρονιμώτατος -η -ο, νοστιμώτατος -η -ο.

δ') Εύρεση επιθέτων σὲ -ικος (εὐγενικός, παστρικός, φυσικός) καὶ σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν των. Εὐγενικώτατος, παστρικότατος, φυσικότατος.

ε') Εύρεση επιθέτων σὲ -ινος (πράσινος, ἀληθινός, θερινός) καὶ σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν των. Ἀληθινώτατος.

Κανόνας. Ἐπανάλληψη τοῦ κανόνα : Τὰ ἐπίθετα σὲ -ιος, -ικος, -ινος ἔχουν τὸ ι βραχύ : ἀγριώτατος, φρονιμώτατος, εὐγενικώτατος, ἀληθινώτατος.

στ') Εύρεση επιθέτων ἀπὸ τὰ οὐσιαστικά : νίκη, λύπη, τιμή, ψυχή, θυμός, κίνδυνος καὶ σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν των. (πολυτιμώτατος, ἐπικινδυνότατος, εὐθυμώτατος, ἐντιμώτατος, περιλυπότατος).

Κανόνας : Ἐπανάλληψη τοῦ κανόνα : Οἱ λέξεις νίκη, λύπη, τιμή, ψυχή, θυμός, κίνδυνος, ἔχουν τὸ ι καὶ τὸ υ τῆς παραληγουσῆς μακρό.

ζ') Εύρεση επιθέτων σὲ -ος καὶ σχηματισμὸς τῶν ὑπερθετικῶν σὲ -υτατος κ.ο.κ. (παχύτατος, βαρύτατος, μακρύτατος, βαθύτατος) κλπ.

η') Εύρεση επιθέτων, τὰ ὅποια σχηματίζουν τὸν ὑπερθετικὸν τὸν ἀνώμαλο : γλυκός—γλυκύτατος ἢ γλυκότατος, ελαφρός—ελαφρότατος ἢ ἐλαφρύτατος, ἀπλός—ἀπλούστατος, εὐγενής—εὐγενέστατος, εὐσεβής—εὐσεβέστατος, πολὺς—πλειστός, μέγας—μέγιστος, κακός—κάκιστος, καλός—καλώτατος καὶ κάλλιστος καὶ ἀριστος.

Ἔννοια τοῦ ὑπερθετικοῦ βαθμοῦ.

Παραθέτουμε ἀνὰ τρεῖς προτάσεις μὲ ἐπίθετα θετικοῦ βαθμοῦ ποὺ φανερώουν τὴν αὐτὴ ἰδιότητα διαφόρων οὐσιαστικῶν : π χ. Ὁ Ψηλορείτης εἶναι ψηλὸ βουνό. Ὁ Ὀλυμπος εἶναι ψηλὸ βουνό. Ὁ Παρνασσὸς εἶναι ψηλὸ βουνό. Μετὰ ταῦτα γίνεται σύγκριση τῶν ἀνωτέρω ὁρέων ἀνὰ δύο κατὰ τὸ ὕψος. Ἔτσι σχηματίζονται αἱ προτάσεις : Ὁ Ψηλορεί-

της είναι ψηλότερος από τον Παρνασσό. Ο Όλυμπος είναι ψηλότερος από τον Ψηλορείτη. Μετά ταυτα συγκρίνεται ο Όλυμπος με τὰ ψηλά βουνά της Ελλάδος, ἐξάγεται δὲ ἡ πρόταση: Ο Όλυμπος είναι τὸ πιὸ ψηλὸ ἢ τὸ ψηλότερο βουνὸ (ἢ ὄρος) τῆς Ελλάδος. Γίνεται ἐξέταση τῶν ἐπιθέτων καὶ στὶς τρεῖς περιπτώσεις, ἐξάγεται δὲ ὅτι στὴν πρώτη περίπτωση τὸ ἐπίθετο φανερώνει ἀπλῶς μίαν ιδιότητα τῶν οὐσιαστικῶν καὶ ἐπομένως εἶναι θετικοῦ βαθμοῦ. Στὴ δεύτερη περίπτωση φανερώνει ὅτι ἓνα οὐσιαστικὸ ἔχει μίαν ιδιότητα σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ἓνα ἄλλο καὶ ἐπομένως εἶναι συγκριτικοῦ βαθμοῦ καὶ στὴν τρίτη περίπτωση φανερώνει ὅτι ἓνα οὐσιαστικὸ ἔχει μίαν ιδιότητα σὲ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ ἄλλα τὰ οὐσιαστικὰ μετὰ τὰ ὁποῖα τὸ συγκρίναμε. Ο βαθμὸς αὐτὸς λέγεται ὑπερθετικὸς καὶ σχηματίζεται ἀπὸ τὸ συγκριτικὸ βαθμὸ ἀν βάλωμε μπροστά του τὸ ἄρθρο, Π. χ. τὸ πιὸ μεγάλο βουνὸ ἢ τὸ μεγαλύτερο βουνό. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὑπερθετικὰ ποὺ λέγονται σχετικὰ γαυτὶ φανερώνουν πὼς γίνεται σύγκριση πολλῶν οὐσιαστικῶν ἔχομε καὶ μερικὰ ἄλλα τὰ ὁποῖα φανερώνουν ὅτι ἓνα οὐσιαστικὸ ἔχει μίαν ιδιότητα στὸν ἀνώτατο βαθμὸ, ἄσχετα μετὰ ἄλλα οὐσιαστικὰ ποὺ ἔχουν τὴν ἴδια ιδιότητα, π. χ. πάρα πολὺ ψηλὰ σπίτια ἢ ψηλότερα σπίτια ἢ πολὺ πολὺ ψηλὰ σπίτια, πάρα πολὺ παχὺ ἄρνι ἢ ταχύτατο ἄρνι. Τὰ ἀπόλυτα ὑπερθετικὰ τὰ ἐκφράζομε μετὰ τὸ θετικὸ ἐπίθετο καὶ τὸ ἐπίρρημα, πολὺ, πολὺ πολὺ, πάρα πολὺ, ἢ μονολεκτικὰ ἀφοῦ βάλωμε τὴν κατάληξιν -τατος, -τατη, -ταιο στὸ θέμα τοῦ ἐπιθέτου τοῦ θετικοῦ βαθμοῦ.

γ) Σχηματισμὸς ἐπιθέτων καὶ στοὺς τρεῖς βαθμοὺς

1) Σχηματισμὸς προτάσεων σὲ θετικὸ βαθμὸ μετὰ ἐπίθετα σὲ -ος π. χ. ἀγαθὸς -ῆ -ό, μικρὸς -ῆ -ό κλπ.

2) Σχηματισμὸς προτάσεων μετὰ τὰ αὐτὰ ἐπίθετα σὲ συγκριτικὸ βαθμὸ, π. χ. πιὸ ἀγαθὸς ἢ ἀγαθότερος, πιὸ μικρὸς ἢ μικρότερος.

3) Σχηματισμὸς μετὰ τὰ αὐτὰ ἐπίθετα σὲ ὑπερθετικὸ βαθμὸ, π. χ. ὁ πιὸ ἀγαθὸς ἢ ὁ ἀγαθότερος ἢ πολὺ ἀγαθὸς ἢ ἀγαθότατος κ.ο.κ.

4) Σχηματισμὸς προτάσεων μετὰ ἐπίθετα σὲ -ος καὶ στοὺς τρεῖς βαθμοὺς, π. χ. παχὺς, πιὸ παχὺς, ἢ παχύτερος, ὁ πιὸ παχὺς ἢ ὁ παχύτερος, πολὺ πολὺ παχὺς ἢ παχύτατος κ.ο.κ.

5) Σχηματισμὸς προτάσεων μετὰ ἐπίθετα διάφορα καὶ στοὺς τρεῖς

βαθμούς, π. χ. εὐσεβής, πῶς εὐσεβής ἢ εὐσεβέστερος, ὁ πῶς εὐσεβής ἢ εὐσεβέστερος ἢ πᾶσι εὐσεβής ἢ εὐσεβέστατος.

6) Σχηματισμὸς πινάκων μὲ ἐπίθετα καὶ εἰς τοὺς τρεῖς βαθμοὺς ἔπως πάρα κάτω :

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ὑπερθετικὸς
ἀγαθὸς -ῆ -ὸ δυνατὸς καθαρὸς τακτικὸς	πῶς ἀγαθὸς ἢ ἀγαθώτερος δυνατώτερος καθαρώτερος τακτικώτερος	πολὺ ἀγαθὸς ἢ ἀγαθώτατος δυνατώτατος καθαρώτατος τακτικώτατος
μικρὸς -ῆ -ὸ ὠραιὸς ἀστειὸς ἀρχαῖος	μικρότερος -ότερη -ότερο ὠραιότερος ἀστειότερος ἀρχαιότατος	μικρότατος -ότατη -ότατο ὠραιότατος ἀστειότατος ἀρχαιότατος
ἐπικίνδυνος	ἐπικινδυνότερος	ἐπικινδυνότατος
βαθὺς παχύς	βαθύτερος παχύτερος	βαθύτατος παχύτατος
καλὸς εὐσεβής μεγάλος	καλύτερος εὐσεβέστερος μεγαλύτερος	κάλλιστος καὶ καλώτατος εὐσεβέστατος μέγιστος

Ἄνω μαλα παραθετικά

ἄνω κάτω κοντὰ σιμὰ	ἄνωτερος κατώτερος κοντινότερος σιμώτερος	ἄνώτατος κατώτατος ὁ πῶς κοντινότερος ὁ πῶς σιμώτερος
------------------------------	--	--

Π α ρ α τ η ρ ή σ ε ι ς

α') Μερικὰ παραθετικά σχηματίζονται ἀπὸ ἐπιρρήματα (ἄνω, κάτω).

β') Πολλὰ ἀπὸ τὰ σύνθετα ποῦ φανερώνουν ὕλικά, συγγένεια, τόπο, χρόνο δὲ σχηματίζουν παραθετικά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Ι V

Ἀ φ η ρ η μ ἔ ν α ο ὕ σ ι α σ τ ι κ ἄ

Γνώρισμα τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ κακία, τοῦ ὠραίου ἀνθρώπου ἡ ὠραιότητα, τοῦ ἔξυπνου ἡ ἔξυπνάδα, τοῦ φιλότιμου ἡ φιλοτιμία, τοῦ δικαίου ἡ δικαιοσύνη, τοῦ φρόνιμου ἡ φροनिμάδα, τοῦ σοφοῦ ἡ σοφία.

Τὰ ἐπίθετα κακός, ὠραῖος, ἔξυπνος, φιλότιμος, κλπ. συνοδεύουν πάντοτε οὐσιαστικά. Οἱ ιδιότητες ἕως τῶν οὐσιαστικῶν : κακία, ὠραιότητα, ἔξυπνάδα, φιλοτιμία, δικαιοσύνη, φροनिμάδα, σοφία, καμψότητα, ἀσθένεια, εὐγένεια κλπ. μπαίνουν στὸ λόγο μόνες τους καὶ ἐπειδὴ ἀποτελοῦν μέρος τῆς οὐσίας τῶν οὐσιαστικῶν, εἶναι οὐσιαστικά.

Τὰ οὐσιαστικά αὐτὰ δὲν ὑπάρχουν στὴ φύση σὰν ξεχωριστὰ σώματα, ποῦ μποροῦμε νὰ τὰ πιάσωμε, νὰ τὰ ἀκούσωμε κλπ. ἀλλὰ τὰ καταλαβαίνομε μὲ τὸ νοῦ μας παρατηρώντας τὰ οὐσιαστικά καὶ ἀφοῦ τὰ ξεχωρίσωμε (τὰ ἀφαιρέσωμε) ἀπὸ τὰ ἄλλα γνωρίσματα, ποῦ ἀποτελοῦν τὴν οὐσία τῶν οὐσιαστικῶν. Γι' αὐτὸ τὰ λέμε ἀφηρημμένα οὐσιαστικά.

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

- 1) Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ πολλὰ ἀφηρημμένα οὐσιαστικά.
- 2) Ἀπὸ τὰ γνωστὰ ἐπίθετα νὰ σχηματισθοῦν ἀφηρημμένα οὐσιαστικά.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ V

Ἀ ν α κ ε φ α λ α ί ω σ η

- 1) Τὰ ὀνόματα εἶναι οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα.
- 2) Τὰ οὐσιαστικά εἶναι συγκεκριμένα καὶ ἀφηρημμένα.

3) Τὰ συγκεκριμένα εἶναι κύρια καὶ προσηγορικά. Κύρια λέγονται ὅσα εἶναι ὀνόματα γιὰ ἓνα μόνον πρᾶγμα τοῦ κόσμου (Ρέθυμο, Ἄριστείδης, Λάρισα). Προσηγορικά λέγονται οἱ λέξεις ποῦ φανερώνουν πολλὰ ὅμοια πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα (τραπέζι, βιβλίον).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧVI

Ἄντωνυμίες

Παράδειγματα

Βρίσκομε στο ἀναγωγιστικὸ καὶ σχηματίζομε προτάσεις ποὺ περιέχουν ἄντωνυμίες. Π. χ. Ἐγὼ μελετῶ τὸ μάθημα. Σὺ εἶσαι μαθητῆς. Ὁ δάσκαλος σὲ ἀγαπάει. Κάποιος τραγουδάει.

Παρατηρήσεις

Οἱ λέξεις: ἐγὼ, σύ, σέ, κάποιος κλπ. δὲν εἶναι ὀνόματα προσώπων, ζώων ἢ πραγμάτων, οὔτε φανερόνουν καμμιάν ιδιότητα, ἀλλ' εἶναι λέξεις ποὺ τίς μεταχειρίζομαστε ἀντὶ τῶν ὀνομάτων. Γι' αὐτὸ τίς λέμε: ἄντωνυμίες.

Ἀσκήσεις

1) Εὗρεση ἄντωνυμιῶν, τίς ὁποῖες μεταχειρίζομαστε ἀντὶ οὐσιαστικῶν. Π. χ. ἐγὼ (ἀντὶ ὁ Βασίλης) ἔπαιζα. Σὲ (τὸ Γιάννη) βλέπω, ποὺ κάνεις ἀταξίες κλπ.

2) Εὗρεση ἄντωνυμιῶν, τίς ὁποῖες μεταχειρίζομαστε ἀντὶ ἐπιθέτων. Π. χ. ποιός (ἄνθρωπος) καλλιεργεῖ τὴ γῆ; Ποιά (μαθήτρια) ἔρριξε μελάνι στὸ πάτωμα; Ποιό (μολύδι) θέλεις; Θέλω αὐτὸ (τὸ κόκκινο).

3) Εὗρεση προτάσεων μὲ διάφορες ἄντωνυμίες καὶ παρατήρηση ὅτι αὐτὲς ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν σημασίαν τους ἐκφράζουν καὶ κάτι ξεχωριστό. Π. χ. τὸ ἐγὼ φανερόνουν τὸ πρῶτο πρόσωπο τοῦ λόγου (προσωπικὴ ἄντωνυμία). Τὸ ἐκεῖνος φανερόνουν ὅτι δείχνομε κάποιον ἀντικείμενον ποὺ εἶναι μακριὰ (δεικτικὴ ἄντωνυμία). Τὸ κάποιος φανερόνουν ὅτι εἶναι ἀγνωστο (ἀόριστο) τὸ πρόσωπο ἀντὶ τοῦ ὁποῖου μπαίνει ἢ ἄντωνυμία κάποιος (ἀόριστη ἄντωνυμία) κλπ.

Κανόνας: Ἄντωνυμίες λέγονται οἱ λέξεις ποὺ τίς μεταχειρίζομαστε ἀντὶ τῶν ὀνομάτων. Ὑπάρχουν πολλὰ εἶδη ἄντωνυμιῶν: προσωπικές, δεικτικές, ὀριστικὴ, προληπτικὴ ἢ ἐπαναληπτικὴ, κτητικές, αὐτοπαθεῖς, ἀλληλοπαθεῖς, ἐρωτηματικές, ἀόριστες, ἀναφορικές.

1. Προσωπικὲς ἀντωνυμίες

α') Σχηματισμὸς προτάσεων μετὰ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων γὰρ νὰ βρεθοῦν τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου. Π. χ. ἐγὼ τρώγω, σὺ παίξεις, αὐτὸς γράφει.

β') Ὅρισμὸς προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν : Οἱ ἀντωνυμίες, τῆς ὁποίας μεταχειρίζομαστε γὰρ νὰ ξεχωρίσωμε τὰ πρόσωπα τῆς ὁμιλίας, λέγονται προσωπικῆς. Τὰ πρόσωπα τοῦ λόγου εἶναι τρία. Ἐκεῖνο ποῦ μιλεῖ (πρῶτο), ἐκεῖνο στοῦ ὁποῖο ἀπευθύνεται ἢ ὁμιλία τοῦ πρώτου (δεύτερο πρόσωπο) καὶ ἐκεῖνο γὰρ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος (τρίτο).

γ') Κλίση τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν μετὰ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων. Π. χ. Ποιὸς λέγεται Γιάννης; Ἐγώ. Ποιανοῦ εἶναι αὐτὸ τὸ μολύδι; Ἐμένα. Ποιὸν ἐρώτησα; Ἐμένα (ἐσένα, αὐτόν). Ποιοὶ ἔχουν σειρὰ νὰ ποτίσουν τὸν κήπο; Ἐμεῖς. Ποιανῶν ἐπῆρα τὰ τετράδια; Ἐμᾶς. Ποιοὺς ἐπῆγα περίπατο; Ἐμᾶς (ἐσᾶς, αὐτούς).

Τύποι προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν

Ἐνικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	ἐγὼ	σὺ	ἐσὺ	αὐτὸς	αὐτὴ	αὐτὸ
Γεν.	(ἐ)μένα μου μου	ἐσένα(νε)	σου σου	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ
Αἰτ.	(ἐ)μένα με με	(ἐ)σένα(νε)	σὲ σε	αὐτὸν	αὐτήν	αὐτὸ

Πληθυντικὸς ἀριθμὸς

Ὅν.	ἐμεῖς	σεῖς	ἐσεῖς	αὐτοὶ	αὐτὲς	αὐτὰ
Γεν.	ἐμᾶς μᾶς μας	σᾶς	ἐσᾶς σας	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
Αἰτ.	ἐμᾶς μᾶς μας	σᾶς	ἐσᾶς σας	αὐτούς	αὐτὲς	αὐτὰ

Σημείωση : 1) Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἰσχυρὸ τύπο : αὐτὸς -ἢ -ό, ἔχομε καὶ ἀδύνατους τύπους : τός, τή, τὸ (τη το), τοῦ (του), τῆς (της), τὸ (το), τοι, τίς (τις τες), τὰ (τα), τοὺς (τους), τῶν (των).

2) Οἱ τύποι : μου, σου, τοῦ, τῆς, τόν, σέ, μέ, μᾶς, σᾶς, τοὺς, τῶν, παθαίνουν ἔγκλιση τόνου.

Ἀσκήσεις

1) Νὰ βρεθοῦν προτάσεις ποῦ περιέχουν διάφορους τύπους προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν.

Γράψε μου κανένα γράμμα. Ὁ ἀέρας μου πήρε τὸ καπέλο. Θὰ σοῦ πέσουν τὰ γιαλιά. Τῆς ἔσκισε τὸ φόρεμα. Βάλτε μου λίγο νερό. Πάρτε καὶ μένα στὸν περίπατο. Ἐμένα τὸ σπίτι μου εἶναι πολὺ μακριά. Ἐμένα λείει τὸ μυαλό μου πὼς αὐτὸ δὲν εἶναι σωστό. Ἐσένα δὲ σοῦ πᾶει αὐτὸ τὸ καπέλο. Ἐμένα μου φαίνεται ὥραιο. Ἐμένα μου παίρνουν λίγα, ἔσένα σὲ γδύνουν. Ἐμᾶς φωνάζουν. Σᾶς γυρεύουν. Περάστε ἀπὸ τὸ σπίτι μας νὰ σᾶς δοῦμε καὶ νὰ σᾶς ποῦμε. Μᾶς ἔφερες τὸ χεῖμόνα. Ἐσᾶς δὲ σᾶς πήραν τίποτα, ἐμᾶς μᾶς ἔγδυσαν. Τοὺς σκίστηκαν τὰ παπούτσια. Τοὺς ζητοῦν τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς τους.

2(Νὰ συμπληρωθοῦν τὰ γράμματα ποὺ λείπουν ἀπὸ τὶς πάρα κάτω ἀντωνυμίες : Ἐγὼ ζωγραφίζω, σ. παίζεις, αὐτ. . γράφει. Σ. . φωνάζουν. Μ. . βλέπεις ; Σ. . ἔφερα νερὸ νὰ πιῆς. Σ. . ἔφερα λίγο ψωμί νὰ φᾶτε. . . μελετῶ τὸ μάθημά . . . , . . δουλεύω καὶ . . παίζεις. Τί . . θέλεις ; Θὰ . . δώσω ψωμί. Φώναξέ . . μιὰ στιγμή. . . φώναξα νὰ πᾶς στ' ἀμπέλι . . . Σ εἶπα νὰ . . φέρης ἓνα ποτήρι νερό. Ἐπ' τὸν κύριο ἐπῆρα ἓνα βιβλίο. Ἐπὸ μὴν περιμένῃς τίποτα. Τὰ χρήματα . τὰ ἔχεις ἐπάνω . . . ; Ἐλα μαζί . . . Ἐρχομαι μαζί Πήγαινε μαζί . . . Ἐγὼ ἐκάθησα ἀριστερά . . . , σὺ κάθησε δεξιὰ Στείλε . . κανένα γράμμα. Ὁ θεῖος . . πήρε τὴν ὀμπρέλα. Θὰ . . χαλάσῃ τὸ βιβλίο. Ὁ Γιάννης . . ἔσκισε τὸ βιβλίο. Βάλε . . νερό. . . . Τὰ παπούτσια . . εἶναι πολὺ ὥραια. Θὰ πάρω καὶ . . στήν ἐξοχή. Ἐφώναξαν Γυρεύουν Περάστε ἀπὸ τὸ ἀμπέλι Ἐλάτε νὰ . . ἰδοῦμε καὶ νὰ . . δώσωμε καρύδια. Κοίταξε τὰ ἀδέρφια ἔσκίστηκαν τὰ παπούτσια. . . ζητοῦν πολὺ ἀκριβά.

2. Δεικτικὲς ἀντωνυμίες

α') Σχηματισμὸς προτάσεων μὲ τὴ βοήθεια ἐρωτήσεων. Π. χ. Ποῖς τὸ ἔκανε αὐτὸ ; (Ἐ)τοῦτος, ἐκεῖνος, αὐτός, ὁ ἴδιος. Ποῖ ἀπὸ τὰ δύο τετράδια θέλεις, αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο ; Καὶ τοῦτο καὶ ἐκεῖνο. Πᾶμε περίπατο ; Τέτοια ὥρα, τέτοια λόγια. Πόσοι θὰ καθήσουν στὸ αὐτοκίνητο ; Τόσοι ἄσους παίρνει κλπ.

β') Ὁρισμὸς δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν. Τὶς ἀντωνυμίες (ἐ) τοῦτος -η -ο, αὐτός -ἡ -ο, ἐκεῖνος -ἡ -ο, τέτοιος -α -ο, τόσος -ἡ -ο, ἐγὼ ὁ ἴδιος, τὶς μεταχειριζόμεστε ὅταν δείχνωμε πρόσωπα, ζῶα, ἢ πράγματα. Γι' αὐτὸ τὶς λέμε δεικτικὲς.

γ') Γιά δεικτικὲς ἀντωνυμίες χρησιμοποιοῦνται οἱ τύποι τῆς προληπτικῆς ἀντωνυμίας: τος, τη, το, τον, την, το, τους, τες, ὕστερα ἀπὸ τὸ δεικτικὸ μόριο νά, π. χ. νά τος, νά την, νά τους κλπ.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

1) Τὴν ἀντωνυμία *ἐτοῦτος* τὴ μεταχειριζόμαστε ὅταν θέλωμε νὰ δείξωμε πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τὰ ὅποια βρίσκονται ἐντελῶς πλησίον σὲ κείνον ποὺ μιλεῖ, ἢ ὅταν θέλωμε νὰ δείξωμε τὸν τωρινὸ χρόνον. Π. χ. Ἐτοῦτο τὸ παιδί δὲν ἔχει μάνα (=αὐτὸ ποὺ εἶναι ἐδῶ μπροστά μας). Ἐτοῦτον τὸ χειμῶνα θὰ πεθάνουμε ἀπὸ τὸ κρύο κλπ.

2) Τὴν ἀντωνυμία *αὐτὸς* τὴ μεταχειριζόμαστε: α') Ὅταν θέλωμε νὰ δείξωμε πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, τὰ ὅποια βρίσκονται κοντὰ σὲ κείνον ποὺ ἀκούει, ἢ σὲ κείνον ποὺ μιλεῖ καὶ θεωροῦνται σὰν δικὰ του. Π. χ. αὐτὸ τὸ παλτὸ ἐστοίχισε 3 χιλιάδες δραχμές. β') Ὅταν θέλωμε νὰ ξεχωρίσωμε ἢ νὰ ἐξυψώσωμε ἓνα πρόσωπο, ζῶο, ἢ πρᾶγμα. Π. χ. Κι' αὐτὴ ἡ μητέρα του συχάθηκε τὸν Πausanias. Ἐρράγισε ἡ καρδιά κι' αὐτοῦ τοῦ κακούργου. γ') Ὅταν θέλωμε νὰ δείξωμε τὴν ἀντιπάθειά μας σὲ κάτι. Π.χ. θὰ ῥθῆ μαζί μας κι αὐτὸς ὁ ἀφιλότιμος; Αὐτὴ ἡ κυρία σοῦ τὰ εἶπε αὐτά; Αὐτὸ τὸ παλιόπαιδο ἔχεις φίλο;

3) Τὴν ἀντωνυμία *ἐκεῖνος* τὴ μεταχειριζόμαστε, ὅταν θέλωμε νὰ δείξωμε μακρινὴ ἐποχὴ ἢ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα, ποὺ βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ κείνον ποὺ μιλεῖ. Π. χ. Ἐκεῖνον τὸν καιρὸ ὁ Χριστὸς ἐπῆγε στὸν Ἰορδάνη. Ἐμαθες τί ἔγινε ἐκεῖνος ὁ γέρος; Πέντε νομάτοι σοῦμειναν κι' ἐκεῖνοι λαμβωμένοι. Ἐκεῖνος, ποὺ φτιάχνει παπούτσια, λέγεται τσαγκάρης. Ὁ Κόδρος ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του. Ἐκεῖνος ἔσωσε τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς της. Ἐκεῖνος ὁ τοῖχος εἶναι ἕτοιμος νὰ γκρεμιστῇ. Ἐκεῖνος ἐκεῖ, ποὺ βλέπεις συμμαζεμένο, πέφτει μὲ τὰ μούτρα στὴ δουλειά.

4) Οἱ δεικτικὲς ἀντωνυμίες ἔχουνε τρία γένη καὶ κλίνονται σὲ ὅλες τὶς πτώσεις. Γ' αὐτὸν τὸ λόγο τὶς μεταχειριζόμαστε σὰν ἐπίθετα. Τὶς ἀντωνυμίες τούτους, αὐτὸς καὶ ἐκεῖνος τὶς μεταχειριζόμαστε καὶ σὰν οὐσιαστικά.

δ') Κλίση τῶν δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν

Ἐνικός ἀριθμὸς			Πληθυντικός ἀριθμὸς			
Ὄν.	αὐτός	αὐτή	αὐτό	αὐτοί	αὐτές	αὐτά
Γεν.	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
	καὶ αὐτουνοῦ	αὐτηνηῆς	αὐτουνοῦ	καὶ αὐτουνοῶν	αὐτουνοῶν	αὐτουνοῶν
Αἰτ.	αὐτό(ν)	αὐτή(ν)	αὐτό	αὐτούς	αὐτές	αὐτά

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	(ἐ)τοῦτος	(ἐ)τούτη	(ἐ)τοῦτο
Γεν.	(ἐ)τούτου (τουτουνοῦ)	(ἐ)τούτης (τουτηνηῆς)	(ἐ)τούτου (τουτουνοῦ)
Αἰτ.	(ἐ)τούτον	(ἐ)τούτην	(ἐ)τούτο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	(ἐ)τούτοι	(ἐ)τούτες	(ἐ)τούτα
Γεν.	(ἐ)τούτων (τουτουνοῶν)	(ἐ)τούτων (τουτουνοῶν)	(ἐ)τούτων (τουτουνοῶν)
Αἰτ.	(ἐ)τούτους (τουτουνοῦς)	(ἐ)τούτες	(ἐ)τούτα

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἐκεῖνος	ἐκεῖνη	ἐκεῖνο
Γεν.	ἐκείνου (ἐκεινοῦ)	ἐκείνης (ἐκεινηῆς)	ἐκείνου (ἐκεινοῦ)
Αἰτ.	ἐκεῖνον(ε)	ἐκεῖνη(ν)	ἐκεῖνο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	ἐκεῖνοι	ἐκεῖνες	ἐκεῖνα
Γεν.	ἐκείνων (ἐκεινῶν-ε)	ἐκείνων (ἐκεινῶν-ε)	ἐκείνων (ἐκεινῶν-ε)
Αἰτ.	ἐκείνους (ἐκεινοῦς)	ἐκεῖνες	ἐκεῖνα

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τέτοιος	τέτοια	τέτοιο
Γεν.	τέτοιου	τέτοιας	τέτοιου
Αἰτ.	τέτοιο(ν)	τέτοια(ν)	τέτοιο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τέτοιοι	τέτοιες	τέτοια
Γεν.	τέτοιων	τέτοιων	τέτοιων
Αἰτ.	τέτοιους	τέτοιες	τέτοια

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τόσος	τόση	τόσο
Γεν.	τόσου	τόσης	τόσου
Αἰτ.	τόσο(ν)	τόση(ν)	τόσο

Πληθυντικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	τόσοι	τόσες	τόσα
Γεν.	τόσων	τόσων	τόσων
Αἰτ.	τόσους	τόσες	τόσα

3. Ὀριστική ἀντωνυμία

α) Σχηματισμὸς προτάσεων. Π. χ. ποιός σ' ἔκαψε; Ἄτός μου. Ἄτός του φταίει. Ποιός στό ῥαψε τὸ φόρεμα; Ἀτή μου κι' ἀπατή μου. Μὲ ποιόν ἐπήγγες στὸ κυνήγι; Μόνος μου. Μοναχὴ της τὸ μαρτύρησε. Ποιός ἦρθε; Ὁ ἴδιος. Ποιός τὸ χάλασε; Σὺ ὁ ἴδιος. Ἐσὺ εἶσαι ὁ Κώστας; Ναι, ἐγὼ ἴδιος.

β) Ὀρισμὸς ὀριστικῆς ἀντωνυμίας. Τὴν ἀντωνυμία *ἀτός -ή -ὸ* μὲ τὴ γενική τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας (μου, σου, του κλπ.) τὴ μεταχειριζόμαστε ὅταν θέλωμε νὰ ξεχωρίσωμε ἢ νὰ ἀποκλείσωμε ἕνα πρόσωπο, ζῶο ἢ πρᾶγμα ἀπὸ ἕνα ἄλλο. Γιὰ ὀριστικὴ ἀντωνυμία χρησιμεύει τὸ ἐπίθετο *ἴδιος* μὲ ἄρθρο ἢ τὸ ἐπίθετο *μόνος* καὶ *μοναχός* χωρὶς ἄρθρο μὲ τὴ γενική τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας (μου, σου, του κλπ.)

γ) Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ προτάσεις ποὺ περιέχουν τὴν ὀριστικὴν ἀντωνυμία.

4. Ἐρωτηματικὲς ἀντωνυμίαι

Παράδειγματα

Ποιά εἶν' αὐτὴ ποὺ ράβει; *Πόσοι* πήγεις χρειάζονται γιὰ ἕνα φόρεμα; *Τίνος* εἶναι τὸ σπίτι;

Ἔννοια : Τίς ἀντωνυμίες *ποιός, ποιά, ποιό, πόσος, πόση, πόσο, τί, τίνος, τί λογῆς*, τίς μεταχειριζόμεσθε ὅταν θέλωμε νά ρωτήσωμε. Γι' αὐτὸ τίς λέμε ἐρωτηματικές.

Κλίση ἐρωτηματικῆς ἀντωνυμίας

Ἀρσενικό : Ποιός, ποιοῦ καὶ ποιανοῦ, ποιό(ν), ποιοί, ποιῶν καὶ ποιανῶν, ποιούς.—**Θηλυκό :** Ποιά, ποιᾶς, καὶ ποιανῆς, ποιά(ν), ποιές, ποιῶν, καὶ ποιανῶν, ποιές.—**Οὐδέτερο :** Ποιό, ποιοῦ, ποιό, ποιά, ποιῶν καὶ ποιανῶν, ποιά.

Πόσος, πόσου, πόσο(ν), πόσοι, πόσων, πόσους.—Πόση, πόσης, πόση(ν), πόσες, πόσων, πόσες.—Πόσο, πόσου, πόσο, πόσα, πόσων, πόσα. Τί, τίνος, τί, τίνων.

5. Ἀόριστες ἀντωνυμίες

Παράδειγμα

Κάποιος κύριος θέλει νά σᾶς ἰδῆ. Ἄς ἔρθῆνας ἐδῶ. Μ^ο ἐζήτησε **κανείς**; Μοῦ λές πῶς σέ ζητάει πότε ὁ **δεῖνας** καὶ πότε ὁ **τάδες**. **Ποιός** λίγο **ποιός** πολὺ ἔλοι ἐζημιωθήκαμε. **Μερικά** παιδιὰ εἶναι **κακομαθημένα**. Ἀπὸ τότε ἕως σήμερα πέρασε **κάμποσος** καιρός. Νά μὴν ἔρθῆς οὔτε σὺ οὔτε ὁ ἀδερφός σου, ἀλλὰ τὸ **ἄλλο** παιδί. Τὸ μεσημέρι πηγαίνει ἡ **καθεμιὰ** στὸ σπίτι της. Δὲν ἐξετάζω τί **κάνει** ὁ **καθένας**. **Κάθε** πρᾶμα στὸν καιρό του. Ὁ Ἄντρέας μοῦ φέρνει τὸ **κάθε τι**. Θέλω **ἀκόμη κάτι τι**. Θέλεις **τίποτε**; Οὔτε ἡ μία οὔτε ἡ **ἄλλη** θὰ πάη περίπατο.

Ἔννοια : Τίς ἀντωνυμίες **κάποιος -α -ο, ἕνας, μία, ἕνα, κανείς ἢ κανένας, καμία, κανένα, ὁ δεῖνας(ς), ἡ δεῖνα, τὸ δεῖνα, ὁ τάδες(ς), ἡ τάδε, τὸ τάδε.**

Ποιός -ᾶ -ὸ λίγο, **ποιός -ᾶ -ὸ** πολὺ, **μερικοί -ές -ά**, **κάμποσος -η -ο**, ὁ **ἄλλος -η ο**, ὁ **κάθε, ἡ κάθε, τὸ κάθε, ὁ καθένας, ἡ καθεμιὰ, τὸ καθένα, τί, καθετί, κάτι, κάτι τι, τίποτε, οὔτε ὁ ἕνας, οὔτε ὁ ἄλλος, ἀρκετοί -ές -ά**, **ἕποιος -α -ο**, **μόνος -η -ο**, **ἕλος -η -ο**, **μοναχός -ῆ -ὸ** τίς **μεταχειριζόμεσθε** ὅταν μιλοῦμε γιὰ πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα χωρὶς νὰ ἐρίζουμε τὸ ὄνομά τους. Γι' αὐτὸ τίς λέμε Ἀόριστες.

Οἱ Ἀόριστες ἀντωνυμίες κλίνονται ὡς ἐπίθετα.

6. Ἀναφορικές ἀντωνυμίες

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α :

Εἶδα τὴν κυρία, τὴν ὁποία συναντήσαμε χθὲς στὴν ἐξοχή. Ἄς πιαστῆ στο χορό, ὅποιος θέλει ναρθῆ μαζί μου. Ἦρθαν ὅλοι, ὅσους ἐκαλέσαμε. Σ' αὐτὸ τὸ κατάστημα βρίσκεις ὅ,τι θέλεις. Ἡ μέλισσα ποὺ δὲ δουλεύει, λέγεται κηφήνας.

Ἔννοια: Τὶς ἀντωνυμίες: ὁ ὁποῖος—α—ο, ὅποιος—α—ο, ὅσος—η—ο, ὅ,τι (καὶ σπάνια τι), ποὺ (ὅπου, ὅπου) τὶς μεταχειριζόμεστε ἔταν θέλωμε νὰ δηλώσουμε ἐκ νέου (ν' ἀναφέρωμε) ὄνομα γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος σὲ ἄλλη πρόταση. Γι' αὐτὸ τὶς λέμε ἀναφορικές.

Οἱ ἀναφορικές ἀντωνυμίες κλίνονται σὰν ἐπίθετα, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀντωνυμίες **ὅ,τι** (τί) καὶ **ποὺ**, αἱ ὁποῖες δὲν κλίνονται.

Παρατηρήσεις: 1) Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία **ποὺ** παίρνει ὄξεϊα, ἐνῶ τὸ ἐρωτηματικὸ μόριο **ποῦ**; παίρνει περισπωμένη.

2) Ἡ ἀντωνυμία **ὅ,τι** ἔχει κόμμα, ἐνῶ ὁ σύνδεσμος **ὅτι** δὲν ἔχει κόμμα. π.χ. Βλέπω **ὅτι** καταστρέφεις **ὅ,τι** σοῦ δώσουν.

3) Οἱ ἀντωνυμίες: ὅσος, ὅποιος, ὅ,τι παίρνουν δασεῖα.

Κ Ε Φ Α Λ Λ Ι Ο Χ V I I

Ἀριθμητικά

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

α) Ἐνας κυνηγὸς ἐσκότωσε μία πέρδικα καὶ ἓνα τρυγόνι. Ὁ Μιχάλης ἔδωσε 10 δραχμὲς καὶ ἀγόρασε δύο πορτοκάλια, τρεῖς καραμέλες, τρία κουλούρια, τέσσερες πέννες, τέσσερες κοντυλοφόρους καὶ τέσσερα κάστανα.

β) Ὁ Ἄντρεας ἦρθε πρῶτος στο τρέξιμο, δεύτερος στο πῆδημα καὶ τρίτος στο λιθάρι. Ἡ Ἐλένη κάθεται στο τέταρτο θρανίο.

γ) Αὐτὸ τὸ ὕφασμα εἶναι διπλό. Αὐτὸ τὸ σκοινὶ εἶναι δεκαπλό.

δ) Ἡ καρυδιά μας ἔχει διπλάσιο ὕψος ἀπὸ τὴ δική σας. Ὁ πατέρας ἔδωκε σὲ μένα 5 δραχμὲς καὶ σὲ σένα δέκα τέντε δηλαδή σὲ σένα ἔδωσε τριπλάσια χρήματα.

ε) Οἱ κόλλες τὸ χαρτί πουλιοῦνται σὲ δεκάρια, τὰ μολύβια σὲ δωδεκάρια, τὰ αὐγά σὲ ζευγάρια.

Παρατηρήσεις

1. Οί λέξεις : ένας, μία, ένα, δύο, τρεις, τρία, δεύτερος, διπλός, τριπλάσιος κλπ. φανερώνουν αριθμούς με τούς οποίους μετρούμε πόσα είναι τὰ διάφορα πράγματα. Γι' αὐτὸ με ἓνα ὄνομα τὰ λέμε ἀριθμητικά.

2. Τὰ ἀριθμητικὰ στὰ παραδείγματα α, β, γ, δ, ἔχουνε τρία γένη καὶ φανερώνουν πόσα εἶναι τὰ οὐσιαστικά πού συνοδεύουν. Γι' αὐτὸ τὰ λέμε ἀριθμητικὰ ἐπίθετα.

3. Τὰ ἀριθμητικὰ στὰ παραδείγματα ε', δὲν ἔχουν τρία γένη, ἀλλὰ ἓνα καὶ παίρνονται σάν οὐσιαστικά. Γι' αὐτὸ τὰ λέμε ἀριθμητικὰ οὐσιαστικά.

4. Τὰ ἀριθμητικὰ στὰ παραδείγματα α' φανερώνουν ἀπλῶς ἓναν ἀριθμὸ προσώπων, ξένων ἢ πραγμάτων γι' αὐτὸ τὰ λέμε ἀπόλυτα ἀριθμητικά.

5. Τὰ ἀριθμητικὰ στὰ παραδείγματα β' φανερώνουν τὴν τάξη, τὴ σειρά πού ἔχει ἓνα οὐσιαστικὸ μεταξὺ τῶν ὁμοίων του. Γι' αὐτὸ λέγονται τακτικὰ ἀριθμητικά.

6. Τὰ ἀριθμητικὰ στὰ παραδείγματα γ' φανερώνουν ἀπὸ πόσα ὅμοια μέρη ἀποτελεῖται ἓνα οὐσιαστικόν. Γι' αὐτὸ λέγονται πολλαπλασιαστικά.

7. Τὰ ἀριθμητικὰ στὰ παραδείγματα δ' φανερώνουν πόσες φορὲς εἶναι μεγαλύτερο ἓνα οὐσιαστικὸ ἀπὸ ἄλλο, φανερώνουν τὴν ἀναλογία πού ὑπάρχει μεταξὺ τῶν οὐσιαστικῶν. Γι' αὐτὸ λέγονται ἀναλογικά.

Κανόνας : Οἱ λέξεις πού φανερώνουν ἀριθμὸν, λέγονται ἀριθμητικά.

Τὰ ἀριθμητικὰ εἶναι ἐπίθετα καὶ οὐσιαστικά. Τὰ ἀριθμητικὰ ἐπίθετα εἶναι τεσσάρων εἰδῶν : ἀπόλυτα, τακτικά, πολλαπλασιαστικά καὶ ἀναλογικά. Τὰ ἀπόλυτα φανερώνουν ἀπλῶς ἓναν ἀριθμὸ οὐσιαστικῶν, τὰ τακτικά φανερώνουν τὴ σειρά πού ἔχει ἓνα οὐσιαστικὸ μεταξὺ πολλῶν ὁμοίων του, τὰ πολλαπλασιαστικά φανερώνουν ἀπὸ πόσα ὅμοια μέρη ἀποτελεῖται ἓνα οὐσιαστικὸ καὶ τὰ ἀναλογικά φανερώνουν πόσες φορὲς εἶναι μεγαλύτερο ἓνα οὐσιαστικὸ ἀπὸ ἓνα ἄλλο.

Τὰ ἀπόλυτα ἀριθμητικὰ γράφονται καὶ με ἀραβικοὺς ἀριθμοὺς καὶ με γράμματα 1=ἓνα, 2=δύο κλπ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἕως τὸ 1500 μ. Χ. ἔγραφαν τούς ἀριθμοὺς με γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου με ὀξεῖα

στο ἐπάνω μέρος και δεξιά για τους αριθμούς 1—999 και με όξεία στο κάτω μέρος και αριστερά για τους αριθμούς από το 1000 και ἐπάνω, π.χ. α' = 1, α = 1000, β' = 2, β = 2000.

Πίνακας αριθμητικῶν

Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ	Ἑλληνικοὶ ἀριθμοὶ	Ἀπόλυτα	Τακτικὰ
1	α'	ένας, μία, ένα	πρῶτος -η -ο
2	β'	δύο, δύο, δύο	δεύτερος (δευτέρα) -η -ο
3	γ'	τρεις, τρεις, τρία	τρίτος -η -ο
4	δ'	τέσσερες -ες -α	τέταρτος -η -ο
5	ε'	πέντε, πέντε, πέντε	πέμπτος -η -ο
6	στ'	έξη	έκτος -η -ο
7	ζ'	έπτά	έβδομος -η -ο
8	η'	οκτώ (όχτω)	ογδοος -η -ο
9	θ'	έννέα (έννια)	ένατος -η -ο
10	ι'	δέκα	δέκατος -η -ο
11	ια'	ένδεκα	ένδέκατος -η -ο
12	ιβ'	δώδεκα	δωδέκατος -η -ο
13	ιγ'	δέκα τρεις, δέκα τρία	δέκατος τρίτος
14	ιδ'	δέκα τέσσερες, -α	δέκατος τέταρτος
15	ιε'	δέκα πέντε	δέκατος πέμπτος
16	ιστ'	δέκα έξη	δέκατος έκτος
17	ιζ'	δέκα έπτά	δέκατος έβδομος
18	ιη'	δέκα οκτώ	δέκατος ογδοος
19	ιθ'	δέκα έννέα	δέκατος ένατος
20	κ'	είκοσι	είκοστός
21	κα'	είκοσι ένα	είκοστός πρῶτος
30	λ'	τριάντα	τριακοστός
40	μ'	σαράντα	τεσσαρακοστός
50	ν'	πενήντα	πεντηκοστός
60	ξ'	έξήντα	έξηκοστός
70	ο'	έβδομήντα	έβδομηκοστός
80	π'	ογδοήντα	ογδοηκοστός

Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ	Ἑλληνικοὶ ἀριθμοὶ	Ἀπόλυτα	Τακτικὰ
90	—	ἐνενήντα	ἐνενηκοστός
100	ρ'	ἑκατό	ἑκατοστός
200	σ'	διακόσιοι -ες -α	διακοσιοστός
300	τ'	τριακόσιοι -ες -α	τριακοσιοστός
400	υ'	τετρακόσιοι -ες -α	τετρακοσιοστός
500	φ'	πεντακόσιοι -ες -α	πεντακοσιοστός
600	χ'	ἑξακόσιοι -ες -α	ἑξακοσιοστός
700	ψ'	ἑπτακόσιοι -ες -α	ἑπτακοσιοστός
800	ω'	ὀκτακόσιοι -ες -α	ὀκτακοσιοστός
900	π	ἐνιακόσιοι -ες -α	ἐνιακοσιοστός
1000	,α	χίλιοι -ες -α	χιλιοστός
2000	,β	δύο χιλιάδες	δισχιλιοστός
3000	,γ	τρεις χιλιάδες	τρισχιλιοστός

Πολλαπλασιαστικά

μονός -ή -ὸ
διπλός -ή -ὸ
τριπλός -ή -ὸ
τετραπλός -ή -ὸ
πενταπλός -ή -ὸ
ἑξαπλός -ή -ὸ
ἑπταπλός -ή -ὸ
ὀκταπλός -ή -ὸ
ἐννεαπλός -ή -ὸ
δεκαπλός -ή -ὸ
κ. ο. κ.

Ἀναλογικά

—
διπλάσιος -α -ο
τριπλάσιος -α ο
τετραπλάσιος -α -ο
πενταπλάσιος -α -ο
ἑξαπλάσιος -α -ο
ἑπταπλάσιος -α -ο
ὀκταπλάσιος -α -ο
ἐννεαπλάσιος -α -ο
δεκαπλάσιος -α -ο
κ. ο. κ.

Οὐσιαστικά

μονό, μονάδα
δυάρι
τριάρι
τεσσάρι
πεντάρι
ἑξάρι
ἑφτάρι
ὀχτάρι
ἐννιάρι
δεκάρι
κ. ο. κ.
ἑκατοντάδα
χιλιάδα
μυριάδα

Στίγμα στ' = 6 — = 90 λέγεται κόππα, π = 900 λέγεται σαμπι (σάν πι).

Κλίση τῶν ἀριθμητικῶν

1. Ἀπόλυτα ἀριθμητικά

Ἐνικός ἀριθμὸς

	ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.
Ὄνομ.	ἕνας	μία (μιὰ)	ἕνα
Γεν.	ἑνός	μιας (μιανῆς)	ἑνός
Αἰτ.	ἕναν	μία (μιὰ)	ἕνα

Πληθυντικὸ τὸ ἕνας δὲν ἔχει.

Τὸ δύο μένει ἄκλιτο.

Πληθυντικός ἀριθμὸς

	ἄρσ.	θηλ.	οὐδ.
Ὄνομ.	τρεις	τρεις	τρία
Γεν.	τριῶν	τριῶν	τριῶν
Αἰτ.	τρεις	τρεις	τρία

Ἐνικὸ τὸ τρεις καὶ ὅλα τὰ ἐπόμενα ἀριθμητικά δὲν ἔχουν.

Ὄνομ.	τέσσερες	τέσσερες	τέσσερα
Γεν.	τεσσάρων	τεσσάρων	τεσσάρων
Αἰτ.	τέσσερες	τέσσερες	τέσσερα

Ὄνομ.	διακόσια	διακόσιες	διακόσια
Γεν.	διακόσιων	διακόσιων	διακόσιων
Αἰτ.	διακόσιους	διακόσιες	διακόσια

Ὅμοια κλίνονται τὰ ἀριθμητικά τρακόσιοι, τετρακόσιοι, πεντακόσιοι, ἑξακόσιοι, ἑφτακόσιοι, ὀχτακόσιοι, ἑνιακόσιοι, χίλιοι.

Οἱ ἀριθμοὶ δύο, πέντε—200 δὲν κλίνονται.

2. Τακτικά, πολλαπλασιαστικά, ἀναλογικά

Τὰ ἐπίθετα πρῶτος, πρώτη, πρῶτο, δεύτερος, δευτέρα (δευτέρη), δεύτερο, δευτὸς -ῆ -ο, δίπλάσιος -διπλάσια -ο κλπ. κλίνονται ὅταν τὰ ἐπίθετα ποὺ ἔχουν τρία γένη καὶ τρεῖς καταλήξεις. Τὰ ἐπίθετα αὐτὰ παράγονται ἀπὸ τὰ ἀπόλυτα. Τὰ τακτικά ἕως τὸ εἴκοσι τελειώνουν σὲ τὸς, ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ὁμοῦς σὲ στός. Διαφορετικὰ σχηματίζονται τὰ τα-

κτικὰ ἑβδομος καὶ ὄγδοος. Τὰ οὐσιαστικὰ μονάδα, δυάρι, ἑκατοντάδα, δεκάδα, χιλιάδα, μυριάδα κλίνονται ὅπως τὰ ἄλλα οὐσιαστικά.

Ὅρθογραφικὲς παρατηρήσεις

Τὰ ἀριθμητικὰ ἕνας, ἕξι, ἑπτὰ, ἑκατὸ καὶ ὅσα παράγονται ἀπ' αὐτὰ (ἑξήντα, ἑβδομήντα, ἑκατοντάδα) παίρνουν δασεῖα. Τὰ ἄλλα δεκτῶ, ἐννέα, εἴκοσι καὶ τὰ παράγωγά τους παίρνουν ψιλῆ.

Ὅσα τελειώνουν σὲ ἦντα γράφουν τὸ ἦντα μὲ ἦτα ὀξεῖα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ V I I I

Προσδιορισμοὶ—Πρόταση αὐγατισμένη

α) Προσδιορισμὸς στὸ ὑποκείμενο

Παραδείγματα

1. Τὸ μολύβι εἶναι ἀκριβὸ	α) Τὸ κόκκινο μολύβι εἶναι ἀκριβὸ
2. Τὸ σχολεῖο εἶναι ὄμορφο	β) Τὸ καθαρὸ σχολεῖο εἶναι ὄμορφο
3. Τὸ δαχτυλίδι λάμπει	γ) Τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι λάμπει.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Ἡ πρώτη πρόταση «τὸ μολύβι=ἀκριβὸ», εἶναι ἀπλῆ πρόταση, γιὰτι καμμιά ἀπὸ τὶς λέξεις τῆς δὲ μπορεῖ νὰ λείψῃ. Ἡ πρόταση ὅμως α' «τὸ κόκκινο μολύβι εἶναι ἀκριβὸ» ἔχει μιὰ λέξη πού μπορεῖ νὰ λείψῃ. Αὐτὴ εἶναι ἡ λέξη «κόκκινο». Ἄν ἀφαιρεθῇ αὐτὴ ἢ λέξη, βγαίνει νόημα μὲ τὶς ἄλλες λέξεις.

Μὲ τὴ λέξη κόκκινο μαθαίνομε γιὰ τὸ πρῶτο μέρος τῆς πρότασης «μολύβι» κάτι τι πάρα πάνω ἀπὸ ἐκεῖνο πού ἠξέραμε στὴν πρώτη πρόταση. Ἡ λέξη κόκκινο δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ νομίζωμε πὼς κάθε μολύβι εἶναι ἀκριβὸ, ἀλλὰ ὀρίζει ἀκριβῶς (ἢ μὲ ἄλλα λόγια προσδιορίζει) τὸ μολύβι πού εἶναι ἀκριβὸ καὶ δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ ὑποθέσωμε πὼς εἶναι ἀκριβὸ καὶ τὸ μαῦρο καὶ τὸ μπλε κλπ.

Τὸ ἴδιο παρατηροῦμε καὶ στὴν ἄλλη πρόταση: π.χ. ἡ λέξη «καθαρὸ» προσδιορίζει τὴ λέξη σχολεῖο καὶ ἡ λέξη «χρυσὸ» προσδιορίζει τὴ λέξη «δαχτυλίδι».

Με τις λέξεις : κόκκινο, καθαρό, χρυσό, αβξήσαμε τις προτάσεις 1, 2, 3.

Γυμνάσματα

- 1) Νὰ σχηματίσουν ὅμοιες προτάσεις καὶ οἱ μαθητές.
- 2) Νὰ σχηματισθοῦν ὅμοιες προτάσεις ποὺ νὰ περιέχουν τὰ ἐπίθετα ὅλος, ὅλη, ὅλο.

β) Σχηματισμὸς προτάσεων μὲ προσδιορισμὸ στὸ κατηγορούμενο

Παράδειγματα

Ἡ Ἀθήνα εἶναι μεγάλη πολιτεία. Ὁ Ψηλορείτης εἶναι ψηλὸ βουνό.
Ὁ Γιάννης εἶναι καθαρὸς μαθητής. Ὁ Ἀντρέας εἶναι προσδευτικὸς γεωργός. Ἡ μέλισσα εἶναι ἐργατικὸ ἔντομο.

Σημείωση : 1) Γράφονται πρῶτα προτάσεις χωρὶς προσδιορισμοὺς καὶ κατόπιν μὲ προσδιορισμοὺς. 2) Γίνονται ὅμοιες μὲ τις προηγούμενες παρατηρήσεις. 3) Ἀσκηση τῶν μαθητῶν στὴ σωστὴ γραφὴ τῶν λέξεων ὅλος, ὅλη, ὅλο.

γ) Προτάσεις μὲ προσδιορισμὸ στὸ ἀντικείμενο

Παράδειγματα

1. Οἱ μέλισσες κάνουν μέλι.	α') Οἱ μέλισσες κάνουν γλυκὸ μέλι.
2. Τὰ βουνὰ ἔχουν χιόνια.	β') Τὰ βουνὰ ἔχουν πολλὰ χιόνια.
3. Τὸ χιόνι ἔκαψε τὰ λουλούδια.	γ') Τὸ χιόνι ἔκαψε ὅλα τὰ λουλούδια.
4. Τὰ λουλούδια ἔχουν χρώματα.	δ') Τὰ λουλούδια ἔχουν λαμπρὰ χρώματα.
5. Τὸ παιδί μελετᾷ τὸ μάθημα.	ε') Τὸ παιδί μελετᾷ τὸ αἰθριανὸ μάθημα.

Παρατηρήσεις

- 1) Ὅμοιες μὲ τὰ προηγούμενα παραδείγματα.
- 2) Πῶς γράφεται ἡ λέξη ὅλος, ὅλη, ὅλο.

δ') Πρόταση με προσδιορισμούς στο υποκείμενο,
στο κατηγορούμενο και στο αντικείμενο

Πα ρ α δ ε ί γ μ α τ α

1. Οί μέλισσες δίνουν μέλι.	α') Οί εργατικές μέλισσες δίνουν
γλυκό μέλι.
2. Τά βουνά έχουν χιόνια.	β') Τά ψηλά βουνά έχουν πολλά
χιόνια.
3. Τά λουλούδια έχουν χρώματα.	γ') Τά μυρωδάτα λουλούδια έχουν
λαμπρά χρώματα.
4. Τά παιδιά μελετοῦν τὰ μαθή-
ματα.	δ') Τά φρόνιμα παιδιά μελετοῦν τὰ
αὐριανά μαθήματα.

Ἀ σ κ ή σ ε ι ς

Νά σχηματίσουν οί μαθητές και νά γράψουν προτάσεις.

α') *Με επιθετικούς προσδιορισμούς στο υποκείμενο*

Ἐάνθρωπος προσδεύει.
Τὸ σκυλί φυλάει τὸ σπίτι.

Ἐεργατικὸς ἄνθρωπος προσδεύει.
Τὸ πιστὸ σκυλί φυλάει τὸ σπίτι.

β') *Με ἀντωνυμικούς προσδιορισμούς στο υποκείμενο*

Ἐγάτος τρώγει ποντίκια.
Ἐγυναίκα εἶναι δασκάλα.

Αὐτὸς ὁ γάτος τρώγει πολλὰ ποντίκια.
Αὐτὴ ἡ γυναίκα εἶναι δασκάλα.

γ') *Με επιθετικὸ ἢ ἀντωνυμικὸ προσδιορισμὸ στο αντικείμενο*

Ἐβροχὴ ποτίζει τὴ γῆ.
Τὸ ἄλογο τρώγει χορτάρι.
ἘΓιάννης ἔγραψε τὴν ἐπιστολή.

Ἐβροχὴ ποτίζει τὴν ξερὴ γῆ.
Τὸ ἄλογο τρώγει δροσερὸ χορτάρι.
ἘΓιάννης ἔγραψε αὐτὴ τὴν ἐπιστολή.

δ) *Προτάσεις στις ὁποῖες λέμε τίνος εἶναι ἓνα πράγμα*

Τὸ τετράδιο εἶναι τοῦ Κώστα. Ἐσάκκα εἶναι τοῦ Γιάννη. Τὸ βι-
βλίο εἶναι τοῦ δασκάλου. Τὸ θερμόμετρο εἶναι τοῦ γιατροῦ. Τὸ αὐτοκί-
νητο εἶναι τοῦ σωφὲρ κλπ.

ε) Προτάσεις στις οποίες μιλούμε για μέρος, ή για μέλος, ή για τμήμα ενός πράγματος.

Τὰ δόντια τοῦ σκύλου εἶναι σουβλερά. Τὰ αὐτιά τοῦ γαϊδάρου εἶναι μεγάλα. Τὰ φτερά τοῦ παγωνιοῦ εἶναι πλουμιστά. Τὰ πόδια τοῦ τραπέζιου εἶναι ξύλινα. Ἡ κορυφή τοῦ βουνοῦ εἶναι μυτερή.

στ) Προτάσεις στις οποίες γίνεται λόγος για πράγματα που ἀνήκουν σὲ κάποιον καὶ πρὸ πάντων για ἐργαλεῖα καὶ χτῆματα πού ἀνήκουν σὲ ἐπαγγελματίες

Τὸ χωράφι τοῦ γεωργοῦ ἔχει ἀγκάθια. Τὸ ἀμπέλι τοῦ Κώστα ἔχει λίγα σταφύλια. Τὸ μυστρί τοῦ χτίστη εἶναι χαλασμένο. Τὰ σουβλιὰ τοῦ τσαγκάρη εἶναι σπασμένα.

ζ) Νὰ μετατραποῦν οἱ πάρα πάνω γενινὲς σὲ ὀνομαστικὲς καὶ οἱ πάρα κάτω ὀνομαστικὲς σὲ γενικὲς.

Ὁ Κώστας ἔχει τετράδιο. Ὁ Γιάννης ἔχει σάκκα κλπ.

Ὁ σκύλος ἔχει δόντια σουβλερά. Ὁ γαῖδαρος ἔχει αὐτιά μεγάλα κλπ.

Ὁ γεωργὸς ἔχει χωράφια. Ὁ Κώστας ἔχει ἀμπέλια κλπ.

η) Προτάσεις μὲ ἐπιθετικὸ ἢ ἀντωνυμικὸ προσδιορισμὸ σὲ πτώση γενική

Ὁ Γιάννης ἐπῆρε τὰ βιβλία αὐτοῦ τοῦ παιδιοῦ. Τὰ παράθυρα τοῦ ψηλοῦ σπιτιοῦ εἶναι μεγάλα. Τὰ βιβλία τοῦ καλοῦ μαθητῆ εἶναι καθαρὰ.

θ) Προτάσεις μὲ μεταβατικὰ ρήματα καὶ ἐναλλαγὴ ὑποκειμένου καὶ ἀντικειμένου

Ὁ πατέρας κοιτάζει τὸ παιδί. Τὸ παιδί κοιτάζει τὸν πατέρα. Ἡ Πηνελόπη ἀγαπᾷ τὴ Μαρία. Ἡ Μαρία ἀγαπᾷ τὴν Πηνελόπη. Ἡ μητέρα χαϊδεύει τὴν κόρη. Ἡ κόρη χαϊδεύει τὴν μητέρα.

ι) Μετατροπὴ προτάσεων μὲ ἐνεργητικὰ ρήματα σὲ προτάσεις μὲ ἀντίστοιχα παθητικὰ

Ὁ χτίστης χτίζει τὸ σπίτι. Τὸ σπίτι χτίζεται ἀπὸ τὸ χτίστη. Ὁ ξυλοκόπος κόβει τὰ ξύλα. Τὰ ξύλα κόβονται ἀπὸ τὸν ξυλοκόπο. Ὁ τσαγκάρης ράβει τὰ παπούτσια. Τὰ παπούτσια ράβονται ἀπὸ τὸν τσαγκάρη.

Ο μαθητής τρώγει τὸ ψωμί. Τὸ ψωμί τρώγεται ἀπὸ τὸ μαθητὴ κλπ.

1) Τὰ πάρα πάνω ῥήματα νὰ μετατραποῦν στὸν πληθυντικὸ ἀριθμὸ.

2) Νὰ σχηματιστοῦν προστακτικὲς ἐκφράσεις μὲ ὀνόματα σὲ κλητικὴ πτώση.

Ἔλα, Γιάννη! Ἔ! παιδιά, ἡσυχάσετε! κλπ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Ι Χ

Ἐπιρρήματα

α) Τοπικὰ ἐπιρρήματα

Ὁ Γεῶργος ἐκάθισε.

Ὁ Γεῶργος ἐκάθισε χάμω.

Ἐλάτε

Ἐλάτε ἐδῶ.

Ἡ Ἐλένη ἐπέταξε τὸ μῆλο. Ἡ Ἐλένη ἐπέταξε πέρα τὸ μῆλο.

Ἐρωτήσεις

Ποῦ ἐκάθισε ὁ Γεῶργος; Ποῦ εἶπαμε νὰ ῥθῆτε; Ποῦ ἐπέταξε τὸ μῆλο ἢ Ἐλένη;

Ἐρ. Μὲ ποιά λέξη ἐρωτήσαμε γιὰ νὰ μᾶς εἰπῆτε τὴ λέξη χάμω;

Ἀπ. μὲ τὴ λέξη ποῦ.

(Γράφεται): ποῦ.

— χάμω.

Ἐρ. Πῶς ἐρωτήσαμε γιὰ νὰ μᾶς εἰπῆτε τὴ λέξη ἐδῶ;

Ἀπ. ποῦ;

(Γράφεται): ποῦ;

— ἐδῶ.

Ἐρ. Πῶς ἐρωτήσαμε γιὰ νὰ μᾶς εἰπῆτε τὴ λέξη πέρα;

Ἀπ. ποῦ;

(Γράφεται): ποῦ;

— πέρα.

Παρατηρήσεις

1. Ἡ πρόταση «ὁ Γεῶργος ἐκάθισε» εἶναι ἀπλή, γιατί καμμιά λέξη της δὲ μπορεῖ νὰ λείψῃ. Ἡ πρόταση ὅμως «ὁ Γεῶργος ἐκάθισε χάμω» μπορεῖ νὰ χάσῃ τὴ λέξη «χάμω» καὶ νὰ φανερώνη μιὰ σχέση μας. Ἡ λέξη «χάμω» λοιπὸν μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι ὁ Γεῶργος δὲν ἐκάθισε ὅπου δήποτε, ἀλλὰ σὲ ὄρισμένο μέρος, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸν

τόπο πού ἐκάθισε. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα. Καλλάει πάνω στὸ ρῆμα καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα. Καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸν τόπο λέγεται τοπικὸ ἐπίρρημα.

2. Ἡ πρότασις: «ἐλάτε» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρότασις ὅμως «ἐλάτε ἐδῶ» ἔχει μιὰ λέξη παραπανιστή, ἢ ὁποία μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι σεῖς δὲν πρέπει νὰ ῥθῆγτε ὅπου δήποτε, ἀλλὰ σὲ ὄρισμένο μέρος, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸν τόπο πού θὰ ῥθῆγτε. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸν τόπο στὸ ρῆμα καὶ λέγεται τοπικὸ ἐπίρρημα.

3. Τοπικὸ ἐπίρρημα εἶναι καὶ τὸ *πέρα*.

Κανόνες: 1. Οἱ λέξεις πὸν προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸν τόπο λέγονται ἐπιρρήματα τοπικά.

2. Τοπικὰ ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις: ἐδῶ, ἐκεῖ, *πέρα*, *χάμω*, *καταγῆς*, *ἐπάνω*, *κάτω*, *μέσα*, *ἔξω*, *μακριά*, *κοντά*, *δεξιά*, *ἀριστερά*, *αὐτοῦ*, *ἄλλου*.

3. Τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα πὸν τελειώνουν σὲ -*ω* γράφονται μὲ ὀμέγα.

4. Τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα πὸν τοιζίζονται σὲ μακρὰ λήγουσα παίρνουν περισπωμένη.

Ἀσκήσεις

1. Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τοπικὰ ἐπιρρήματα.

Ἐρ. Ποῦ εἶσαι Κώστω; Ἀπ. Ἐδῶ εἶμαι μητέρα.

Ἐκεῖ εἶναι ἓνα ποτάμι. Μὴν ἀνεβαίνεις ἐπάνω στὰ δέντρα. Κατέβα κάτω. Ἡ ἀλεπού ἐχώθη μέσα στὴν τρύπα. Ἐξω βρέχει. Τὸ χωριό μου εἶναι μακριά. Ἡ θάλασσα εἶναι κοντὰ στὸ χωριό. Δεξιά βρίσκεται τὸ ἀμπέλι καὶ ἀριστερὰ τὸ περιβόλι. Νὰ προσέχης αὐτοῦ πού πᾶς.

2. Νὰ υπογραμμιστοῦν τὰ τοπικὰ ἐπιρρήματα στὶς πάρα πάνω προτάσεις.

3. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις.

4. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 προτάσεις μὲ τοπικὰ ἐπιρρήματα.

β) Χρονικὰ ἐπιρρήματα

Παραδείγματα

1. Ἐρχεται ὁ πατέρας.

α) Σήμερα ἔρχεται ὁ πατέρας

2. Ἐμεῖς θὰ φάμε μῆλα.

β) Ἐμεῖς αὔριο θὰ φάμε μῆλα.

3. Ἐπότισα τὰ λουλούδια.

γ) Χτὲς ἐπότισα τὰ λουλούδια.

Ἑρωτήσεις

Πότε ἔρχεται ὁ πατέρας ; Πότε θὰ φάμε ; Πότε ἐπίτισα ; Μὲ ποιά λέξη ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε «σήμερα» ;

Ἄπ. Μὲ τὴ λέξη πότε.

(Γράφετε) : πότε ; — σήμερα.
 πότε ; — αὔριο.
 πότε ; — χτές.

Παρατηρήσεις

1. Ἡ πρόταση «ἔρχεται ὁ πατέρας» εἶναι ἀπλή. Ἄν λείψῃ ἀπ' αὐτὴ ὀποιαδήποτε λέξη τῆς, δὲν ἐκφράζεται καμμιά σκέψῃ μας. Ἡ πρόταση ὅμως «σήμερα ἔρχεται ὁ πατέρας» μπορεῖ νὰ χάσῃ τὴ λέξη σήμερα καὶ νὰ φανερώνη μιὰ σκέψῃ μας. Ἡ λέξη «σήμερα» λοιπὸν μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι ὁ πατέρας δὲ θάρθῃ ὀποιαδήποτε ἡμέρα, ἀλλὰ σὲ ὀρισμένο χρόνο, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸ χρόνο κατὰ τὸν ὀποῖο θὰ ἔρθῃ ὁ πατέρας. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα καὶ ἐπειδὴ κολλάει ἀπάνω στὸ ρῆμα λέγεται ἐπίρρημα, ἐπειδὴ δὲ προσδιορίζει τὸ χρόνο, λέγεται ἐπίρρημα χρονικόν.

2. Ἡ πρόταση «ἐμεῖς θὰ φάμε μῆλα» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρόταση ὅμως «ἐμεῖς αὔριο θὰ φάμε μῆλα» ἔχει ἓνα αὐγάτισμα, μιὰ λέξη παραπανιστή, ἢ ὀποία μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι ἐμεῖς δὲ θὰ φάμε ὀποιαδήποτε ἡμέρα μῆλα, ἀλλὰ σὲ ὀρισμένο χρόνο, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸ χρόνο ποῦ θὰ φάμε. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα, κολλάει ἀπάνω ρῆμα, εἶναι ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸ χρόνο λέγεται χρονικόν ἐπίρρημα.

3. Χρονικόν ἐπίρρημα εἶναι καὶ τὸ χτές.

Κανόνες : 1. Οἱ λέξεις ποῦ προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸ χρόνο λέγονται ἐπιρρήματα χρονικά.

2. Χρονικά ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις : σήμερα, αὔριο, χτές, προχτές, πάλι, πέρσι, προπέρσι, ἀμέσως, πάντοτε, προηγουμένως, ποτέ, κατόπιν, ἄλλοτε, ἀκόμη, ἀργά, τώρα, ἔπειτα, ὕστερα, πρῖν, ἕως τώρα κτλ.

3. Ὅλα τὰ χρονικά ἐπιρρήματα παίρνουν ὀξεῖα.

4. Τὰ χρονικά ἐπιρρήματα ποῦ ἀρχίζουν ἀπὸ φωνῆν ἢ δίφθογγο παίρνουν ψιλὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὕστερα.

5. Τὰ χρονικά ἐπιρρήματα ποῦ τελειώνουν σὲ -ι γράφονται μὲ γῶτα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἀκόμη,

Ἀσκήσεις

Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις με χρονικά ἐπιρρήματα : Ὁρ. Πότε ἐλάβατε ἓνα γράμμα ; Ἀπ. Προχτὲς ἐλάβαμε ἓνα γράμμα. Πέρσι ἀγοράσαμε ἓνα χωράφι. Θὰ φύγωμε ἀμέσως. Ὁ Γιάννης ἔφερε τὰ παπούτσια καὶ ἔφυγε ἀμέσως. Πάντοτε λέω τὴν ἀλήθεια. Εἶχα φάγει προηγουμένως. Ποτὲ δὲν καταστρέφομε τὶς φωλιές. Ἐμελέτησα καὶ κατόπιν ἔπαιξα. Ἄλλοτε εἶχαμε χρήματα. Νὰ μὴν ἔρχεσαι ἀργὰ στὸ σχολεῖο. Ἡ ἀδερφή μου ἦρθε τώρα. Νὰ μελετήσης τὸ μάθημά σου καὶ ἔπειτα νὰ παίξεις. Πρὶν πεινάσης νὰ μαγειρέψης. Ἔως σήμερα εἶναι εὐχαριστημένος ὁ δάσκαλός μου ἀπὸ μένα.

2. Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ χρονικά ἐπιρρήματα στὶς παραπάνω προτάσεις.
3. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις.
4. Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 προτάσεις με τοπικὰ ἐπιρρήματα.

γ) Τροπικὰ ἐπιρρήματα

Παράδειγμα

Ἐδιάβασα τὸ μάθημα.	Ἐδιάβασα καλὰ τὸ μάθημα.
Ἐγραψες τὸ μάθημα.	Ἐγραψες ἄσχημα τὸ μάθημα.
Ἡ Ἐλένη ἐτιμωρήθηκε.	Ἡ Ἐλένη ἐτιμωρήθηκε ἄδικα.

Ἐρωτήσεις

Πῶς ἐδιάβασα τὸ μάθημα ; Πῶς ἔγραψες τὸ μάθημα ; Πῶς ἐτιμωρήθηκε ἡ Ἐλένη ;

Ὁρ. Μὲ ποιὰ λέξη ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε καλὰ ;

Ἀπ. Πῶς.

(Γράφεται) :	πῶς ;	—	καλὰ.
	πῶς ;	—	ἄσχημα.
	πῶς ;	—	ἄδικα.

Παρατηρήσεις

1. Ἡ πρότασις «ἐδιάβασα τὸ μάθημα» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρότασις ὅμως «ἐδιάβασα καλὰ τὸ μάθημα» μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω ὅτι δὲν ἐδιάβασα ὅπως ὅπως τὸ μάθημα, ἀλλὰ με ὀρισμένον τρόπο, δηλαδή προσδιορίζει τὸν τρόπο με τὸν ὅποιον ἐδιάβασα. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα, κολλᾷειἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸν τρόπο λέγεται τροπικὸ ἐπίρρημα.

2. Ἡ πρόταση «ἔγραψες τὸ μάθημα» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρόταση ἑμῶς «ἔγραψες ἄσχημα τὸ μάθημα» ἔχει ἓνα αὐγάτισμα, μιὰ λέξη παραπανιστή, ἢ ὅποια μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω, ὅτι ἐσὺ δὲν ἔγραψες ὅπως δῆποτε τὸ μάθημα, ἀλλὰ μὲ ὠρισμένον τρόπο, δηλαδὴ προσδιορίζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιον ἔγραψες. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα, κολλάει ἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸν τρόπο λέγεται τροπικὸ ἐπίρρημα.

3. Τροπικὸ ἐπίρρημα εἶναι καὶ ἡ λέξη «ἄδिका».

Κανόνες : 1) Οἱ λέξεις πὺν προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸν τρόπο λέγονται ἐπιρρήματα τροπικά.

2. Τροπικὰ ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις : καλὰ, κακά, ἄσχημα, δίκαια, σωστά, ὠραῖα, ὁμορφα, ἔτσι, ἄδिका, γρήγορα, ἀργά, εὐγενικά, εὐτυχῶς, δυστυχῶς κλπ.

3. Τροπικὰ ἐπιρρήματα πὺν τελειώνουν σὲ -ως παίρουν στὴ λήγουσα περισπωμένη.

Ἐσκήσεις

1. Νὰ σχηματιστοὺν προτάσεις μὲ τροπικὰ ἐπιρρήματα : Κακὰ ἔκαμες πὺν δὲν ἦρθες στὸ σχολεῖο. Χτὲς ἐπεράσαμε ὁμορφα στὴν ἐξοχή. Τρέξε γρήγορα νὰ πᾶς στὸ σπίτι. Νὰ διαβάξης ἀργά, προσεχτικὰ καὶ καθαρά. Μὴ φωνάζεις δυνατά.

2. Νὰ ὑπογραμμιστοὺν τὰ τροπικὰ ἐπιρρήματα στὶς πᾶρα πάνω προτάσεις.

3. Νὰ σχηματιστοὺν ὅμοιες προτάσεις.

4. Νὰ βρεθοὺν στὸ ἀναγνωστικὸ προτάσεις μὲ τροπικὰ ἐπιρρήματα.

δ') Ἐπιρρήματα ποσοτικά

Παράδειγματα

1. Ὁ Κώστας ἐκοιμήθη.	Ὁ Κώστας ἐκοιμήθη πολὺ.
2. Ἐφαγα.	Ἐφαγα λίγο.
3. Ὁ ἐργάτης ἐξεκουράστηκε.	Ὁ ἐργάτης ἐξεκουράστηκε ἀρκετά.

Ἐρωτήσεις

Πόσο ἐκοιμήθη ὁ Κώστας ; Πόσο ἔφαγα ; Πόσο ἐξεκουράστηκε ὁ ἐργάτης ;

Ἐρωτ. Μὲ ποιά λέξη ἐρώτησα γιὰ νὰ μοῦ εἰπῆτε πολὺ ;

Ἄπ. Μὲ τὴ λέξη «πόσο».

Γράφεται) :	πόσο :	—	πολὺ.
	πόσο ;	—	λίγο.
	πόσο ;	—	ἀρκετά.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

1. Ἡ πρότασις «ὁ Κώστας ἐκοιμήθη» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρότασις ὅμως «Ὁ Κώστας ἐκοιμήθη πολὺ» μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω ὅτι ὁ Κώστας δὲν ἐκοιμήθη ἀρίστη, ἀλλὰ ὠρισμένο ποσὸν χρόνου, δηλαδή ἡ λέξη πολὺ προσδιορίζει τὸ ποσὸν τοῦ ὕπνου. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀναφέρεται στὸ ρῆμα, κολλάει ἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸ ποσὸν λέγεται ποσοτικὸ ἐπίρρημα.

2. Ἡ πρότασις «ἔφαγα» εἶναι ἀπλή. Ἡ πρότασις ὅμως «ἔφαγα λίγο», ἔχει ἓνα αὐγάτισμα, μιὰ λέξη παραπανιστή, ἡ ὁποία μᾶς μαθαίνει πάρα πάνω ὅχι μόνο πῶς κάτι ἔφαγα, ἀλλὰ καὶ πόσο ἔφαγα, δηλαδή προσδιορίζει τὸ ποσὸν τοῦ φαγητοῦ. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς προσδιορίζει τὸ ρῆμα, κολλάει ἀπάνω στὸ ρῆμα. Γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίρρημα καὶ ἐπειδὴ προσδιορίζει τὸ ποσὸν, λέγεται ποσοτικὸ ἐπίρρημα.

3. Ποσοτικὸ ἐπίρρημα εἶναι καὶ τὸ «ἀρκετά».

Κανόνες : 1) Οἱ λέξεις πὺν προσδιορίζουν τὸ ρῆμα κατὰ τὸ ποσὸν λέγονται ἐπιρρήματα ποσοτικά.

2. Ποσοτικὰ ἐπιρρήματα εἶναι οἱ λέξεις : πολὺ, λίγο, ἀρκετά, πάρα πολὺ, περισσότερο, ὀλιγώτερο, πὺδ λίγο, πὺδ πολὺ κλπ.

Ἐ σ κ ῆ σ ε ι ς

1. Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ ποσοτικὰ ἐπιρρήματα : Ἐρωτ. Πόσο ἐθύμωσε ὁ πατέρας ; Ἀπάντ. Ὁ πατέρας ἐθύμωσε πολὺ. Ἐγὼ ἐθύμωσα περισσότερο ἀπὸ σένα. Σὺ ἐδιάβασες ὀλιγώτερο ἀπὸ μένα. Ἐμένα μοῦ ἔδωσες πὺδ λίγο ψωμί ἀπὸ τὸ Γιάννη. Ἐσὺ ἐπῆρες πὺδ πολὺ φαγητὸ ἀπὸ μένα.

2. Νὰ ὑπογραμμιστοῦν τὰ ποσοτικὰ ἐπιρρήματα στὶς πάρα πάνω προτάσεις.

3. Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις.

4. Νά βρεθοῦν στο ἀναγνωστικό βιβλίο 10 προτάσεις με ποσοτικά ἐπιρρήματα.

ε) Ἐπιρρήματα ποὺ προσδιορίζουν ἐπίθετα, οὐσιαστικά καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α

Ἄντρέας εἶναι πολὺ καλὸς ἄνθρωπος. Ἦρθες λίγο ἀργά. Κόφονται στο ἐπάνω πάτωμα.

Π α ρ α τ η ρ ῆ σ ε ι ς

Στὴν πρώτη πρόταση τὸ ἐπιρρημα «πολὺ» προσδιορίζει τὸ ἐπίθετο «καλὸς». Στὴ δεύτερη πρόταση τὸ ἐπιρρημα «λίγο» προσδιορίζει τὸ ἐπιρρημα «ἀργά». Στὴν τρίτη πρόταση τὸ ἐπιρρημα «ἐπάνω» προσδιορίζει τὸ οὐσιαστικὸ «πάτωμα».

Κανόνας : Καμμιά φορὰ τὰ ἐπιρρήματα προσδιορίζουν καὶ ἐπίθετα καὶ οὐσιαστικά καὶ ἄλλα ἐπιρρήματα. Τὶς περισσότερες φορὲς ὁμοίως προσδιορίζουν τὰ ῥήματα.

Ἄ σ κ ῆ σ ε ι ς

Νά βρεθοῦν προτάσεις ὅμοιες με τὶς πᾶρα πάνω π. χ. Ὁ δικαστὴς εἶναι πολὺ αὐστηρὸς. Αὐτὸς εἶναι πραγματικὰ καλὸς ἄνθρωπος. Ἐπὶ ἑνὸς βαθμοῦ λίαν καλῶς κλπ.

Ἄ ν α κ ε φ α λ α ἰ ὠ σ η

Κανόνες : 1) Οἱ λέξεις ποὺ προσδιορίζουν τὸ ῥῆμα κατὰ τὸν τόπο, κατὰ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν τρόπο καὶ κατὰ τὸ ποσό, λέγονται ἐπιρρήματα.

2) Τὰ ἐπιρρήματα μένουν πάντα τὰ ἴδια, δὲν κλίνονται. Γι' αὐτὸ τὰ λέμε ἄκλιτα.

3) Ἔχομε ἐπιρρήματα : τοπικά, χρονικά, τροπικά καὶ ποσοτικά.

4) Τὰ δίχρονα στο τέλος τῶν ἐπιρρημάτων εἶναι βραχεία.

Ἄ σ κ ῆ σ ε ι ς

1. Νά χωριστοῦν στὶς πᾶρα πάνω 4 κατηγορίες τὰ πᾶρα κάτω ἐπιρρήματα :

Ἐδῶ, σήμερα, πολύ, καλά, λίγο, αὔριο, ἐκεῖ, πέρα, χτές, προχτές, ἀρκετά, ἄσχημα, πέρσι, ἀμέσως, ἐπάνω, κάτω, παρὰ πολύ, ὠραία, ποτέ, ἄλλοτε, μακριά, κοντά, περισσότερο, γρήγορα, ἔπειτα, πρὶν, δεξιά, ἀριστερά.

2) Νὰ βρεθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 20 ἐπιρρήματα καὶ νὰ χωριστοῦν σὲ τοπικά, χρονικά, τροπικά καὶ ποσοτικά.

3) Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ τοπικά ἐπιρρήματα : χάμω, τριγύρω, μεταξὺ, ἀντικρὺ, ἐπάνω, κάτω, ἐμπρός, πίσω, δεξιά, ἀριστερά, ἐδῶ, ἐκεῖ, παντοῦ κλπ. (Ἐρώτηση μὲ τό : ποῦ ;)

4) Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ χρονικά ἐπιρρήματα : ποτέ, κάποτε, τοῦ χρόνου, ὀλονυχτίς, ἀποβραδὶς, ἄργά, γρήγορα, τώρα, ὕστερα, πάντα, φέτος, πέρσι, ἄλλοτε, σήμερα, χτές, αὔριο, μεθαὔριο (π. χ. αὔριο θὰ πᾶμε περίπατο κλπ.). Ἐρώτηση μὲ τί : πότε ;)

5) Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ ποσοτικά ἐπιρρήματα : πολύ, λίγο περισσότερο, λιγώτερο, ἀρκετά, λιγάκι, ὅσο, ἀκόμα, καθόλου, ὅλως διόλου, τόσο, ὀλίγον, περίπου, σχεδόν, τοῦλάχιστον (π. χ. ἐκάθισα λίγο στὴν καρέκλα κλπ.). Ἐρώτηση : πόσο ;)

6) Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὰ τροπικά ἐπιρρήματα : καλά, δύσκολα, ἄσχημα, ὠραία (κλπ. ποὺ παράγονται ἀπὸ ἐπίθετα), ἴσως, καθῶς, βεβαίως, δηλαδή, ἔτσι, μαζί, προπάντων, ἐπίσης, ἐπίτηδες, ναί, ὄχι, ἐξάπαντος κλπ. (π. χ. ὁ Γιάννης ἐφέρθηκε ἄσχημα στὸν ξένο κλπ.). (Ἐρώτηση : πῶς ;)

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο ΧΧ

Προθέσεις

Π α ρ α δ ε ἰ γ μ α τ α :

1) Τὰ πρόβατα βόσκουν.	α') Τὰ πρόβατα βόσκουν σὲ ψηλὸ βουνό.
2) Ὁ θεὸς ἐπούλησε τὸ σπίτι του.	β') Ὁ θεὸς ἐπούλησε τὸ σπίτι του, γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί.
3) Ὁ πατέρας ἐχτύπησε τὸ Γιάννη.	γ') Ὁ πατέρας ἐχτύπησε τὸ Γιάννη χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ.

4) Ἐτελείωσα τὴν ἐργασία μου.

δ) Ἐτελείωσα τὴν ἐργασία μου ἀπὸ χθές.

Παρατηρήσεις

1. Στὴν α' πρόταση μαθαίνομε κάτι πάρα πάνω ἀπὸ τὴν 1η πρόταση. Μαθαίνομε, ὅτι τὰ προβάτα δὲ βόσκουν ἔπου δὴποτε, ἀλλὰ σὲ ὄρισμένον τόπο. Οἱ λέξεις «σὲ ψηλὸ βουνό» προσδιορίζουν τὸ ρῆμα. Ἀπ' αὐτὲς ἡ λέξη ψηλὸ εἶναι ἐπίθετο καὶ ἡ λέξη βουνό οὐσιαστικό. Στὸν τοπικὸν αὐτὸν προσδιορισμὸ ὑπάρχει καὶ ἡ μικρὴ λέξη σέ. Τὴ λέξη αὐτὴ τὴ θέτομε πάντοτε μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα καὶ ποτὲ κατόπιν. Δὲ μπορούμε π.χ. νὰ εἰποῦμε : «βουνό σέ», ἀλλὰ πάντα «σὲ βουνό». Τὴ λέξη αὐτὴ ἐπειδὴ τὴ θέτομε πρὶν ἀπὸ τὰ ὀνόματα—τὴν προθέτομε— γιὰ νὰ προσδιορίσωμε τὸ ρῆμα τοπικά, χρονικά, τροπικά, ποσοτικά κλπ., γι' αὐτὸ τὴ λέμε πρόθεση.

2. Στὴν πρόταση β' μαθαίνομε κάτι πάρα πάνω ἀπὸ τὴ 2η πρόταση. Μαθαίνομε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο ἐπούλησε τὸ σπίτι τοῦ ὁ Θεῖος. Ἔχομε δηλαδὴ ἐδῶ ἕναν τροπικὸν προσδιορισμὸ τοῦ ρήματος. Ὁ προσδιορισμὸς αὐτὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς λέξεις ποὺ κλίνονται—κλιτὲς— καὶ ἀπὸ τὴ μικρὴ λέξη «γιὰ», ποὺ μπαίνει μπροστὰ ἀπ' αὐτὲς. Καὶ ἡ μικρὴ αὐτὴ λέξη εἶναι πρόθεση, γιὰ τὴ θέτομε μπροστὰ ἀπὸ κλιτὲς λέξεις γιὰ νὰ προσδιορίσωμε τὸ ρῆμα τοπικά, χρονικά, τροπικά καὶ ποσοτικά.

3. Ἰδιες παρατηρήσεις κάνομε καὶ γιὰ τὶς ἄλλες προθέσεις : χωρὶς, ἀπὸ κλπ.

Κανόνες : 1. Οἱ μικρὲς λέξεις ποὺ τις βάζομε πάντα μπροστὰ ἀπὸ ἄλλες λέξεις γιὰ νὰ σχηματίσωμε διαφόρους προσδιορισμοὺς τοῦ ρήματος, λέγονται προθέσεις.

2. Προθέσεις εἶναι οἱ λέξεις μέ, σέ, γιὰ, ὡς, χωρὶς, δίχως, ἀπὸ, ἀντί.

3. Σπανιώτερα μεταχειριζόμεστε στὸ λόγο τὶς προθέσεις κατὰ, μετὰ, παρά, πρὸς, ἴσαμε.

Ἀσκήσεις

Νὰ σχηματιστοῦν καὶ νὰ γραφτοῦν σωστὰ προτάσεις μὲ τὶς προθέσεις :

1. Μὲ

Ὁ πατέρας μὲ τὴ μητέρα καὶ μὲ τὴν Ἑλένη ἐπῆγαν στὴν Ἐκκλησία. Οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ ντουφέκια τους καὶ μὲ τὰ σκυλιὰ τους πηγαίνουν στὸ κυνήγι. Ἐφάγαμε χτέες τὸ βράδυ μαζί μὲ τὸν παπὰ καὶ μὲ τοὺς ψάλτες. Μᾶς ἐτρόμαξες μὲ τὴ φωνή σου. Χτέες διασκέδασαν οἱ χωριανοὶ μὲ τραγούδια καὶ μὲ βιολιά. Ἐμαθα μὲ μεγάλη μου χαρὰ πὼς ἦρθες.

Νὰ υπογραμμιστῇ καὶ νὰ γραφτῇ χωριστὰ ἡ λέξη (μέ).

2. Σὲ

Τὰ χελιδόνια φεύγουν ἀπὸ ἓναν τόπο καὶ πάνε σὲ ἄλλο. Ἔστειλα τὸ ὕφασμα σὲ μιὰ μοδίστρα. Σὲ τοῦτο τὸ σπίτι ἔμεινα ἓνα μῆνα. Τὰ πρόβατα βόσκουν στὸ βουνό. Δῶσε τὰ παπούτσιά μου σ' ἓναν τσαγκάρη νὰ τὰ διορθώσῃ. Ὁ ἓνας μὲ στέλνει στὸν ἄλλο. Τὴν ὥρα ποὺ πηγαίναμε στ' ἀμπέλι μὲ φώναξε ὁ δάσκαλος.

(Γραφῇ τῆς λέξης σέ).

3. Γιὰ

Τί γυρεύεις γιὰ τὸν κόπο σου; Φωνάζει γιὰ τὸ ψωμί του. Ἦρθα γιὰ δουλειά. Ἐτοιμάζομαι γιὰ κυνήγι. Ὁ Πέτρος κάνει γιὰ παπάς. Δουλεύω γιὰ τὴ φτώχεια. Φεύγω γιὰ τὰ Χανιά. Πάρε 10 δραχμὲς γιὰ τὸν κόπο σου. Αὐτὸς ὁ ἐργάτης ἀξίζει γιὰ δέκα. Αὐτοὶ ἦρθαν γιὰ διασκέδαση. Ἐπούλησε τὸ σπίτι του γιὰ ἓνα κομμάτι ψωμί.

Γύμνασμα

- 1) Νὰ υπογραμμιστῇ ἡ λέξη **γιὰ** σὺς πάρα πάνω προτάσεις.
- 2) Νὰ σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μὲ τὸ **γιὰ**.
- 3) Νὰ βοηθοῦν στὸ ἀναγνωστικὸ 10 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρόθεση **γιὰ**.

4. Ὡς—ἕως

Ὡς τὰ σήμερα δὲν ἐμάθαμε τίποτε γιὰ τὸ Γιάννη. Σ' ἐπερίμενα ἀπ' τὸ πρωῖ ὡς τὸ μεσημέρι. Ἐμπῆκα μέσα στὸ ποτάμι ὡς τὸ λαϊμό. Ἀπὸ δῶ ὡς τὴ θάλασσα θὰ εἶναι ὡς μία ὥρα δρόμος. Θὰ διαβάσετε ἀπὸ δῶ ὡς ἐκεῖ. Ὅταν φτάσετε ὡς ἐδῶ νὰ σταματήσετε.

Γ ύ μ ν α σ μ α

- 1) Νά ύπογραμμιστῆ ἡ λέξη **ὡς** στίς πάρα πάνω προτάσεις:
- 2) Νά σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μέ τὸ **ὡς**.
- 3) Νά βρεθοῦν στοῦ ἀναγνωστικό 5 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρόθεση **ὡς**.

5. Χωρίς

Τὸν ἐχτύπησε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ. Εἶμαι χωρὶς φαγητό ἀπὸ χθὲς τὸ πρωί. Δουλεύεις χωρὶς ὄρεξη. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι χωρὶς χέρια.

Γ υ μ ά σ μ α τ α

1. Νά ύπογραμμιστῆ ἡ λέξη **χωρὶς** στίς πάρα πάνω προτάσεις.
2. Νά σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μέ τὸ **χωρὶς**.
3. Νά βρεθοῦν στοῦ ἀναγνωστικό 5 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρόθεση **χωρὶς**.

6. Δίχως

Μοῦ κάκισε δίχως αἰτία. Μ' ἀπαράτησε δίχως ἀφορμή. Δίχως ἄλλο θὰ φθάσουμε ἀπόψε στοῦ χωριό. Τὸν ἐχτύπησα δίχως νὰ τὸ θέλω. Δίχως φωμί, δίχως νερό, τρεῖς μέρες πολεμοῦσαν.

7. Ἐπὶ

Ἐγίατρεύτηκες ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀρρώστεια. Ἐπῆρα λίγο ἀπὸ τὸ φαγητό σου. Ἐδῶσα ἀπὸ ἓνα βιβλίο στὰ παιδιά ποὺ ἤξεραν τὸ μάθημα. Ἐρχομαι ἀπὸ τὸν κῆπο. Ἐβγαλα ἀπὸ τὸ κεφάλι μου τὸ καπέλο. Ἐνα παιδί ἐγκρεμίστηκε ἀπὸ ἓνα βράχο. Ἐτρέξαμε ἀπὸ τὴ μίαν ἄκρη τοῦ δρόμου ὡς τὴν ἄλλη. Ζήτησε ἀπὸ τὴ μητέρα σου μιὰ βελόνα. Ἐπὸ σένα δὲν περιμένω τίποτα. Σοῦ φέρνω ἓνα γράμμα ἀπὸ τὸν ἀδερφό σου.

Γ υ μ ν ά σ μ α τ α

- 1) Νά ύπογραμμιστῆ ἡ λέξη **ἀπὸ** στίς πάρα πάνω προτάσεις.
- 2) Νά σχηματιστοῦν ὅμοιες προτάσεις μέ τὸ **ἀπὸ**.
- 3) Νά βρεθοῦν στοῦ ἀναγνωστικό 10 προτάσεις ποὺ ἔχουν τὴν πρόθεση **ἀπὸ**.

8. Ἀντι—ἀντις

Ἀντί νά βάλω λάδι στή μπουτίλια, ἔβαλα πετρέλαιο. Ἀντί νά μοῦ στείλῃ γάλα, μοῦ ἔστειλε νερό. Ἀντί γιά καφέ πίνεις τσάι. Ἐπῆγε ἡ ἀδερφή μου στή δουλειά ἀντίς γιά μένα.

9. Κατά

Ἐκάθισες κατά γῆς. Κατά τὸ δειλινὸ σὲ θέλω. Βρέχει κατά τὸν κάμφο. Οἱ ἀγωγιάτες τράβηξαν κατά τὸ ποτάμι. Ὁ σκύλος εἶδε τὸ λύκο καὶ ὤρμησε κατά πάνω του. Κατά τὴν πληρωμὴ ἔγινε καὶ ἡ δουλειά.

10. Μετά

Ἐλα μετὰ τὸ φαγητὸ νά μιλήσουμε λιγάκι. Ἡ Πρωτόχρονα ἔρχεται μετὰ τὰ Χριστούγεννα. Μετὰ τὸ φαγητὸ δὲν πρέπει νά κάνης λουτρό. Τὸ ἔμαθα μετὰ χαρᾶς. Ἐλα τώρα νά φᾶμε καὶ γράφεις μετὰ.

11. Παρὰ

Προτιμῶ νά τρώω ψωμί ξερὸ παρὰ νά εἶμαι ἄρρωστος. Ἡ ὥρα εἶναι τρεῖς παρὰ τέταρτο. Ἐπῆρες χίλιες δραχμὲς παρὰ μία. Κάλλιο πέντε καὶ στὸ χέρι παρὰ δέκα καὶ καρτέρι. Παρὰ λίγο νά πέσω νά σκοτωθῶ. Δὲν ἔμεινε κανένας ἄλλος στὴν ἐκκλησιὰ παρὰ ἐγὼ κι ὁ παπάς.

12. Πρὸς

Γύρισε λίγο πρὸς τὴ δική μας μεριά. Τὸ πρῶτ' πρὸς τὰ ξημερώματα σ' ἄκουσα νά φωνάζῃς. Πρὸς τὸ παρὸν δὲν ξέρω τίποτα. Τοῦ τὰ εἶπα ἕνα πρὸς ἕνα. Πρὸς χάριν σου θὰ μείνω ἀπόψε ἐδῶ. Αὐτὸ ποῦ λέω εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον σου.

13. Ἴσαμε

Ἴσαμε σήμερα καλὰ τὰ περάσαμε. Ἴσαμε τὸ βράδυ πρέπει νά τελειώσης τὴν ἔκθεσή σου. Νά διαβάσης ἀπὸ ἄκει ἴσαμε ἄκει.

Γυμνάσματα

Σὲ ὅλες τις προθέσεις θὰ γίνουν γυμνάσματα ὅμοια μὲ τὰ προηγούμενα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΧΧΙ

Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τοὺς συνδέσμους.

1. Καὶ

Ὁ μαραγκὸς κόβει ξύλα
Ὁ μαραγκὸς κατασκευάζει
τραπέζια.

Ὁ μαραγκὸς κόβει ξύλα καὶ
κατασκευάζει τραπέζια

Ὁ Γιαννάκης εἶναι μικρὸς καὶ δὲν καταλαβαίνει τί λέμε. Βρέχει καὶ δὲ θὰ πάμε στὴ δουλειά. Μάθε τὸ μάθημά σου καὶ θὰ σοῦ ἀγοράσω ἓνα καπέλο. Ἡ μητέρα σου δουλεύει νύχτα ἡμέρα καὶ σὺ παίζεις.

2. Οὔτε, μήτε. Οὐδέ, μηδὲ

Δὲ θὰ πλύνωμε σήμερα τὰ ρούχα
Δὲ θὰ ράψωμε σήμερα ρούχα

Δὲ θὰ πλύνωμε σήμερα τὰ ρού-
χα, οὔτε θὰ τὰ ράψωμε.

Οὔτε τὸν εἶδα αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, οὔτε τοῦ ἐκουθέντιασα ποτέ. Μήτε νὰ πᾶς στὸ σπίτι τοῦ Βασιλῆ, μήτε νὰ τοῦ μιλήσης. Μήτε τὴ μάνα εἶδαμε, μήτε καὶ τὸν πατέρα (ἐννοεῖται εἶδαμε). Οὔτε λαγὸς δὲν ἔμεινε, οὔδὲ πουλὶ στὸ λόγγο. Οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾶ, οὔδὲ βροχὴ τὰ δέρνει. Δὲν εἶν' τὰ μηλά μου βαριά, μηδὲ νερὸ μου λείπει κι' ἀπὸ τὰ κλωναράκια μου κανένα δὲ ραγίζει.

3. ἢ, εἴτε—εἴτε

Τὸ ἀπόγευμα ἢ θὰ γράψω τὸ μάθημα, ἢ θὰ πάω περίπατο. Αὐ-
ριο θὰ ἔρθω εἴτε μὲ αὐτοκίνητο, εἴτε μὲ ζῶο (ἐννοεῖται θὰ ἔρθω).

4. Ἀλλά, μὰ, ὅμως, μόνο, μόν, παρά, ἄμ, ἐγῶ, ἄν, καί, μολονότι,
μ' ὄλο πού, ὡς τόσο, ἐν τούτοις, μ' ὄλα ταῦτα, μὲν, δὲ

1) Κατεβήκαμε τὸ βουνὸ μ' εὐκολία, ἀλλὰ τὸ ἀνεβήκαμε μὲ μεγάλη
δυσκολία. 2) Χτὲς ἤμουν ἄρρωστος, μὰ δὲ σὰς τὸ εἶπα. 3) Δὲ μὲ μά-
λωσε ὁ δάσκαλος, ἀλλὰ μ' ὠρμήνεψε. 4) Ὁ πατέρας ἐπῆγε στὸ πανη-
γύρι, μὰ δὲ μ' ἐπῆρε μαζί του. 5) Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἔχει μεγάλη πε-
ριουσία, εἶναι ὅμως ἄρρωστος. 6) Δὲν ξέρεις τὸ μάθημά σου καὶ ὅμως
χτὲς ὄλη τὴν ἡμέρα ἔπαιζες. 7) Δὲ γράφεις τὸ μάθημά σου, μόν φλυα-
ρεῖς; 8) Μὴν πειράζετε τὴ γάτα, μόνο ρίχτε της φαγητό. 9) Δὲ θὰ σοῦ

είπω τίποτε παρὰ ἀφοῦ φάμε. 10) Δὲν εἶπαμε τίποτε, παρὰ κοιτάζαμε τὴ δουλειά μας. 11) Τοὺς ἄλλους τοὺς ἐζημιώσαμε, ἄμ ἐσένα τί σοῦ φάγαμε ; 12) Ἐκεῖνος ἐπῆρε μικρὸ βαθμὸ, ἄμ ἐσὺ ποῦ ἔμεινες στὴν ἴδια τάξη ; 13) Μοῦ ἔκαμες κακό, ἐνῶ ἐγὼ σὲ ὠφέλησα. 14) Σὲ ἔφτασα. ἂν καὶ ἔφυγες τρεῖς ὥρες πρὶν ἀπὸ μένα. 15) Δὲν ἔφυγα χτέες, μολονότι εὐρῆκα αὐτοκίνητο. 16) Ὁ ἐργάτης δὲν ἔσκαψε ὄλο τὸ ἀμπέλι, μ' ὄλο ποῦ δούλεψε ἀπὸ τὰ ξημερώματα ἕως τὸ σουρούπωμα. 17) Ἐφρόντισα πολὺ γιὰ τ' ἀδέρφια μου καὶ δὲν μοῦ τὸ γνωρίζουν. 18) Μοῦ εἶπε ἄσχημα λόγια, ἐν τούτοις ἐγὼ δὲν τοῦ ἐθύμωσα. 19) Ἐτρεξά μ' ὄλη μου τὴ δύναμη καὶ μ' ὄλα ταῦτα δὲν ἐπρόφτασα τὸ τραῖνο. 20) Ὁ Θεὸς τοὺς μὲν καλοὺς ἀνθρώπους ἀμείβει, τοὺς δὲ κακοὺς τιμωρεῖ.

5. *Ἦχι μόνον—ἀλλὰ καί, ὄχι μόνον—μὰ καί, ὄχι μόνον—ἀλλὰ μάλιστα, ὄχι μόνον—μὰ οὔτε, ὄχι μόνον—ἀλλὰ οὔτε, δὲν—ἀλλά οὔτε, ὄχι ποῦ—μὰ καὶ νὰ*

1) Ἦχι μόνον δὲ μοῦ ἐπλήρωσε ὁ Γιάννης τὰ χρέη του, ἀλλὰ καὶ μοῦ πῆρε ἀκόμη ἑκατὸ δραχμῆς. 2) Ὁ φίλος σου ὄχι μόνον δὲ μὲ ἐβοήθησε, μὰ καὶ μ' ἔδλαψε.

6. Δοιπόν, ἄρα, ὥστε

1) Ὁ θυμὸς καὶ τὰ πείσματα δὲ σὲ ὠφελοῦν' ἄφησέ τα λοιπόν. 2) Δὲν ἦρθε ὁ Γιάννης. Δοιπόν ἄς φύγωμε. 3) Εἶχες 100 δραχμῆς καὶ ἔδωσες 30 γιὰ ζάχαρη· ἄρα σοῦ ἔμειναν 70 καὶ ὄχι 60. 4) Αὔριο τὸ πρῶτ' ἐφύγομε γιὰ τὸ χωριό· ὥστε ἐτοιμάσου.

7. Πῶς, ὅτι, ποῦ

1) Ὁ πατέρας μοῦ ἔγραψε, πῶς θὰ ἔρθῃ αὔριο. 2) Φαίνεται ὅτι δυσαρεστεῖς τὴ μητέρα σου. 3) Σὲ εἶδα ποῦ ἔφευγες. 4) Αὐτὸ ἔχε διαρκῶς στὸ νοῦ σου, ὅτι κάποτε θὰ διευθύνῃς τὸ σπίτι.

8) Γιατί, ἐπειδὴ, ποῦ, ἀφοῦ, σάν, μιὰ καί, διότι, ὅτι

1) Δὲν θὰ ἔρθω αὔριο στὸ σχολεῖο, γιατί εἶμαι ἀδιάθετος. 2) Ὁ πατέρας ἐθύμωσε, ἐπειδὴ δὲν ἤξερες τὸ μάθημα. 3) Μήπως ἐθύμωσε ποῦ δὲ σοῦ γραψά ; 4) Πάρε τὸ ἄλογο, ἀφοῦ θὰ φύγῃς. 5) Κάθισε νὰ φᾶς σάν ἦρθες. 6) Μείνε ἀπόψε ἐδῶ μιὰ καί ἦρθες. 7) Λέγε τὴν ἀλήθεια, διότι τὸ ψέμμα εἶναι κακό. 8) Χαίρομαι, ὅτι ἐγέλασα ἕνα δόλιο σάν καὶ σένα.

9) "Αν (εάν), σάν, άμα, νά

1) "Αν έργάζεσαι, προκόβεις. 2) Σάν έχης χρήματα, έλα τά κατορθώνεις. 3) "Αμα έχεις τó νού σου, δέ σε γελάει κανείς. 4) Νά μποροῦσα θά έφρευα.

10) Για νά, νά, νά μή, μή

1) Πρόσεχε στο διάβασμα, για νά μήν κάμης λάθη. 2) "Ηρθα νά κουβεντιάσωμε. 3) Τρέχα γρήγορα στο σπίτι, μή σε πιάση ή βροχή. 4) Μήν πειράζεις τó σκύλο, νά μή σε φάη.

11) "Ωστε, πού, ώστε νά, νά

1) Τά παιδιά έφώναζαν τόσο δυνατά, ώστε δέ μπορούσες ν' άκούσης καθαρά. 2) Μού μίλησε με τέτοιον τρόπο, πού δέ μόρεσα νά κρατηθώ. 3) Μού ειπε τέτοια λόγια, ώστε νά πέσω στα πόδια του και νά του ζητήσω συγχώρεση. 4) Δέν είσαι μωρό, νά σε ντύνουν.

12) "Οπου, εκεί πού, καθώς, όπως, όσο, σάν, ως, πού, όσο, ό,τι

1) Πηγαίνω, όπου πρέπει. 2) "Εκει πού γυρίζεις, θά πάθης τίποτα. 3) Καθώς στρώνεις, θά κοιμηθής. 4) "Οπως μιλάς, σου μιλούν. 5) "Όσο είσαι πλούσιος και δυνατός, σε αγαπούν. 6) "Εγινε κίτρινος σά νά είχε χρυσή. 7) Κλαίς, σάν νά σ' έδειραν. 8) "Ός τρέμει τó κορμάκι μου νά τρέμη τó γεφύρι. 9) Αυτός είναι ό τεχνίτης, πού έχτισε τó σπίτι. 10) Δέ θά σε λησμονήσω όσο θά ζω. 11) "Ό,τι βάνει ό νού σου, βρίσκειται στο μαγαζί μου.

13) "Ενώ, εκεί πού, εφόσον, κάθε πού, δσάνις, καθώς, όποτε, όταν (ή όντας), όσο, όσο πού, σάν, άμα, εϋθύς, ως, άφοϋ, άφότου, μόλις, ώστε νά, μιá και, έως ότου, ως πού, όσο νά, νά, πριν, προτοϋ, πριν νά, προτοϋ νά, κοντά νά

1) "Ενώ έτοιμαζόμουν νά φύγω, βλέπω τόν άδερφό μου. 2) "Εφόσον είσαι άπρόσεκτος, αυτά θά παιθαίνης. 3) Καθώς έτρεχα, εσκόνταψα. 4) "Όποτε θέλεις έλα νά τά ειποϋμε. 5) "Όταν τρώτε, νά μήν κουβεντιάσετε. 6) "Όσο ζή ή γιαγιά μου, θά πηγαίνω νά τήν βλέπω. 7) "Αμα με είδε, κρύφτηκε. 8) "Αφοϋ φάγαμε, έκοιμηθάκαμε. 9) "Εχω νά σε ιδώ, άφότου πηγαίναμε στο σχολείο. 10) Μόλις κάθισα με φώναξε ό Γιάννης. 11) Θά γράψωμε, έως ότου μās φωνάξη ή μητέρα για φάγητό. 12) Πριν πεινάσης, νά μαγειρέψης. 13) Προτοϋ νά πάω στο σχολείο έπληγα

στο περιβόλι. 14) "Ως που να είπης τρία, ἐπήγα και ἦρθα. 15) Ἐκεῖ πού περπατοῦσα, βλέπω ἕνα ψίδι. Ἐφόσον εἶσαι ἀπρόσεκτος, αὐτὰ θὰ παθαίνης.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Χ Ι Ι

Ἐπιφωνήματα

Νὰ σχηματιστοῦν προτάσεις μὲ τὰ ἐπιφωνήματα :

"Ω !, πωπώ !, ἄ ;, χὰ χὰ χὰ !, μακάρι, εἶθε !, ἄμποτε !, μπράβο !, εὖγε !, ζήτω !, ὄχ !, ἄχ !, ἔ !, ὄ !, ὀρίστε !, τί !, ψ ψ ψ ;, χού !, οὔστ !, ξ ξ ξ ;, ἴω ἴω !, σέ ! κλπ.

1) Τὰ παιδιὰ μόλις εἶδαν τὸν ἥλιο φώναξαν : ἄ ! 2) Ἡ Μαρία σὺν ἔμαθε πὼς ὁ ἀδερφός της ἀνέβηκε στὴν κορυφή ἑνὸς ψηλοῦ δέντρου ἐφώνησε : πωπώ ! πὼς ἀνέβηκες ἐκεῖ ἐπάνω ! 3) Ὁ πατέρας πού εἶδε τὸ παιδί του λερωμένο ἐφώνησε : ὦ ! τί βλέπω !

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Χ Ι Ι Ι

Γενικὴ ἀνακεφαλαίωση

1) Νὰ κλιθῆ τὸ ἀρσενικὸ ἄρθρο σὲ ὅλες τὶς πτώσεις καὶ στοὺς δύο ἀριθμούς.

2) Νὰ κλιθῆ τὸ θηλυκὸ ἄρθρο.

3) Νὰ κλιθῆ τὸ οὐδέτερο ἄρθρο.

Καγόνας : Ἄρθρα λέγονται οἱ μικρὲς λέξεις ὄ, ἦ, τό, πού τις βάζουμε μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα γιὰ νὰ ξεχωρίσωμε τὰ γένη τους.

4) Νὰ βρεθοῦν ὀνόματα ἀρσενικῶν προσώπων σὲ -ης καὶ νὰ κλιθοῦν.

5) Νὰ βρεθοῦν ὀνόματα ἀρσενικῶν ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -ης καὶ νὰ κλιθοῦν.

6) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ κλιθοῦν ἀρσενικὰ ὀνόματα προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -ας, -ης, -ως, -ους, -ος.

7) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ κλιθοῦν θηλυκὰ ὀνόματα προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -α, -η, -ω, -ου, -ος.

8) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ κλιθοῦν οὐδέτερα ὀνόματα προσώπων, ζώων καὶ πραγμάτων σὲ -ο, -ι, -υ, -ός, -ας, -ης, -μο.

Κανόνας : Οι λέξεις που φανερώνουν πρόσωπα, ζῶα ἢ πράγματα λέγονται ονόματα οὐσιαστικά. Οι λέξεις που φανερώνουν μιὰ ιδιότητα ἢ μιὰ κατάσταση οὐσιαστικῶν καὶ μπαίνουν στὴν ὁμιλία μόνες τους, χωρὶς νὰ συνοδεύουν οὐσιαστικά γιὰ νὰ τὰ ξεχωρίσουν ἀπὸ ἄλλα ὁμοιά τους, λέγονται ἀφηρημένα οὐσιαστικά.

9) Νὰ βρεθοῦν καὶ νὰ σχηματιστοῦν στὰ τρία γένη ἐπίθετα, τὰ ὅποια μᾶς φανερώνουν τι λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά: α') κατὰ τὸ χρῶμα, β') κατὰ τὸ σχῆμα, γ') κατὰ τὴν ὕλη, δ') κατὰ τὴ γεύση, ε') κατὰ τὴν ἀφή, στ') κατὰ τὸ μέγεθος, ζ') κατὰ τὸν ἦχο ἢ τὴ φωνή, η') κατὰ τὴ θέση, θ') κατὰ τὴν ὁσμὴ, ι') κατὰ τὴ συμμετρία ἢ ἀναλογία, ια') κατὰ τὸ χρένο, ιβ') κατὰ τὰ σωματικά καὶ ψυχικά γνωρίσματα, προτερήματα καὶ ἐλαττώματα προσώπων, ζῶων ἢ κατὰ τὰ γνωρίσματα πραγμάτων, ιγ') κατὰ τὶς διάφορες σχέσεις.

Κανόνας : Οι λέξεις, οἱ ὁποῖες μᾶς φανερώνουν τι λογῆς εἶναι τὰ οὐσιαστικά, λέγονται ἐπίθετα. Τὸ ἐπίθετο τὸ κολλᾷμε κοντὰ σὲ ἕνα οὐσιαστικὸ γιὰ νὰ φανερώσῃ ἕνα γνώρισμά του καὶ νὰ τὸ ξεχωρίσῃ ἀπὸ ἄλλα ὁμοιά του.

10) Νὰ βρεθοῦν ἀντωνυμίες που φανερώνουν τὰ τρία πρόσωπα τοῦ λόγου, που τὶς μεταχειρίζομαστε γιὰ νὰ δείξωμε, νὰ ἐρωτήσωμε καὶ γενικά που τὶς χρησιμοποιοῦμε ἀντὶ τῶν ὀνομάτων.

Κανόνας : Οι λέξεις, τὶς ὁποῖες χρησιμοποιοῦμε ἀντὶ τῶν ὀνομάτων, λέγονται ἀντωνυμίες.

11) Νὰ κλιθοῦν ἐνεργητικὰ ρήματα σὲ -ω που δὲν τονίζονται στὴ λήγουσα.

12) Νὰ κλιθοῦν παθητικὰ ρήματα σὲ -ομαι.

13) Νὰ κλιθῆ τὸ ρῆμα εἶμαι.

14) Νὰ βρεθοῦν τὰ μέρη ἀπλῆς προτάσεως που ἔχει τὸ συνδετικὸ εἶμαι.

15) Νὰ βρεθοῦν τὰ μέρη ἀπλῆς προτάσεως, που ἔχει ἐνεργητικὸ ρῆμα σὲ -ω ἄτονα.

16) Νὰ βρεθοῦν τὰ μέρη ἀπλῆς προτάσεως, που ἔχει παθητικὸ ρῆμα σὲ -ομαι.

17) Νὰ κλιθοῦν ρήματα που τελειώνουν σὲ -ῶ μὲ περισπωμένη.

18) Νὰ κλιθοῦν ρήματα που τελειώνουν σὲ -μαι καὶ ἔχουν περισπωμένη στὴν παραλήγουσα.

Κανόνας : Ρήματα λέγονται οἱ λέξεις που φανερώνουν τι κάνει ἢ τι παθαίνει ἢ σὲ τι κατάσταση βρίσκεται τὸ πρόσωπο, τὸ ζῶο ἢ τὸ πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο γίνεται ὁ λόγος.

19) Νά βρεθοῦν μετοχές σὲ -οντας.

20) Νά βρεθοῦν μετοχές σὲ -ωντας.

21) Νά βρεθοῦν μετοχές σὲ -μένος.

Κανόνας : Οἱ λέξεις ποὺ εἶναι καὶ ρήματα καὶ ὀνόματα (μετέχουν καὶ ἀπὸ τὰ ρήματα καὶ ἀπὸ τὰ ὀνόματα) λέγονται μετοχές.

22) Νά βρεθοῦν λέξεις ποὺ προσδιορίζουν τὰ ρήματα : α') κατὰ τὸν τόπο, β') κατὰ τὸ χρόνο, γ') κατὰ τὸν τρόπο, δ') κατὰ τὸ ποσόν.

Κανόνας : Οἱ λέξεις οἱ ὁποῖες προσδιορίζουν τὰ ρήματα κατὰ τόπο, χρόνο, τρόπο καὶ ποσὸν λέγονται ἐπιρρηματα.

23) Νά βρεθοῦν λέξεις ποὺ μπαίνουν μπροστὰ ἀπὸ τὰ ὀνόματα γιὰ νὰ προσδιορίσωμε τὰ ρήματα κατὰ τόπο, χρόνο, ποσὸ κλπ.

Κανόνας : Οἱ μικρὲς λέξεις ποὺ τίς βάζομε πάντα μπροστὰ ἀπὸ ἄλλες λέξεις γιὰ νὰ σχηματίσωμε διαφόρους προσδιορισμοὺς τοῦ ρήματος λέγονται προθέσεις.

24) Νά σχηματιστοῦν λόγοι μὲ μία πρόταση.

25) Νά σχηματιστοῦν λόγοι μὲ περισσότερες προτάσεις.

26) Νά σχηματιστοῦν λόγοι μὲ προτάσεις, ποὺ συνδέονται : α') μὲ συμπλεκτικούς συνδέσμους, β') μὲ διαζευκτικούς, γ') μὲ ἀντιθετικούς, δ') μὲ προσθετικούς καὶ ε') μὲ συμπερασματικούς. (Οἱ ὅροι συμπλεκτικοὶ κλπ. μποροῦν καὶ νὰ παραλειφθοῦν στὴν γ' τάξη).

27) Νά σχηματιστοῦν λόγοι μὲ προτάσεις, ποὺ συνδέονται μὲ ἄλλες μὲ συνδέσμους : εἰδικούς, αἰτιολογικούς, ὑποθετικούς, τελικούς, ἀποτελεσματικούς, χρονικούς καὶ βουλευτικούς.

Κανόνας : Οἱ λέξεις ποὺ συνδέουν μεταξὺ τους ἄλλες λέξεις καὶ προτάσεις λέγονται σύνδεσμοι.

28) Νά βρεθοῦν ξεφωνητὰ ποὺ φανερώνουν : θαυμασμό, χαρά, ἀηδία, εὐχὴ, ἐπιδοκιμασία, λύπη, συμπόνια, πρόσκληση, ἀπάντηση.

Κανόνας : Οἱ λέξεις ποὺ ξεφωνοῦμε γιὰ νὰ φανερώσωμε θαυμασμό, χαρά, ἀηδία, εὐχὴ, ἐπιδοκιμασία, λύπη, συμπόνια, πρόσκληση, ἀπάντηση κλπ. λέγονται ἐπιφωνήματα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Χ Χ Ι V

Μέρη τοῦ λόγου

Ὅπως φαίνεται πάρα πάνω, ἔλες τίς λέξεις τῆς γλώσσας μας τίς κατατάσσομε σὲ 10 κατηγορίες. Ὅστε ὁ λογος μας χωρίζεται σὲ δέκα μέρη, ποὺ τὰ λέμε μέρη τοῦ λόγου.

Τὰ 10 μέρη τοῦ λόγου εἶναι : 1) τὸ ἄρθρο, 2) τὸ οὐσιαστικό, 3) τὸ ἐπίθετο, 4) ἡ ἀντωνυμία, 5) τὸ ρῆμα, 6) ἡ μετοχή, 7) ἡ πρόθεσις, 8) τὸ ἐπίρρημα, 9) ὁ σύνδεσμος καὶ 10) τὸ ἐπιφώνημα.

Τὰ 6 πρῶτα μέρη τοῦ λόγου (ἄρθρο, οὐσιαστικό, ἐπίθετο, ἀντωνυμία, ρῆμα καὶ μετοχή) κλίνονται, δηλαδὴ δὲν ἔχουν στήν ὁμιλίαν πάντοτε τὴν ἴδια μορφή. Γι' αὐτὸ λέγονται κλιτὰ μέρη τοῦ λόγου.

Τὰ 4 τελευταῖα μέρη τοῦ λόγου (πρόθεσις, ἐπίρρημα, σύνδεσμος καὶ ἐπιφώνημα) δὲν κλίνονται. (Γι' αὐτὸ λέγονται ἀκλιτὰ μέρη τοῦ λόγου.

Οἱ μεταβολές τίς ὁποῖες παθαίνουν στή μορφή τους τὸ ἄρθρο, τὸ οὐσιαστικό, τὸ ἐπίθετο, ἡ ἀντωνυμία, καὶ ἡ μετοχή, πού τελειώνει σὲ μένος, εἶναι διαφορετικὲς ἀπὸ τίς μεταβολές πού παθαίνει τὸ ρῆμα. Οἱ μορφές τῶν πέντε πρώτων μερῶν τοῦ λόγου λέγονται πτώσεις καὶ γι' αὐτὸ τὰ μέρη οὗτὰ λέγονται πτωτικά.

Οἱ πτώσεις εἶναι πέντε : Ὀνομαστική, Γενική, Δοτική, Αἰτιατική καὶ Κλητική καὶ σχηματίζονται σὲ δύο ἀριθμούς, ἐνικὸ καὶ πληθυντικὸ.

Καὶ τὰ ρήματα σχηματίζονται στοὺς δύο ἀριθμούς κατὰ τρεῖς μορφές, οἱ ὁποῖες ὀνομάζονται πρόσωπα τοῦ ρήματος.

Τὸ μέρος τῶν κλιτῶν πού μένει ἀμετάβλητο, λέγεται θέμα. Τὸ τελευταῖο μέρος τῆς λέξεως ἐνὸς κλιτοῦ πού μεταβάλλεται λέγεται κατάληξη.

ΜΕΡΟΣ Δ' ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

Βλέπε Γραμματική μας Γ' τάξεως (σελ. 75—79)

Τ Ε Λ Ο Σ

0020560726

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ νέα βοηθητικά βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου

ὑπὸ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΘΕΟΦΑΝΟΠΟΥΛΟΥ

1. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Τὸ βοήθημα τοῦτο μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ καὶ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν τάξεων Γ' καὶ Δ'.

Εἰσάγει ἐπαγωγικά τοὺς μαθητὲς στὴν κατὰσκευὴ ἀπλῶν καὶ σύνθετων προτάσεων καὶ στὸ σχηματισμὸ ψυχολογικῆς ἔννοιας τῶν μερῶν τοῦ λόγου μὲ ἀφθονία παραδειγμάτων, παρατηρήσεων, συγκρίσεων καὶ ἀσκήσεων.

2. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ Δ' ΤΑΞΕΩΣ

Καὶ τὸ βοήθημα τοῦτο συγκεντρώνει τὰ προτερήματα τοῦ προηγουμένου καὶ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν τάξεων Γ' καὶ Δ', ἢ Δ' καὶ Ε'. Σ' αὐτὸ δίνεται μεγαλύτερη σημασία στὴ διδασκαλία τῶν Πρωτικῶν.

3. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ Ε' ΤΑΞΕΩΣ

Τὸ βοήθημα αὐτὸ μπορεῖ νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν τάξεων Ε' καὶ ΣΤ'.

Τὸ κέντρο τοῦ βάρους τῆς Γραμματικῆς διδασκαλίας στὸ βιβλίον αὐτὸ πέφτει στὸ Συντακτικὸ, στὸ Φθόγγολογικὸ καὶ στὴν εὐρύτερη διδασκαλία τῶν Ἀντωνυμιῶν καὶ τῶν Ρημάτων.

4. Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΤ' ΤΑΞΕΩΣ

Στὸ βιβλίον αὐτό, ποὺ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ γιὰ τὴ συνδιδασκαλία τῶν Τάξεων Ε' καὶ ΣΤ' ἐξετάζονται εὐρύτερα τὰ συντακτικὰ καὶ ἐτυμολογικὰ φαινόμενα.

Τὰ βιβλία αὐτὰ μαζὶ μὲ τὶς Γραμματικὲς τῆς Α' καὶ Β' τάξεως, ποὺ βρίσκοντο εὐλοφοῦν ἀπὸ 8ητίας ἀποτελοῦν πλῆρες σύστημα διδασκαλίας τῆς Γραμματικῆς καὶ τῆς Γλωσσῆς.